

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MİTHAT PAŞA'NIN BAĞDAT VALİLİĞİ VE ZEVRA
GAZETESİ

(Zevrâ Gazetesinin 49-100. Sayılarına Göre)

Şeyma BAŞODA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR- 2022

©2022- Şeyma BAŞODA

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MİTHAT PAŞA'NIN BAĞDAT VALİLİĞİ VE ZEVRA
GAZETESİ

(Zevrâ Gazetesinin 49.-100.Sayılarına Göre)

BAGDAT GOVERNORSHIP OF MİTHAT PAŞA AND
ZEVRA NEWSPAPER

(According to the 49th-100th issue of Zevrâ Newspaper)

Hazırlayan

Şeyma BAŞODA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç.Dr. Hasan KARAKÖSE

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Tarih Anabilim yüksek lisans öğrencisi, Şeyma BAŞODA tarafından hazırlanan “Mithat Paşa’nın Bağdat Valiliği ve Zevrâ Gazetesi (Zevrâ Gazetesinin 49.-100. Sayılarına Göre) adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Hasan KARAKÖSE

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2022

(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2022

Şeyma BAŞODA

İmza

ÖZET

MİTHAT PAŞA'NIN BAĞDAT VALİLİĞİ VE ZEVRA GAZETESİ

(ZEVRA GAZETESİNİN 49.-100.SAYILARINA GÖRE)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Şeyma BAŞODA

Danışman: Doç. Dr. Hasan KARAKÖSE

2022- (XII+82)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Jüri

.....
.....
.....
.....

Midhat Paşa, 19. yüzyılın ileri gelen devlet adamlarından birisidir. Araştırmalarda özellikle sadrazamlık dönemiyle ilgili bilgilerin yoğun olduğu görülmektedir. Fakat Tuna ve Bağdat valiliği sırasında göstermiş olduğu başarılar onun bu ehemmiyeti kazanmasında ve istikbalinin parlamasında ayrıca rol oynamıştır. Bu sebeple çalışmada Mithat Paşa'nın Bağdat valiliği döneminde yaptığı çalışmalar baz alınarak yaptığı katkılar gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Zevra Gazetesi'nin 49-100. sayılarının incelenmesi sonucunda Midhat Paşa'nın 1869-1872 yılları arasında kısa bir süre yaptığı Bağdat Valiliği dönemine pek çok faaliyeti sığdırdığı anlaşılmıştır. Bu kapsamda Fırat Nehri yatağı temizlenmiş, yeni vapurlar alınarak nehir yolu ulaşımı canlandırılmıştır. Bölgesel gibi görülen bu faaliyet genel olarak Osmanlı Devleti'nin nehir yolu ulaşımında İngilizlerin üstünlüğünü kırmasını da vesile olmuştur. Bölgedeki aşiretler arası anlaşmazlıklara son verilerek asayiş sağlanmış, kur'a ile askere alma yönteminin uygulanmasıyla Altıncı Orduya düzenli askeri birlikler sağlanmıştır. Bunun yanında vergi ödemeyen bölgelerle mücadele edilerek, vergi oranlarda hiç artış yapılmamasına rağmen Mithat Paşa döneminde daha önce hiç toplanmadığı kadar vergi toplanabilmiştir. Emlak ve mülklerin tapuya geçirilmesiyle ilgilenilmiş ve miri arazinin halka dağıtımı suretiyle tarımın canlandırılması hedeflemiştir. Ayrıca bölgenin ileri gelenlerinin de desteği alınarak Bağdat'a bir Gureba Hastanesi bir tane de Rüştüye Mektebi kazandırılmıştır.

Midhat Paşa'nın bu kadar kısa bir zaman dilimine bu kadar faaliyeti sığdırarak Osmanlı Devleti'nin bölgedeki otoritesini güçlendirmesi sebebiyle yapılan çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda çalışmanın amacı Zevra Gazetesi'nin 49-100. sayılarını baz alarak Mithat Paşa'nın valilik dönemine ve bu dönemde yapılan faaliyetlerin katkısına ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Bağdat, Bağdat Valiliği, Bağdat Vilayeti, Midhat Paşa, Zevra Gazetesi.

ABSTRACT

BAGDAT GOVERNORSHIP OF MİTHAT PAŞA AND ZEVRA NEWSPAPER

(According to the 49th-100th issue of Zevrâ Newspaper)

M. Sc. Thesis

Preparer: Şeyma BAŞODA

Advisor: Doç. Dr. Hasan KARAKÖSE

2022- (XII+82)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

History Department

Jury

.....
.....
.....
.....
.....

Midhat Pasha is one of the prominent statesmen of the 19th century. It is seen that there is a lot of information about the period of grand viziership in the researches. But the successes he showed during his governorship of Danube and Baghdad also played a role in gaining this importance and shining his future. For this reason, in this study, it has been tried to reveal the contributions of Mithat Pasha based on the studies he made during the governorship of Baghdad.

The 49-100th anniversary of the newspaper Zevra. As a result of the examination of the numbers, it was understood that Midhat Pasha fit many activities in the Baghdad Governorship period, which he held for a short time between 1869-1872. In this context, the bed of the Euphrates River was cleaned, new ferries were purchased and river transportation was revived. This activity, which is seen as regional, has generally been instrumental in the Ottoman Empire breaking the British rule in river transportation. By putting an end to the conflicts between the tribes in the region, security was ensured, and regular military units were provided to the Sixth Army with the application of the method of recruiting by drawing lots. In addition, despite the fact that there was no increase in tax rates by fighting against tax-paying regions, more taxes were collected than ever before during the Mithat Pasha period. Real estate and properties were dealt with in the title deed, and it was aimed to revitalize agriculture by distributing miri (state) land to the public. In addition, with the support of the notables of the region, a Gureba Hospital and a Rüşdiye School (Secondary School) were built in Baghdad.

The fact that Midhat Pasha strengthened the authority of the Ottoman Empire in the region in a short period of time reveals the importance of the study. In this context, the aim of the study is the 49-100th anniversary of the Zevra Newspaper, the aim of this study is to shed light on Mithat Pasha's governorship period and the contribution of the activities carried out in this period by examining the numbers.

Keywords: Baghdad, Baghdad Province, Midhat Pasha, Ottoman Sixth Army, Zevra Newspaper.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
SAYI: 63 (27 REBİÜ’L EVVEL 1287/ 14 TEMMUZ 1286/ 27 HAZİRAN 1870)	6
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	6
1- Altıncı Ordu	6
2- Kur’a-i Şer’iyye (Kur’a İle Askere Alma)	6
3- Aşiretler	6
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	7
1- Beyoğlu Yangını	7
2- Papalık	7
3- Zevra.....	8
4- İlan.....	9
SAYI: 64 (1 CUM’ADİYE’L-‘ULA 1287/ 18 TEMMUZ 1286/ 30 TEMMUZ 1870) ..	10
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	10
1- Hille sancağı	10
2- Bağdat Rüştîye Mektebi Talebeleri.....	10
3- Hava Durumu.....	10
4- Fırat Nehri Yatağının Temizlenmesi.....	10
5- Eşkîyalar	11
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	12
1- Süveyş Kanalı	12
2- Örumcek İpeği (İmpersal Gazetesi Haberi).....	12
3- Zevra.....	13
SAYI: 65 (4 CUMÂDİYE’L-ULA 1287/ 21 TEMMUZ 1286/ / 2 AĞUSTOS 1870)	14
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	14
1- Bağdat Vilayeti	14
2- Belçika’dan Satın Alınan Gemiler	14

3- Gurebâ Hastanesi İnşası	14
4- Resmi İlan	15
5- Fırat Nehri Yatağının Temizlenmesi.....	15
6- Altıncı Ordu-yı Hümâyun.....	15
7- Hava Durumu.....	16
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	16
1- Süveyş Kanalı	16
2- Fransa'daki Resmi Tören.....	16
3- Zevra.....	17
SAYI: 66 (8 CUMÂDİYE'L-ULA 1287/ 25 TEMMUZ 1286/ /6 AĞUSTOS 1870).....	20
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	20
1- İdareyle İlgili Meseleler	20
2- İhale İlanı	20
3- Resmi İlan.....	20
4- Ürün Kıtlığı.....	20
5- Kale Tutukluları.....	21
6- Zevra.....	23
7- Hava Durumu.....	23
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	23
1- Mısır Hidivi İsmail Paşa.....	23
2- Rusya'nın Orta Asya'daki Faaliyetleri.....	23
3- Hindistan'daki Keşif	25
SAYI: 67 (11 CUMÂDİYE'L-ULA 1287/ 28 TEMMUZ 1286/ / 9 AĞUSTOS 1870)..	26
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	26
1- Vapurların Seferine Dair Beyanname	26
2- Resmi İlan.....	27
3- İran Devleti'nin İhracat Yasağı.....	27
4- Hava Durumu.....	28
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	28
1- Mısır Hidivi İsmail Paşa.....	28
2- Büyük Beyoğlu Yangını.....	28
3- Asır Gazetesinin Gelişimi.....	28
4- Rusçuk'taki Yangın.....	28
SAYI: 68 (15 CUMÂDİYE'L-ULA 1287/ 1 AĞUSTOS 1286/ 13 AĞUSTOS 1870).....	29

A) Mevâdd-ı Husûsiyye	29
1- Horasan Kaymakamının Rüşvet Suçu.....	29
2- Emlak ve Mülklerin Tapuya Geçirilmesi	29
3- Hava Durumu.....	30
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	30
1- Adaletin Önemi	30
2- Yabancı Yasası.....	32
3- Kurt Saldırısı.....	32
SAYI: 69 (18 CUMÂDİYE’L-ULA 1287/ 4 AĞUSTOS 1286/ 16 AĞUSTOS 1870) ...	34
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	34
1- Altıncı Ordu-yı Hümâyun Muhasebeciliği	34
2- Açık Artırma Usulü.....	34
3- Vergi Ödemeyen Bölgelerle Mücadele	34
4- Hava Durumu.....	35
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	35
1- Tayin Haberleri	35
2- Fransa ve Prusya Meselesinde Osmanlı Devleti.....	35
3- Osmanlı Devleti’nin Deniz Kuvveti.....	36
4- Deprem	38
5- İlan.....	38
SAYI: 70 (22 CUMÂDİYE’L-ULA 1287/ 8 AĞUSTOS 1286/ 20 AĞUSTOS 1870) ...	39
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	39
1- Fırat Nehri Sularının Alçalması.....	39
2- Aşiretlerin Kavgası.....	39
3- Halkın Terbiyesi ve İnsaniyeti.....	39
4- Zevra.....	41
5- Hava Durumu.....	42
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	42
1- Serasker Paşa Hazretleri	42
2- Donanma Sevki	43
3- Gayrimüslimlerin Dilekçesi.....	43
SAYI: 71 (25 CUMÂDİYE’L-ULA 1287/ 11 AĞUSTOS 1286/ 23 AĞUSTOS 1870)..	44
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	44
1- Ordudaki Tayinler	44

2- Ziraatin Yaygınlaştırılması	44
3- Papalığın Reddiyesi.....	45
4- Zevra.....	48
SAYI: 72 (29 CUMÂDİYE’L-ULA 1287/ 15 AĞUSTOS 1286/ 27 AĞUSTOS 1870)..49	
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	49
1- Altıncı Orduyu Hümayun Süvari Mirlivalığı	49
2- Reddiyeye Cevap	49
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	52
1- Osmanlı Devleti ve Belçika İlişkileri	52
2- Zırhlı Gemilerin İnşasının Tamamlanması.....	52
3- Tayin Haberleri	53
4- Matbaada İlerleme.....	53
SAYI: 73 (2 CEMAZİYEL AHİR 1287/ 18 AĞUSTOS 1286/ 9 AĞUSTOS 1870)54	
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	54
1- Eski Eserlerin Korunması.....	54
2- Hayvan Hakları	55
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	56
1- Mısır Hidivliği Kethüdâlığı	56
2- Mısır Hidivi İsmail Paşa.....	56
3- Bahriye Akerlerinin Dersaadet’e Gönderilmesi.....	56
4- Şifreli Telgrafların Yasaklanması	56
5- Asker Sevkiyatı.....	57
6- Kurye Doryan.....	57
SAYI: 74 (7 CEMAZİYEL AHİR 1287/ 12 AĞUSTOS 1286/ 4 EYLÜL 1870).....58	
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	58
1- Ticari İşlemler Hakkında	58
2- Zevra.....	58
3- Avrupa’dan Satın Alınan Vapurlar	59
4- Babil ve Ninova Vapurları.....	60
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	60
1- Satın Alınacak Yeni Yolcu Vapurları	60
2- Mısır Askerinin Desteği	60
3- Büyük Beyoğlu Yangını İçin Yapılan Yardım	60
4- Hariciye Müsteşarı Halil Bey Efendi’nin İstifası.....	60

5- Zevra.....	63
SAYI: 75 (10 CEMAZİYEL AHİR 1287/ 25 AĞUSTOS 1286/ 7 EYLÜL 1870).....	64
A) Mevâdd-ı Husûsiyye	64
1- Vilayet Valisinin Fırat Nehrindeki İncelemeleri.....	64
2- İran Şahı'nın Osmanlı Devleti'ne Ziyareti	64
3- Rauf Paşa ile Vali Paşa'nın Bağdat'a Gelmeleri	64
B) Mevâdd-ı Umûmiyye	64
1- Tayin Haberi	64
2- Kurayla ve Gönüllü Asker Alımı	65
3- Zevra.....	65
DEĞERLENDİRME	66
SONUÇ	70
KAYNAKÇA.....	72
EKLER.....	74
ÖZGEÇMİŞ	82

GİRİŞ

19. yüzyılın önde gelen devlet adamları arasında zikredilen Mithat Paşa, Osmanlı Devleti'nde önemli mevkilerde ve ıslahat çalışmalarının içinde yer alarak tarihte önemli bir yer edinmiştir. Midhat Paşa, 1822 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Rusçuklu Hacı Ali Efendizade kadılarından Hafız Mehmed Efendi'dir. Midhat Paşa'nın asıl ismi Ahmet Şefik olup henüz 10 yaşındayken Kur'an-ı Kerim'i hıfz etmesinden dolayı Hafız Şefik olarak anılmaya başlanmıştır. 1834 senesinde ise Divan-ı Hümayun kaleminde memuriyete atılmıştır.¹ Midhat Paşa bu kalemde Divani hattını altı ay gibi kısa bir zaman zarfında öğrendiği için kendisine "Midhat" mahlası verilmiş ve bundan sonra genellikle bu isim ile anılır olmuştur.²

1838 senesinde ise Babıali'de genç katiplerin eğitim aldığı Mekteb-i İrfani'ye gitmiş, ancak burada verilen dersleri daha önce gördüğünden ötürü bırakmıştır. 1840 senesinde ise Divan-ı Hümayun kaleminden Sadaret Mektubî Kalemi'ne nakledilmiş ve burada Bekir Sami Paşa'nın Divan katipliği hizmetine verilmiştir. Görevi dolayısıyla Konya ve Kastamonu'da bulunan Midhat Paşa,³ bir sene sonra İstanbul'a geri dönmüştür. İstanbul'a dönüşü sonrasında ise Fatih Camii'nde Şeyh Mehmed Efendi, Zağralı Şerif Efendi ve Toyranlı Mehmed Efendi gibi önemli hocalardan fıkıh, mantık, Farsça ve Arapça dersleri almış, Mahmud Paşa Camii'nde de Mirza Safa'dan Acem edebiyatı dersleri almıştır.⁴

1848 senesinde ise dönemin en nüfuzlu kuruluşu olan Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye'ye bağlı mazbata odasında göreve başlamıştır. Meclis-i Vâlâ Mazbata odasında mümeyyizliğe getirilmiştir. Görevinde kısa sürede yükselerek 1950 yılında serhalifelîğe yükseltilmiştir.⁵ Bu vazifesi sırasında Halep ve Şam gümrüklerindeki iltizam uygulamalarını teftişle görevlendirilen Midhat Paşa, yaptığı inceleme neticesinde altı ay gibi kısa bir sürede buradaki problemlerin kaynağını ortaya çıkararak işin ucunun Arabistan Ordusu Müşiri Kıbrıslı Emin Paşa'ya ulaştığını öğrenmiştir.⁶ Buradaki problemin çözümlenmesi üzerine gümrüklerden oldukça yüksek miktarda para Osmanlı

¹ Mehmet Çelik, "Midhat Paşa'nın 'Türkiye'nin Mazisi ve İstikbali' Başlıklı Makalesi ve Üzerine Bazı Notlar", *Kebikeç*, Sayı: 26, 2008, s. 41.

² Midhat Paşa, *Midhat Paşa'nın Hatıraları, Hayatım İbret Olsun (Tabsıra -ı İbret)*, (çev. Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, 1997, s. 15.

³ Bekir Sıtkı Baykal, *Midhat Paşa-Siyasi ve İdari Şahsiyeti*, Kral Matbaası, Ankara, 1964, s. 10.

⁴ Mehmed Zeki Pakalın, *Midhat Paşa*, Ahmed Said Matbaası, İstanbul, 1940, s. 5.

⁵ Çelik, *a.g.m.*, s. 41; Gökhan Çetinsaya, "Midhat Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 30, İstanbul, 2005, s. 7.

⁶ M. Tayyib Gökbilgin, "Midhat Paşa", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 8, MEB Yayınları, İstanbul, 1979, s. 270-282.

hazinesine kazandırılmıştır. Dönemin sadrazamı Mustafa Reşid Paşa, Midhat Paşa'nın bu başarısı takdir edilerek Meclis-i Vâlâ toplantılarına kâtip olarak atanması emrini vermiştir. Buradaki görevi, Reşid, Paşa, Ali Paşa, Rıfat paşa ve Rüştü Paşa'nın sadrazamlığı zamanında da sürmüştür.⁷

Midhat Paşa'nın 1858 senesinde ise altı aylık izin alarak Londra, Paris, Belçika, Viyana gibi Avrupa'nın önemli yerlerini gezdiği ve buralarda çeşitli gözlemlerde bulunduğu, daha önce öğrendiği Fransızcasını ise daha da ilerlettiği belirtilmektedir.⁸ Midhat Paşa'nın her fırsatta kendisini geliştirmeye adanmış olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışkanlığı ve başarılarıyla göz dolduran Midhat Paşa Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Paşa'nın dikkatini çekmiş ve II. Abdülhamit'e önerisiyle 1861 senesinde Niş Valiliği'ne getirilmiştir. Niş Valiliği'nde bulunduğu süreçte ciddi çalışmalar yaparak eyaletin kalkınmasını, halkın refah ve huzur içinde yaşamasını sağlamıştır. 1864 senesinde ise vilayet idaresi sisteminde değişikliğe gidilmiştir. Değişiklik öncesi Ali ve Fuat Paşalar tarafından bir komisyon oluşturulmuş ve Midhat Paşa'nın Niş Valiliği'nde gösterdiği başarıdan ötürü kendisi İstanbul'a davet edilerek görüşleri alınmıştır. Bunun neticesinde kabul edilen Vilayet Nizamnamesi ile Niş, Silistre ve Vidin eyaletleri birleştirilerek Tuna Vilayeti oluşturulmuş ve idari sistemdeki değişikliğin ilk olarak burada uygulanmasına karar verilmiştir. Tuna Vilayeti valiliğine de Midhat Paşa'nın getirilmesine karar verilmiştir.⁹ 1864 senesinde yayınlanan Vilayet Nizamnamesi ile eyaletler vilayet hüviyeti kazanmıştır. Bu nizamname ile mülki idarelerin kontrol altına alınması ve buralarda yaşanan olumsuzluklara hızlı müdahale edilmesi öngörülüyordu. Ayrıca nizamname doğrultusunda birleştirilen üç eyaletin nahiye, kaza ve sancak sınırları yeniden belirlenerek zaptiye teşkilatları ve meclisleri düzenlenmişti. Ancak Osmanlı devlet adamları içerisinde bu nizamnamenin uygulanamayacağına dair olumsuz görüşü olan pek çok devlet adamı bulunmaktaydı. Midhat Paşa, idari düzenlemelerle uğraşırken bir taraftan da İstanbul'dan kendisine yardımcı olması için gönderilen olumsuz görüşe sahip devlet adamlarıyla uğraşmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu devlet adamları yapılan düzenlemelere muhalif bir tavır sergileyerek yapılan çalışmaların aksamasına yol açmışlardır. Fakat Midhat Paşa bu durumdan da sıyrılarak faaliyetlerini sürdürmeyi başarmıştır.¹⁰ Diğer taraftan eğitim ve

⁷ Çerkezoğlu ve Tansü, *a.g.m.*, s. 831.

⁸ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, "Ahmed Midhat Paşa", *Son Sadrazamlar*, Cilt: 1, Dergah Yayınları, İstanbul 1982, s. 316-317.

⁹ Selda Kaya Kılıç, "1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 37, 2005, s. 99-111; Çerkezoğlu ve Tansü, *a.g.m.*, s. 830.

¹⁰ Mithat Paşa, *a.g.e.*, s. 30.

sağlık alanında yapmak istediği atılımı yapamadığı anlaşılmaktadır. Çünkü bütün kasabalarda karma eğitim verecek birer Rüştîye ve yedi livanın merkezine idadi açılması isteği merkezden reddedilmiştir. Ayrıca tüm kasabalara hekim istihdamı yapılması isteği de karşılık görmemiştir. Yine de elindeki imkânları oldukça etkili biçimde kullanmayı bilmiştir.¹¹

Midhat Paşa'nın Tuna Vilayeti'ndeki başarılı çalışmalarının sonucunda yeni idari sistemin tüm vilayetlerde yaygınlaştırılmasına karar kılınmıştır. Akabinde 1968 senesinde meydana getirilen Şura-yı Devlet'in başkanlığına atanan Midhat Paşa devlet kademesinde önemli bir yer edinmiştir. Fakat bu görevi esnasında Sadrazam Ali Paşa ile bazı nedenlerden ötürü anlaşmazlık yaşadığı için henüz görevinin on birinci ayında hem Altıncı Ordu müşiri hem de Bağdat Valisi olarak görevlendirilmiş ve böylece Dersaadet'ten uzaklaştırılmıştır.¹²

Mithat Paşa, 1869-1871 yılları arasında yaklaşık üç yıl görev yaptığı süreçte Bağdat'ta önemli işlere imza atmıştır. Bu zaman zarfında askeri kur'a usulünü uygulamaya koyarak Altıncı Orduyu nizama sokmuştur. Aldığı askeri önlemlerle isyanların bastırılmasını sağlamış ve aşiretler arası çekişmelerle ilgilenerek vilayette asayişini temin etmiştir. Bağdat Vilayeti'nin kalkınmasında ulaşımın rolünü fark eden Mithat Paşa, Fırat Nehri yatağının temizlenmesiyle yakından ilgilenmiş, böylece nehir ulaşımını canlandırmak istemiştir. Bu kapsamda Avrupa'dan nehir ve deniz vapurları satın alınarak Basra'dan Süveyş'e, İstanbul'a ve İngiltere'ye seferler düzenlenmesini sağlamıştır.¹³

İlk kez 1856 senesinde Bağdat Valisi Reşit Paşa döneminde Belçika'dan iki tane modern buharlı gemi sipariş edilmiş ve bu gemilerin bakımı için de bir tamirhane kurulmuştu. Bağdat Valisi Namık Paşa döneminde ise İngiliz Lynch şirketinin kurulması üzerine bu şirketle rekabet edebilecek "Umman-i Osmani" şirketi kurulmuş ve üç gemi siparişi daha verilmiştir. Burada Lynch şirketi sayesinde 1860 senesinden itibaren İngilizlerin nehir ticaretinde önemli imtiyazlar elde ettikleri belirtilmelidir.¹⁴ Osmanlı şirketi ise henüz İngiliz şirketiyle rekabet edebilecek seviyede olmadığından Midhat Paşa döneminde bu konuyla yakından ilgilenilmiş, yeni yolcu ve yük gemileri sipariş edilmiş,

¹¹ Bekir Koç, *Osmanlı Modernleşmesi ve Midhat Paşa: Tuna Vilayeti Meclisleri ve Yeniden Yapılanma Çabaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, s. 25.

¹² Yunus Güler, "Mithat Paşa ve Darbe", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Darbeler Özel Sayısı, Cilt: 2, Sayı: 2, 2016, ss. 79-87, s. 82.

¹³ Korkmaz, *a.g.e.*, s. 271.

¹⁴ Gökhan Çetinsaya, "The Ottoman View of British Presence in Iraq and The Gulf: The Era of Abdulhamid II.", *Middle Eastern Studies*, Volume: 39, Number: 2, 2003, s. 194.

yolcu ve yük taşımacılığında izlenen fiyat politikası ile Osmanlı şirketinin nehir ulaşımındaki gücü artmıştır. Midhat Paşa döneminde şirkete ait toplam 16 tane nehirlerde ve açık denizlerde faaliyet gösteren gemi bulunuyordu.¹⁵ Midhat Paşa'nın nehir ulaşımına yönelik bu girişimi yolcu ve yük taşımacılığını canlandırmıştır. Diğer taraftan vergi ödemeyen bölgelerle mücadele ederek Bağdat'tan elde edilen vergi gelirin kendi dönemine kadar hiç olmadığı miktarda toplanmasını sağlamıştır. Bunu da vergi oranlarında artış yapmadan, sadece vilayette nizamı sağlayarak gerçekleştirmiştir. Emlak ve mülklerin tapuya geçirilmesini önemseyen Midhat Paşa, bu doğrultuda halkın emlak ve mülklerini tapuya geçirterek mal varlıklarının güvence altına alınmasını sağlamıştır. Ayrıca kısa valilik döneminde Bağdat vilayetine Gureba Hastanesi ve Rüşdiye Mektebi kazandırmıştır.¹⁶ Rüşdiye Mektebi'nin subay yetiştirmek amacıyla açıldığı belirtilmektedir.¹⁷

Mithat Paşa'nın Bağdat Valiliği süresince sıralanan bu faaliyetleri Zevra Gazetesi'nin ilgili sayılarına dayanılarak çalışmada ayrıntılarıyla incelenmeye çalışılacaktır. Bu maksatla dönemin Bağdat'ın yerel gazetelerinden Zevra Gazetesinde yer alan haberlerden yararlanılmıştır. Zevra Gazetesi Mithat Paşa'nın girişimleriyle neşredilen Bağdat'ın ilk resmi gazetesi olması bakımından oldukça önemlidir. Türkçe ve Arapça olarak neşredilen gazete, Bağdat'ta Osmanlı hakimiyetinin sonuna kadar yayına devam etmiştir.¹⁸ Yani 1869-1917 yılları arasında tam 48 yıl yayın hayatına devam etmiştir. İngiltere'nin 1917 yılında Irak'ı işgali üzerine de gazete artık yayınlanmamaya başlamıştır. Gazete önceleri sadece Salı günleri haftada bir kere yayınlansa da 52. sayıdan itibaren hem Salı hem de Cumartesi günleri olmak üzere haftada iki gün yayınlanmaya başlamıştır. Her ne kadar yerel bir gazete olsa da merkezde ve yurt dışında meydana gelen önemli olaylara da yer verilmiştir.¹⁹ Çalışmada her bir sayı haberler "Mevâdd-ı Husûsiyye" ve "Mevâdd-ı Umûmiyye" başlığı altında toplanmıştır. "Mevâdd-ı Husûsiyye" başlığı altında genel olarak Bağdat'taki yerel nitelikteki haberlere yer verilirken, "Mevâdd-

¹⁵ Turan Keskin, "19. Yüzyıl Dış Ticaretinde Osmanlı Limanlarının Rolü", 8. *Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu*, 27-28 Mayıs 2016, İstanbul, ss. 148-154, s. 155.

¹⁶ Korkmaz, *a.g.e.*, s. 271.

¹⁷ Nurgül Bozkurt, "Bağdat Vilayetinde Osmanlı Dönemine Ait Modern Askeri Okullar", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: 31, 2017, ss. 83-111, s. 86.

¹⁸ Eyup Baş, "Çağdaş Tarihçilere Göre Bağdat'ta Osmanlı Yönetimi", İslam Medeniyetinde Bağdat (Medinetü's-Selam) Uluslararası Sempozyum, İslam Konferansı Teşkilatı, İslam Tarihi, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, 7-8-9 Kasım 2008, İstanbul, s. 714-715.

¹⁹ Murat Hanılçe, "Orta Doğu'da Osmanlı Vilayet Gazetelerine Bir Örnek: Zevra Gazetesi (1869)", *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, Cilt: 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018, s. 232.

1 Umûmiyye” başlığı altında ise merkezde ve yurtdışında meydana gelen haberlere yer verilmiştir.

Bu bağlamda incelenen sayılar doğrultusunda Midhat Paşa'nın valilik dönemi ve bu dönemdeki faaliyetler aydınlatılmaya çalışılacaktır. Ne yazık ki Mithat Paşa, Osmanlı Devleti'nin çalkantılı bir döneminde sadrazamlık yaptığı ve Kanun-i Esasi'nin yayınlanması gibi dönemin önemli olayları içerisinde aktif rol oynadığından dolayı, her ne kadar gerek Niş ve Tuna'daki gerekse Bağdat'taki valilik süreci boyunca pek çok dikkat çekici faaliyet gerçekleştirse de çalışmaları bu olayların gölgesinde kalmıştır. İncelenen sayılar doğrultusunda kısa bir sürede bir valinin yapabilecekleri ve valilik görevinin devlet otoritesinin uzak olduğu yerlerde çok önemli bir vazife olduğunu göstermesi bakımından çalışmanın ehemmiyet taşıdığı düşünülmektedir.

Sayı: 63

Tarih: 27 Rebiü'l evvel 1287/ 14 Temmuz 1286/ 27 Haziran 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Altıncı Ordu

Altıncı Ordu'ya tayin edilen Nafiz Paşa dün Pazartesi günü sabahleyin Azimiyye'ye gelmesiyle Birinci Talia Taburu karşılamış ve Ordu-yı Hümayuna götürülmüştür.²⁰

2- Kur'a-i Şer'iyye (Kur'a İle Askere Alma)

1284 (1868/1869) senesi için Musul sancağında askere alma kur'aları çekildi ve 134 neferin isimleri gazetede yayımlandı. Bu defa yine Ordu-yı Hümayun'dan verilen bilgiye göre, ayrıca 103 nefer orduya gelip alay ve taburlara taksim olduğu gibi, Şehrizer sancağının da 1284 (1868/1869) senesinin kur'ası çekilip asker edilip orduya katılmışlardır. Bunlardan 57'si alay ve taburlara taksim edilmiştir. Her nasılsa beş nefer malül (engelli) olduğu halde askere alınmış, beş nefer de yaşları küçük olduğu halde ve kur'a da bulunmaması gerekirken, 1283 senesi bekâyâsı olarak gösterilmiştir. Malül olanlar askerlikten çıkarılmış, Diğerleri redif olarak ayrılmış, Yaşları küçük olanlar da memleketlerine gönderilmiştir.²¹

Ordu-yı Hümayun'ın kur'anın uygulanması hususunda kanunlara uygun hareket etmediği asker edilmesi gerekmeyen şu on neferin memleketlerine iadesi ile anlaşılmaktadır.²²

3- Aşiretler

el-Abid aşiretinden Ali es-Sadûn ile Hanekîn taraflarında bulunan el-Burbaş fırkasından on iki atlı eşkıya Bağdat sancağına tabi halis kaymakamlığı dahilinde oturan el-Cemi' aşiretinin Diyale nehri boyunda bulunan 25 kadar develerini çaldıkları halis kaymakamlığı tarafından haber alınmış, Şervin mukataası yakınında sıkıştırılınca²³, develeri bırakıp Deli Abbas taraflarına doğru kaçmışlardır. Hayvanlar alınarak sahiplerine teslim edilmiştir. Daha sonra da eşkıyanın yakalanmasına çalışılmıştır.²⁴

²⁰ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 1.

²¹ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 1.

²² Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 1.

²³ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 1.

²⁴ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 2.

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Beyoğlu Yangını

İstanbul Beyoğlu'nda gerçekleşen büyük yangında zarar görenlere Avrupa'nın Paris, Londra, Marsilya, Mançester gibi büyük şehirlerinde dahi bağışta bulunmak amacıyla bağış yardım defterleri açılmıştır. Londra da yapılan bağış defterlerinde yaklaşık 10 bin lira toplandığından bahsedilir.²⁵

2- Papalık

Papanın sahip olduğu hatasızlık (masumluk) özelliğini kabul ve desteklemek ve Papa'nın bazı önemli ruhanilik (kutsallık) özelliklerini görüşmek için, Papa'nın emir ve daveti ile Avrupa'nın çeşitli memleketlerinden 700-800 kadar başpapaz Roma'ya geldi. Büyük bir ruhani meclis toplandı. Avrupa gazetelerinin bildirdiğine göre Papa'nın hatasızlık (masumiyet) özelliğini iki başpapaz kabul etmemiş, diğerleri ise Papa'nın bu özelliğini kabul ve tasdik ederek meclis sona ermiştir. Katolik inancına göre Papa Hz. Mesih (İsa)'nın mutlak vekilidir. Bu vekillik M.S. 32. senesinde yani Mesih'in ortadan kaldırılmasından (ruhunun göğe çıkarılmasından) bir sene önce Havarilerden Simon'a "sen bu taşın ki Hıristiyan kilisesini onun üzerine bina edeceğim" dediği vakitten kalmıştır. Latin dilinde taş iddiası(inancı) Petrus sözü ile beraber kullanılmıştır. Mutlak vekillik rütbesi de evladına ve nesillerine geçe geçe bugüne gelinmiştir. İslam inancında "el-ülemâü veresü'l-enbiya" (alimler, peygamberlerin mirasçısıdır) inancı varsa da, Papa'nın vekaleti bundan farklıdır. Papalık'taki vekalet böyle olmayıp, adeta Mesih'in ruhu ile ortak kabul edilmektedir. Katolikler, Papa'nın vücudunu Mesih İsa'nın makamında ve kulluk esasında görmüşlerdir. Onlara göre Hz. Mesih İsa peygamber olmayıp Allah'ın oğlu olarak kabul edilmiştir. Papa'yı da bu merteye de görürler. Mesih'in pak sülbu Allah'tan gelmiş, Allah'ın oğlu olarak inanırlar. Papa'yı da aynı rütbede görürler.²⁶

Bundan dolayı günahları bağışlama, sevap ve ceza verme Katolikler tarafından inanç olarak kabul edilmektedir. Hatta cennetin biri gümüşten, diğeri altından iki anahtarı Petrus'un elinde olması, Papa ise Petrus'un halefi olup, Petrus'un özelliklerini taşıması, iki anahtara Papa'nın da sahip olmasını benimsemekte olduğundan, cennete sahip olmak isteyenlerden bazıları istedikleri kadar cennetten arazi satın almakta ve tapusunu dahi dünyada iken alacaklarına inanmaktadırlar. Din ve mezheplerin iyilik ve kötülük anlayışını

²⁵ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 2.

²⁶ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 4.

benimseyen vicdan sahibi taraftarlarının hiç birisi bunu kabul etmezler. Hatta putperestlerin cansız bir cisme ruhani bir nitelik kazandırmaları bile bunu layık ve uygun görmez.²⁷

Bu konuda biraz daha malumat vermeye devam edeceğiz. Üstün medeniyet ile aşırı taassup bir birine zıt iki önemli husustur. Bunlardan hangisi daha gelişir ve öne çıkarsa diğerini o derece aşağılara iter. XIV. asırdan sonra, Avrupa'da maarif ve sanayiinin gelişmeye başlamasıyla, ekvatorun diğer tarafının cehennem olması gibi bir takım hurafelere inanan halk, papanın ruhaniyetinin olmamasını kabul edememişlerdir. Fakat medeniyet terakki ettikçe taassup da o derecede gerilemiştir. Yeni fikirler Avrupa'ya yayıldıkça medeniyette gelişmiştir. Miladi 1517'de Papa X. Leon ayin yaptırın din adamlarına günahları affetme yetkisi verdikçe ve Avrupa'nın başka yerlerine bunlardan gönderdikçe, yeni fikirlere sahip olanlar "bağışlamak ve affetmek yalnız Allah'a mahsustur, Papa ise beşerden bir insandır. İnsanoğlunun ilah olması nasıl mümkün olur" gibi söylemlere başlamaları, Sâkıs halkından Luter bunu fırsat bilerek "ibadet edilecek Allah yalnız kutsal kitaplardadır" diyerek Papa'nın emir ve yasaklarına itibar edilmemesini bir bildiri yayınlamıştır.²⁸

İşte bu tarihten itibaren Protestan mezhebi doğmuş ve son derece sade bir prensipler benimsediğinden, kısa zaman içinde pek çok taraftara sahip olmuştur. Papa'nın emir ve yasaklarına bağlı ve aforozundan korkan hükümdarlar ile Protestanlığa bağlı olanların arası bozulmuş ve düşmanlıklar başlamıştır. Bu bozuşma o kadar düşmanlığa ve kan dökmeye varmıştır ki, bunların yanında İslamlar ile Haçlılar arasında yapılan savaşlar bunun yanında ikinci derecede kalır.²⁹

Katolikler ile Protestanlar arasında düşmanlıklar varsa da eskisi gibi olmayıp gün be gün zayıflamaktadır. Şimdi Katolik mezhebi taraftarı olanlar artık Papa'nın insan üstü bir takım özelliklere sahip olmasını terk edip, bunların hatasız (masum) olması inancını bırakmışlardır.³⁰

3- Zevra

Putperestler, özel günlerde çeşitli yiyecek ve içecek götürüp koyarlar. Doğa kanunları gereği işiten, gören ve çoğalan cisimler diridir. Dolayısıyla akıl sahibi bir

²⁷ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 4.

²⁸ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 5.

²⁹ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 5.

³⁰ Zevra Gazetesi, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı:: 63, s. 5.

canlının da nefis sahibi olacağı muhakkaktır. Şehvani duygular sebebiyle üreme vesilesiyle karı-koca olma durumuna dayanan, günlük gazetelerin şu ara bahsettiği, puttan çocuk doğurma hadisesi gerçek olsa dahi putların hem insanlar arasında ilahi değeri hem de halkın putların hayatı hususundaki inancı altüst olur.³¹

Bahsedilen puttan çocuk doğurma olayı bizce garip bir durum ise de bu garipliğe mahal yoktur. Çünkü putların önüne getirdikleri yiyecekleri yemek hususunda putlara vekâlet ettikleri gibi evlenme ve üreme hususunda da vekâlet edebilmeleri akıl dışı bir durum değildir.³²

4- İlan

Fransa'nın meşhur yazarlarından "Telemak" hikâyesinin yazarı Fenelon'un öğretim ve ahlak için derlediği güzel hikâyelerden en iyileri bu sefer "Kıssadan Hisse" ismiyle doksan beş sayfa olarak Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Satın almayı arzu edenlerin Vilayet Matbaasına müracaat etmeleri ilan olunur.³³

Fiyatı: Baskının 4 parçası 5 buçuk.

Akaid, Ahlak ve çeşitli ilimlerin özetlerini kapsayan "Hace-i Evvel" ismiyle daha önceden basılan risalenin baskısının 6 parçası 7 buçuk.³⁴

³¹ *Zevra Gazetesi*, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı: 63, s. 6.

³² *Zevra Gazetesi*, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı: 63, s. 6.

³³ *Zevra Gazetesi*, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı: 63, s. 6.

³⁴ *Zevra Gazetesi*, 27 Rebiülevvel 1287, Sayı: 63, s. 6.

Sayı: 64

Tarih: 1 Cum‘adiye’l-‘Ula 1287/ 18 Temmuz 1286/ 30 Temmuz 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Hille sancağı

Hille sancağı mutasarrıfı Halil Bey, Basra sancağına tayin edilmiştir. Kerbela kaymakamı esbak Mehmet Paşa ise Hille sancağına tayini sağlanmıştır.³⁵

2- Bağdat Rüştiye Mektebi Talebeleri

Geçen sene açılan Bağdat Rüştiye Mektebi talebeleri sarf dersi sınavından sorulan sorulara kazandıkları bilgi derecesinde güzel cevaplar vermişlerdir. Bu ilk imtihanlarında talebelerin yüzlerinden anlaşılan zekâ ve kabiliyetleri ile öğretmenlerinin sebat ve gayreti sayesinde tez zamanda ilmen çok bilgili olacakları düşünülmektedir.³⁶

3- Hava Durumu

Geçen sene güneş ısısı gölgede bazı günler termometreyle kırk sekiz elli santigrat dereceyi bulurken bu sene havalar daha serin. Termometre ancak kırk dereceyi bulmakta ve bundan böyle her nüshamızda termometrenin gösterdiği derecenin gazetemizde yer verilmesi kararlaştırılmıştır.³⁷

4- Fırat Nehri Yatağının Temizlenmesi

Gazetemizde sunulduğu üzere mevsime göre Fırat Nehri’nin suları azaldığı ve alçaldığı için nehir ulaşımını güçleştiren engellere yol açmıştır. Bu sebeple eski Bağdat Mutasarrıfı Şakir Bey’in keşif ve incelemesi üzerine temizlenmesi ve derinleştirilmesi düşünülen mahallerde faaliyete başlanması gerektiğinden, Londra’dan nehrin temizlemesi için aletler getirilerek bu iş Dileym Kaymakamı Sırrı Efendi’ye havale edilmiştir.³⁸

Efendi’nin açıklamış olduğu üzere suların alçalma zamanında nehir yatağı bir kere daha kontrol edilmiştir. Geçenlerde Şakir Bey’in gazetemize verdiği bilgilere göre yukarıda izah edilen engellerin etrafıca ve layıkıyla görüldüğü belirtilmiştir. Hit civarında Rava yanında dolaşıma mahsus olarak yapılmış bir kanala benzer, genellikle nehrin Cezire cihetini ve bazen Şam tarafını tutarak boylu boyuna uzanmış derin bir yatağa rastlanmıştır. Fırat’ın muhtelif cihetlerinde olduğu gibi zikredilen yatak üzerine dağlardan yuvarlanan

³⁵ Zevra Gazetesi, 1 Cum‘adiye’l-‘Ula 1287, Sayı: 64, s. 1.

³⁶ Zevra Gazetesi, 1 Cum‘adiye’l-‘Ula 1287, Sayı: 64, s. 1.

³⁷ Zevra Gazetesi, 1 Cum‘adiye’l-‘Ula 1287, Sayı: 64, s. 1.

³⁸ Zevra Gazetesi, 1 Cum‘adiye’l-‘Ula 1287, Sayı: 64, s. 1.

kayalar görülmüş ise de bunlar yerli olmadıklarından dolayı kolaylıkla taşınıp temizlenebileceği anlaşılmıştır.³⁹

Bu kayalardan başka nehir yatağında lüzumsuz, kaldırılması ve temizlenmesi gereken engeller vardır. Rava'nın dört saat yukarısında bulunan Osmaniye Nauru ve civarıyla el-kaim civarındaki Feyyaziye isimli mahalde kırk metre uzunluğunda ve bir metre yüksekliğinde çakıl taşı yığıntısı bulunmaktadır. Bunların temizlenmesi için gerekli alet ve onarımların belirlenerek zikrolunan Osmaniye ve civarındaki engellerin kaldırılması ve temizlenmesi için taşlar nehrin iki sahiline yığılmıştır. Üst tarafındaki Diniyye mevki de ıslah edilmiş ve Feyyaziye taşlığı da hemen kazılarak temizlenmiştir.⁴⁰

Bahsedilen engeller, başlıca onarım gerektiren işlerden olup, bunlardan başka daha birtakım yerler de kazılıp temizlenmiştir. Söz edilen nehrin bu şekilde temizlenmesi, nehir kenarındaki halkın gemi ve gelgellerinin de seyir ve hareketlerini kısıtladığından, onların da gönüllü katılımıyla yardımlaşarak nehir boyuna pek çok işçi ve alet sevk edilmiştir. Allah'ın yardımı ile kısa bir sürede nehir yatağının tamamen temizlenerek nehir ulaşımına mümkün hale getirileceği beklenmektedir.⁴¹

Rebiulahir'in yirmi dördünden sonra Fırat vapuru kaptanından alınan bir mektuba göre Alus ile Cebe başında bulunan mevkilerden Rebia denilen yerin kaldırılıp temizlenmesiyle gemilerin geçişini engelleyecek bir şey kalmamıştır. Üst tarafında bulunan diğer engellerin de yakın vakitte kaldırılması kuvvetli bir ihtimaldir.⁴²

5- Eşkîyalar

Aslında Osmanlı Devleti tebaasından oldukları halde sonradan İran tarafına geçmiş olan Hemavend eşkıyasının vakit ve fırsat buldukça beri tarafa geçerek çeşitli şikâyetlere ve rezilliklere cesaret gösterdikleri defalarca gazetemizde yazılmıştır.⁴³

Aşağılık eşkıyalar bu sefer de Süleymaniye taraflarına geçerek bazı rezillikler yaptıkları için ihbar üzerine harekete geçen nizamiye ve zaptiye askeri bunları birkaç yerde sıkıştırıp nihayet Gömü sancağında geri püskürtmüşlerdir. Böylece aralarında gerçekleşen birçok çarpışmada eşkıyalar hezimete uğramış ve perişan olarak firar eden yedi askerle bölgedeki çarpışmada tepelenenlerden başka reislerinden Mehmet Cevamir ve birisi daha

³⁹ *Zevra Gazetesi*, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 1-2.

⁴⁰ *Zevra Gazetesi*, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 2.

⁴¹ *Zevra Gazetesi*, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 2.

⁴² *Zevra Gazetesi*, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 2.

⁴³ *Zevra Gazetesi*, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 2.

ele geçirilmiştir. Tepelenen eşkıyanın yirmi beş baş at ve kısrakları alınmış olduğu gibi İran sınırına doğru firar eden sözü edilen yedi nefer de takip edilerek bulunduğu bildiriliyor.⁴⁴

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Süveyş Kanalı

Süveyş kanalının bazı kumsal alanlarında kumun birikerek kanalın kimi bölgelerini doldurduğundan dolayı kanaldan büyük gemilerin geçişini mümkün hale getirmek için iki yüz milyon franga ihtiyaç duyulmuştu. Bahsedilen miktar kanalın müteahhidi Mösyö Dö Lepis tarafından borç alınmaya kalkışlsa da bunda muvaffak olunamadığı daha önce gazetemizde yazılmıştı.⁴⁵

Bu sefer Dersaadet gazetelerinin verdikleri habere göre Mösyö Dö Lepis büyük gemilerin biraz dikkatli ve yavaş hareket ederek kanaldan geçebileceğini belirterek onarımın yapılması için borç almaya gerek olmadığını ifade etmiştir.⁴⁶

Osmanlı Deniz İdaresi vapurlarından Babil isimli vapur, büyük gemilerden olduğu halde bundan altı ay öncesinde bahsedilen kanaldan geçip Dersaadet'e gitmiştir. Ondan sonra tüm gazetelerde kanalın gemilerin dolaşımına imkân tanımayacağı belirtilmesine rağmen tekrar geçip Basra Körfezi'ne ulaştığından yayılan bu haberin asılsız olduğu anlaşılmıştır. Hatta geçenlerde de gazetemizde ilan edildiği üzere bahsedilen Babil vapuru Süveyş'e, Ninova isimli başka bir büyük vapur da kanalı geçerek Londra'ya gitmek üzere yola koyulmuştur.⁴⁷

2- Örümcek İpeği (İmpersal Gazetesi Haberi)

İzmir'de basılan İmpersal isimli Fransız gazetesinin Avrupa gazetelerinden naklettikleri bir bölüm dikkat çekici olduğundan aşağıda tercümesi yazılmıştır.⁴⁸

“Güzelce bakılan bir örümcek yirmi gıdadan üç bin metrelik tel yapar ki bunun ağırlığı tam üç yüz metre ipek ağırlığına eşittir. Bu sebeple üç yüz örümceğin on yedi gıdadan üreteceği teller toplanacak olursa her birinden bir elbise imal edilmesine yetecek kumaş çıkacağı hesaplanmıştır.”⁴⁹

⁴⁴ Zevra Gazetesi, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 2-3.

⁴⁵ Zevra Gazetesi, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 3.

⁴⁶ Zevra Gazetesi, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 3.

⁴⁷ Zevra Gazetesi, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 6.

⁴⁸ Zevra Gazetesi, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 6.

⁴⁹ Zevra Gazetesi, 1 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 64, s. 6.

Kuvvet ve sağlamlığına gelince bu örümcek ipliğinin kuvvet ve sağlamlığıyla rekabet edebilecek bir Şey yoktur, demir ve elik derecesinde güçlüdür. Çünkü rmcek ipeğinden on metre uzunluğunda bir tel bir dirhemden fazla ağırlığı çekebiliyor.”⁵⁰

“Dolayısıyla bununla dokunacak kumaŐlar altın ve gümüşe bezenmiŐ gibi olacağından güzellik ve letafetine benzer olmayacaktır. Bu tecrübenin sahibi ve bu haberin yazarı My Hodolt yakın bir zamanda herkesi örümcek ipeğinden dokunmuŐ giysilerle göreceğinden Őüphe etmiyor.”⁵¹

“Kendisine bu konuda katılarak cesaretlendirmek için beyan ederiz ki, beş on sene öncesinde in’de örnek olarak örümcek ipeğinden üretilmiŐ bir Őal görüp gerek güzelliğine ve zarafetine gerek kuvvet ve sağlamlığına hepimiz hayran olduk.”⁵²

3- Zevra

Mösyö Hodolt Őuna muvaffak olursa Türkiye’deki atasözünden misal “Sabırla tut yaprağı atlas olur.” sözüne benzer “Sairle rmcek yuvası canfes olur.” demek icap edecektir.⁵³

⁵⁰ *Zevra Gazetesi*, 1 Cum’adiye’l-‘Ula 1287, Sayı: 64, s. 6.

⁵¹ *Zevra Gazetesi*, 1 Cum’adiye’l-‘Ula 1287, Sayı: 64, s. 6.

⁵² *Zevra Gazetesi*, 1 Cum’adiye’l-‘Ula 1287, Sayı: 64, s. 6.

⁵³ *Zevra Gazetesi*, 1 Cum’adiye’l-‘Ula 1287, Sayı: 64, s. 6.

Sayı: 65

Tarih: 4 Cumâdiye'l-Ula 1287/ 21 Temmuz 1286/ / 2 Ağustos 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Bağdat Vilayeti

Bağdat Mutasarrıfı Şakir Bey'e dördüncü rütbeden Osmanlı şeref nişanı verilmiş ve vilayetin Yabancı İşleri Müdürü Hamdi Bey de Miralay Kâtipliği makamına getirilmiştir.⁵⁴

2- Belçika'dan Satın Alınan Gemiler

Yandan ve arka tarafından pervanesi ve çarkı olmadan türbin denilen makineyle hareket eden vapurların Dicle ve Fırat nehirleri için düşünülen faydaları ve kazançlarından dolayı tecrübe maksadı ile (denemek için) Belçika'dan bir kısmı satın alınmıştı. Bahsedilen gemiler Londra'dan satın alınan başka şeyler arasında geçen de Basra'ya ve Basra'dan da buraya getirilip, burada aşağıda görüleceği üzere tecrübe edilerek sınanmıştır.⁵⁵

Şöyle ki bahsedilen geminin makinesinin hareket ettirdiği uzunluk altmış yedi kadem olduğu halde fiyatı on dört bin franktır. İç tarafında bulunan on iki beygir kuvvetindeki makinenin hareket ettirdiği bir pervanenin itme kuvvetiyle geminin arka kısmının altında bulunan iki delikten ittiği suların tazyikiyle gemi hareket etmektedir. Bu hafif hareketle durgun sularda bulunması nisbetiyle saatte yedi sekiz mil mesafeyi kat edecek sürattedir. Geminin bu büyüklüğüne nisbeten on dört beygir kuvvetindeki makinenin hareketiyle hasıl olan sürat zikrolunan makinenin yandan pervane ve arkadan bir çarkı hareket ettirmesi ve idaresi halinde hasıl olacak süratten pek de fazla değildir. Fakat bu büyüklükteki geminin yalnız bir kadem beş inç derinliğinde su çekmesi diğer makinelerle hareket eden gemilerden üstün olan özelliğidir. Bu özelliğinden dolayı diğer gemilerle eşdeğer fiyatıyla oldukça hesaplı olduğu aşıkardır.⁵⁶

3- Gurebâ Hastanesi İnşası

Esnafın ileri gelenlerinden Bağcı Mahmut Ağa ile Kömürcü Vadi Ağa tarafından tutularak inşa edilen Gurebâ Hastanesi için beş bin kuruş yardım toplanmıştır. Bahsedilen hastanenin inşasında görevli komisyon tarafından haber verilmiş ve sözü edilen bu iki kişi şu hareketleri hamiyet ve cömertlik eseri olmakla takdir ve övgüye layık görülmüştür.⁵⁷

⁵⁴ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 65, s. 1.

⁵⁵ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 65, s. 1.

⁵⁶ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 65, s. 1.

⁵⁷ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 65, s. 1.

4- Resmi İlan

Altıncı Orduyu Hümâyun meclisinin alay ve taburlarına ait olan ve öbür güne askeri işlemlere dair gerek Bağdat gerek bağlı sancaklarda bulunan tüccar vesâirin elinde bulundurduğu tutanaklar, özel senetler ve başkaca belgeleri Bağdat sancağında olanların Temmuz sonuna kadar, bağlı sancaklarda olanların ise gelecek Ağustos sonuna kadar bizzat ve derhal Ordu-yı Hümâyun Teftiş Kurulu'na bildirmeleri gerekmektedir. Bu sebeple zikrolunan süre zarfında adı geçen kurula belgeler getirilmelidir. Denetlenmeyen, şerh ve tasdik edilmeyen tutanaklar, senetler ve başkaca evraklar bundan böyle ne merkez vilayet ve Ordu-yı Hümâyun ne de vilayet dahilinde bulunan maliye memurları tarafından denetlenmeyecektir. Dolayısıyla bahsedilen evrakların geçersiz sayılarak maliye ve harbiye nezaretince bile kabul edilmeyeceği ilgili kişilere iletmek üzere vaziyet merkez vilayetten bağlı sancaklara bildirildiği gibi gazetemiz de de ilan olunmuştur.⁵⁸

5- Fırat Nehri Yatağının Temizlenmesi

Fırat nehrinin temizlenmesine başlandığını ve yürütülen faaliyetin durumunu geçen sayımızda yazmış ve bildirmiştik. Delim Kaymakamı Sırrı Efendi tarafından yapılan araştırmalara göre nehirdeki engellerden Rebih sınırı, elli arşın genişliğinde ve iki buçuk arşın derinliğinde kırdırılıp temizlenmiş ve buradaki işçiler de Esvadiye mevkiine nakledilerek oranın temizlenmesiyle uğraşmaktadır. Ayrıca İnder-Rivaye mevkilerinde de pek çok işçi çalıştırılmaktadır. Buralardaki işlerin tamamlanmasından sonra sıra Mehdaniye ve Ümmü Haşim, Zevir ve Guraf mevkilerine gelecektir. Bu sebeple adı geçen mevkiler Eski Bağdat Mutasarrıfı Şakir Bey tarafından incelenmiş ve durumu araştırılmış ise de suların alçaldığı şu dönemde bir kere daha incelenme ve araştırma yapılarak, buraların onarımına başlamak üzere adı geçen Sırrı Efendi bu mevkilere doğru yola çıkmıştır.⁵⁹

6- Altıncı Ordu-yı Hümâyun

Altıncı Ordu-yı Hümâyun birinci alayı birinci taburunun sekizinci bölüğüne ikinci taburun üçüncü bölüğü teğmeni Hasan Efendi'nin üsteğmen ve onun yerine birinci taburun üçüncü bölük başçavuşu Mustafa Ağa'nın teğmen ve ikinci alayın ikinci taburu beşinci bölüğüne birinci taburun dördüncü bölüğü teğmeni Casim Ağa'nın üsteğmen ve onun yerine beşinci bölüğün birinci çavuşu Mehmet Ağa'nın teğmen olarak tayin edilmesi;

⁵⁸ *Zevra Gazetesi*, 4 Cum'adiye'l-'Ula 1287, Sayı: 65, s. 1-2.

⁵⁹ *Zevra Gazetesi*, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 2.

Ordu-yı Hümâyun yukarıda söz edilen süvari ikinci alayı sağ kol ağalığına birinci süvari alayı sol kol ağası Hüseyin Ağa'nın sağ kol ağası olarak tayin edilmesi, "Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî" den uygun görülerek gereğinin yapılmasına Bab-ı Seraskeri'nin müsaadesi uygun görülmüştür.⁶⁰

7- Hava Durumu

Geçen Cumartesi gününden Pazartesi akşamına kadar termometre santigrad hesabıyla otuz dokuz dereceyi bulmuştur.⁶¹

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Süveyş Kanalı

Süveyş Kanalı'nın ilk açılış tarihinden Mayıs'ın otuz birine kadar kanaldan geçen gemilerin sayısı 333'erişmiştir. Bunlardan 130'u kanalın açılış gününden itibaren dört gün içinde geçiş yapmıştır. Sonraki günler geçiş yapan gemilerin sayısı ise 183'tür. Bu 183 gemiden 75'inin vapur, sadece 8 tanesinin yelkenli olduğu kanal idaresinin yayınladığı listelerden öğrenilmiştir.⁶²

2- Fransa'daki Resmi Tören

Fransa'da Şalon isimli yerde her sene büyük bir ordu, İmparator Napolyon'un huzurunda uygulanması adet haline gelen resmi muharebe töreni düzenler. Bu töreni incelemek üzere her devlet tarafından asker zabıtları gönderilmektedir. Bu sene düzenlenecek törende bizim devletimizden de serasker yaverlerinden Celal Bey maiyetiyle askeriye sınıfının her birinden birer yüzbaşının Fransa'ya yollanacağı Dersaadet gazetelerinde görülmüştür.⁶³

(Bu gazetelerin basım ve yayımı Fransa ve Prusya meselesinin Dersaadet'te yayımlanmasından evveldir. Hâlbuki söz konusu meselenin ortaya çıkmasından ötürü bugün Prusya hududunda bulunan ordunun bahsedilen talimi yapacağı düşünülmektedir. Şu hale göre askerlerimizin Fransa'ya gitmeleri halinde resmi muharebe değil gerçek muharebeyi görüp seyredecekleri aşikârdır.)⁶⁴

⁶⁰ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 2-3.

⁶¹ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 3.

⁶² Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 3.

⁶³ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 3.

⁶⁴ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 3.

3- Zevra

Geçmiş ediplerin cümlesi ve İbn-i Haldun cesaretle yiğitliğe dair tespitlerinde cesaret ve yiğitlik ile asabiyetin Bedevilere özgü olduğunda fikir birliği etseler de, savaşma ve vuruşma da bunların medenilere üstünlüğünü çeşitli delillerle apaçık gösterebilirler de, bunlar beş altı yüz senelik bir meseledir. Toplumun bugünkü bakışı incelenip araştırılsa şu zamanda bu düşüncenin kabul görmeyeceği kesindir. Çünkü o zamanlar savaşma ve vuruşma aletleri her iki taraf için de eşitti. Halbuki şimdi Bedevilerin mızrak ve kılıçlarına karşılık medenilerin Armstrong topu ve iğneli tüfengi ile revolver tabancası vardır. Ayrıca Bedevilerce kavmiyet ve asabiyetin yalnız birkaç bin çadırı toplayabilmesine karşılık medeniler millet olarak milyonlarca nüfusu bir araya toplayabilmiştir.⁶⁵

Söze bu şekilde başlanmasından dolayı geçmiş ediplere ve bilhassa İbn-i Haldun gibi fen ve ilim erbabına itiraz edildiği anlaşılmasın. Buradaki niyet ve maksadımız o zamandan bu zamana kadar geçen beş yüz sene zarfında dünyadaki büyük değişiklikleri ortaya koyarak “babamızdan böyle gördük böyle gideriz” iddiasında bulunanların fikirlerini değiştirmelerini tavsiye etmektir. Nitekim İbn-i Haldun dahi yeniden hayata gelecek olsa tavsiyemizi onaylayacağı muhakkaktır.⁶⁶

Zaman ve dönemin icap ettikleri ve gerektirdikleriyle sanayi ve bilimdeki gelişmelerden bir müddet uzak kalarak, durağan ve belki de gerilemekte bulunduğu zamanlarda (yapayım derken eskiden yapılanları dahi bozmamak için) daha önce de yazıldığı üzere “babamızdan öyle gördük böyle gitmeliyiz” düşüncesi benimsenmiş ise de bugün medeni memleketlerin yalnız vuruşma ve şiddet hususunda değil en büyük meselelerden en küçük eşyaya varıncaya kadar ilerlemiş oldukları görülmektedir. Bu sebeple eski düşüncelerinde ısrar eden olursa yukarıdaki makalede vaziyetleri açıkça anlatılmış olan Cezayir ve Fas aşiretleri gibi Fransız süngüsünde kıvrınır durur. Acaba bu düşüncedekiler şu bedeviyet ve vahşiyetin nesine meylediyorlar. Ziraat, ticaret ve sanat mı; yoksa servet ve zenginlik mi; veyahut emniyet ve hürriyet mi? Eğer böyle ise büyük bir hayal kırıklığı yaşarlar. Çünkü ziraat, sanat ve ticaret bir yerde iskân edilmesine; servet ve zenginlik ise az önce sayılanların hakkıyla geliştirilmesine bağlıdır. Emniyet ve hürriyet ise otuz kırk milyon nüfustan oluşan bir milletin kanlarını ortaya koyarak hükümlerini yerine getirmek ve muhafaza etmekle yükümlü oldukları bir kanunun koruma ve himayesine girmeye bağlıdır. Halbuki bedeviler vahşi hayvanlar gibi çölden çöle gezerek birilerini vurup soymakla geçindiklerinden, ziraat, ticaret ve sanatla uğraşmaları ve bunları

⁶⁵ Zevra Gazetesi, 4 Cum‘adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 65, s. 5.

⁶⁶ Zevra Gazetesi, 4 Cum‘adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 65, s. 5.

geliştirerek servet ve zenginlik elde etmeleri şöyle dursun, dikkat edileceği üzere hürriyet ve emniyetlerini bile kendi elleriyle ihlal ettikleri ortadadır. Şimdi bedeviyetin meyledilecek neresi kaldı?⁶⁷

Yazık yazık beş altı yüz senelik terbiye bugünkü günde hiçbir işe yaramadığını bedeviler Orta Asya uzak ise Batılıların görüp işittikleri hallerinden biraz olsun anlayarak geleceklerini temin için şimdiden çaresine bakmalıdırlar. Çaresi ise yukarıdaki paragrafta gösterildiği üzere medeniyet dairesi içinde iskân ve bir kanunun himayesi altına girilmesiyle medenilerin fiil ve hareketlerini taklit ile mümkündür.⁶⁸

6- Garip Bir Fıkra

(Avrupa gazetelerinde görülen garip bir fıkradır.) Paris'te oldukça saygın bir adam bundan beş sene evvel ahirete göç etmiş olan güzel yüzlü eşinin acısı ve hüznüyle kendinden geçmiştir. Eşinin vefat ettiği odayı da kendisine hüzün odası yaparak kendisini kapatması üzerine akrabaları yeniden ne zaman hayata döneceği ve dışarı çıkacağı hakkında sorular sormaya, nasihatlerde bulunmaya başlamışlardır. Fakat yapılan nasihatlere asla uymayarak karısının ayrılığıyla yanıp yakılmakta ve belki de ayrılık acısını yatıştırması maksadıyla ahirete göç edeceği dakikayı hasretle beklemekteydi. Adamın zorla yola bırakılması lazım geldiğinden gerekenin yapılması için belediyenin emrindeki memurlar tarafından ister istemez evinden çıkmaya razı olup ufak tefek şeyleri toplamaya başlamıştır. Eline bir çıkın içinde bir paket yazılmış mektuplar geçmiş ve “Bunlar benim karımın can yoldaşını teselli vasiyetleridir. Bakayım ne vasiyet etmiş” diyerek ayrılık acısını tazeleyecek mektupları birer birer okumaya başlamıştır. Mektupları okudukça bunların ölünün hayattayken alaka kurup fırsat buldukça güzel kucağında vakit geçiren birkaç delikanlının aşk ve muhabbetine dair yazarak merhumeye gönderdikleri mektuplar olduğunu gördü. Kendisine dünyayı terk ettiren karısına şiddetli muhabbeti ise hemen soğukluk ve nefrete dönüşmüştü. Kendine hâkim derece üzüntüsünden çaresizlikle çıldırıp şimdi de üzüntüsüne yaraşır cinnet geçirme vaktinin geçtiğine pişman olmuştu (Aydın).⁶⁹

7- Gülşensaray Gazetesinin Zevra Gazetesinden Yaptığı Alıntı Üzerine

Geçen elli dördüncü sayımızda gazetecilerin gönül mahkemesine havale etmiş olduğumuz olayı Diyarbekir gazetesi aşağıdaki bölümde görülüşü gibi sonlandırmıştır.⁷⁰

⁶⁷ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 5-6.

⁶⁸ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 6.

⁶⁹ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 6.

⁷⁰ Zevra Gazetesi, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 6.

Böyledir şer'i belagatta verilen fetvalar

Beldede hırsızlık yapana keskin bir dil lazımdır.⁷¹

“Zevra gazetesinde söz konusu bölümü herkesin okuduğu üzere paragrafın alt tarafına kaynağı yazılmış ve bundan önce Avâr-ı Şarkiye gazetesinin nakletmiş olduğu belirtilmişti. Bu kadar meşhur bir paragrafı Gülşensaray gazetesi her ne kadar kaynak göstermeden yazmış ise de onu okuyanların hepsi paragraftaki düşüncelerin Zevra yazarına ait olduğunu anlamıştır.⁷²

Öyle ki Gülşensaray gazetesinde yazarın yayınlanan diğer yazılarına göre bu yazısının oldukça farklı olduğu aşikâr olduğundan Gülşensaray gazetesinin Zevra'dan istifade ettiğine kanaat getirilmiştir. Fakat Zevra'nın her düşünceden hazzetmediği ve dile getirmediği göz önünde bulundurulursa bu meselenin aradaki sevgi ve muhabbet bağının sağlamlaştırılması için kaleme alınan bir şakadan ibaret olduğu bilinmelidir. Zevra yazarı gibi birisinin muhabbet tesis etme düşüncesiyle söylediği şakadan da Gülşensaray yazarının memnun olacağı aşikârdır.⁷³

⁷¹ *Zevra Gazetesi*, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 6.

⁷² *Zevra Gazetesi*, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 6.

⁷³ *Zevra Gazetesi*, 4 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 65, s. 6.

Sayı: 66

Tarih: 8 Cumâdiye'l-Ula 1287/ 25 Temmuz 1286/ /6 Ağustos 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- İdareyle İlgili Meseleler

Bazı idareyle ilgili mühim maddelerin konuşularak müzakeresi için merkez vilayete gelmiş olduğu geçen de sayfalarda yazılarak açıklanan Müntefik mutasarrıfı Nasır Paşa ile Basra sancağı mutasarrıflığına tayin edilmiş olan Halil Bey Efendi, geçen Çarşamba günü gündüz vakti memuriyet (görev) yerlerine gitmişlerdir.⁷⁴

2- İhale İlanı

Merkez Ordu-yı Hümâyun'daki alay ve taburların bir senelik mum, odun, sabun, sim sim yağı ve nohut gibi başlıca ihtiyaçlarının sözleşme süresi gelecek Ağustos sonunda sona ermediğinden gelecek seneye avans olarak belirlenen ihtiyaçların karşılanmasını üstlenecek olanların Perşembe ve Pazartesi günleri Merkez Ordu-yı Hümâyun'da düzenlenecek ihalede hazır bulunmaları ilan olunur.⁷⁵

3- Resmi İlan

Altıncı Ordu-yı Hümâyun meclisiyle alay ve taburlarına ait çeşitli idari ve askeri işlemlere dair gerek Bağdat gerek bağlı sancaklarda bulunan tüccar vesâirin elinde bulundurduğu tutanaklar, özel senetler ve başkaca belgeleri Bağdat sancağında olanların Temmuz sonuna kadar, bağlı sancaklarda olanların ise gelecek Ağustos sonuna kadar bizzat ve derhal Ordu-yı Hümâyun Teftiş Kurulu'na bildirmeleri gerekmektedir. Bu sebeple zikrolunan süre zarfında adı geçen kurula belgeler getirilmelidir. Denetlenmeyen, şerh ve tasdik edilmeyen tutanaklar, senetler ve başkaca evraklar bundan böyle ne merkez vilayet ve Ordu-yı Hümâyun ne de vilayet dahilinde bulunan maliye memurları tarafından denetlenmeyecektir. Dolayısıyla bahsedilen evrakların geçersiz sayılarak maliye ve harbiye nezaretince bile kabul edilmeyeceği ilgili kişilere iletilmek üzere vaziyet merkez vilayetten bağlı sancaklara bildirildiği gibi gazetemiz de ilan olunmuştur.⁷⁶

4- Ürün Kıtlığı

Bu sene etrafta olduğu gibi Karaçi ve Fars kıyılarında da yağmurların azlığı ve yağmamasından dolayı, oralarda kendi ihtiyaçlarına yetecek kadar bile ürün yoktur. Ürün

⁷⁴ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-Ula, 1287, Sayı: 66, s. 1.

⁷⁵ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-Ula, 1287, Sayı: 66, s. 1.

⁷⁶ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-Ula, 1287, Sayı: 66, s. 1.

kıtlığı belirtilerinin daha şimdiden yüz göstermeye ve ürün fiyatlarının fırladıkça fırlamaya başladığı Hindistan gazetelerinde nakledilmektedir.⁷⁷

5- Kale Tutukluları

Arz ve ifade edeceğim şeyi insanlık gereği üzülerek bildiririm.

İcap edeceği üzere bu incelemenin başka evraklarla birlikte kaldırılmasına razı olunmamıştır. Kınanmaması rica edilip bu ricaya cesaretlendiren ise ifade şeklimin meddahlık ve dalkavukluk gibi ahlaka aykırı şeylerden uzak olmasıdır ve buna dayanarak kabul edileceğini ümit ederim.⁷⁸

Geçen Salı günü saat on buçuktan sonra kaleminden çıkarak zihnimdeki meşguliyetlerin çokluğundan dolayı meydana gelen yorgunluğu atmak için memleket bahçesine gitmeye karar verdim.⁷⁹

Tesadüfen yolum kaleye doğru düştü ve kale içinden geçerken süvari ve piyadeden oluşan yirmi otuz kadar nizamiye askerleri kılıç çekmiş, piyadesi süngü takmış olduğu halde büyük bir insan kalabalığının etrafını sarmış şekilde bana doğru geldiklerini gördüm. Fakat yüz yüz elli adım mesafeye yaklaşıp kadar görüş zayıflığımdan, bu askerlerle çevrili topluluğun ne olduğunu ayırt edemedim. Giderek birbirimize yaklaştığımızda söz konusu askerlerin seksen yüz kadar kale tutukluluklarını (yazının sahibinin kale tutukluları dediği, geçici veya sürekli olarak kürek mahkûmiyetine çarptırılmış kişilerdir.) ortalarına alarak götürmekte olduklarını anladım.⁸⁰

Mesele ne ayıp ne felaket, Cenab-ı Hakk'ın hür olarak yarattığı Âdem evladının böyle zincirlenmiş ve esir edilmiş halinden daha insanlık dışı bir şey yoktur.

Hapsedilen insanların şu hali bana fazlasıyla dokunduğundan bahçedeki seslere hayran kulağım bile oralı olmadı ve bahsedilen olayın üzerimdeki etkisi arttıkça arttı ve büyüdükçe büyüdü. Sonunda o dereceye ulaştı ki cennet misali bahçe gözümde cehenneme döndü.⁸¹

Bildirdiklerim ve söylediklerim abartılı bulunmasın. Okuyucular bir kere düşünsünler ki bunlar genellikle yirmi-otuz yaşları arasındaki gençler ve genç ömürlerinin son kısmını temin etmeye çalışacak çağdaki adamlardır. Ömürlerinin en güzel şu

⁷⁷ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 1.

⁷⁸ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 2.

⁷⁹ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 2.

⁸⁰ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 2.

⁸¹ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 2.

zamanlarını zincire vurulmuş şekilde ve yukarıda bahsettiğim felaket içinde geçiriyorlar. Halbuki bunlar yazılmış olduğu üzere yalnız seksen kişiden ibaret değil, incelediğime göre üzümlere söylemeliyim ki dört beş yüz kişidir.⁸²

Şimdi şu paragrafımı etraflıca düşünenler biliyorum ki bana itiraz ederler ve derler ki; bunlara acımak yersizdir. Çünkü bunlar nice canlar yakmış, ne kadar analar ağlatmış, kaç ailenin ocağını söndürmüş, özellikle kanun nazarında ve bu meselede tamamen tarafsız olan yalnız Allah rızası için, haklıya hakkını vermek için çalışan görevlilerin huzuruna yüksek makamlara ulaşmıştır ki bunlar bu ceza ve belaya uğramışlardır.⁸³

Biz de bunlar haksız yere bu belaya uğramışlardır demiyoruz. Benim o gün bahçede ve o gece evimde dünyayı başıma zindan eden üzümlerin meydana gelmesi, sadece bu felakete uğrayanların bu hale düşmelerine yine kendilerinin sebebiyet vermiş olmalarıdır.⁸⁴

Bir adam Cenab-ı Hakk'ın kendisine verdiği akıl, feraset, iktidar ve güçle dünya ve ahirette takdire ve övgüye mazhar olması işten bile değilken, üzümlenmez mi ki bu nimetlerin kadrini bilmeyerek yalnızca hırs, açgözlülük ve cehalet günahıyla ömrünün en güzel yıllarını bu felakete düşürsün, sonuna kadar sürüm sürüm sürünsün gitsin. Şimdi bu biçareler yirmi beş-kırk yaşları arası ömürlerinin en güzel ve kıymetli olan kısmını şu halde geçirdikten sonra hapisten çıksalar ve serbest olsalar dahi kalan ömürlerini ne şekilde geçireceklerdir.⁸⁵

Bu halin sebebi ve kaynağı bu biçarelerin diğer insanlar gibi aileleriyle birlikte kısmet ve nasiplerinin müsaade ve kolaylık ettiği sürece refah ve rahat içinde tatlı tatlı yaşamaya insanlık gereği yetenek ve güçleri varken, işledikleri amellerle bu hale düşmeleri cehaletten başka bir şey değildir. Bahsedilen biçarelerin şu hallerinden üzümlü duyan merhamet ve hamiyet sahiplerinin kınaması ve ayıplaması bunları daha sonra nispeten daha düzgün bir yola sevk etmeyecektir. Bunun sebebini hayvanlar gibi kendi başlarına büyüyüp gitmelerine göz yuman babaları ve velileri üzerine yüklemek lazımdır. Bunlar vatan evlatlarının terbiyesi ve öğrenimi için ilköğretim, ortaöğretim ve Sanayi Mektebi gibi birçok vasita olduğu halde hala çocuklarını terbiye etmeyi geleneklere, örfeye, dine aykırıdır iddiasında bulunuyorlar.⁸⁶

⁸² *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 2-3.

⁸³ *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 3.

⁸⁴ *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 3.

⁸⁵ *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 3.

⁸⁶ *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 3.

6- Zevra

Yazının sahibinin fikirleri Allah için pek yerindedir. Şu paragrafları okuduktan sonra üzüntü göstererek “lanet olsun o babalara ki çocuklarının felaket ve musibetlerine göz göre göre kendileri sebep oluyorlar” demekten ister istemez dilimizi zapt edebildik ise de kalbimizi men edemedik.⁸⁷

7- Hava Durumu

Geçen Salı gününden bu Cumartesi gününe kadar termometre gölgede santigrad hesabıyla 37-38 dereceyi bulmuştur.⁸⁸

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Mısır Hidivi İsmail Paşa

Mısır Hidivi İsmail Paşa'nın bugünlerde Dersaadet'e gelişinin beklendiği İstanbul gazetelerinde görülmüştür.

(Demek oluyor ki İsmail Paşa şu anda Der Saadet'tedir.)⁸⁹

2- Rusya'nın Orta Asya'daki Faaliyetleri

Türkistan adıyla Taşkent'te basılan ve yayımlanan Moskof gazetesinde yer alan bir bölümün tercümesidir.⁹⁰

Rusya'nın Orta Asya'daki girişimleri harabe Hovd taraflarındaki cümle fetih hareketi yürütenlerin dikkatini çekmişti.

Mösyö Velneri (Macarlı meşhur bir seyyah) Rusya'nın o taraflarda gerçekleşen fetihleri üzerine yazdığı kitapta bu olaydan bahsetmiştir.

Rusyalıların kaç asırdan beri Türkistan'ın güney tarafından birçok memleketleri ve kaleleri ilhak ederek ve civarda bulunan üç kıtahanlık ile ticaret yüzünden geliştirdikleri münasebetten git gide bunları dahi tamamen itaat altına alacakları anlaşılmaktaydı. Olay Rusya'nın bu yolda tesadüf bildiği güçlükler ve engeller başarma ve ilerlemelerini zorlaştıracak yerde bilakis kolaylaştırarak nihayet titizlikle Türkistan memleketine ilgisi olduğu mezkur Hankiri bütünüyle zapt edildi.⁹¹

⁸⁷ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 3-4.

⁸⁸ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 4.

⁸⁹ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 4.

⁹⁰ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 4.

⁹¹ Zevra Gazetesi, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 4.

Bugün devletimizin Avrupa kıtasında ne kadar tebaası varsa Asya'da da o kadar vardır. Rusya hükümeti Avrupa kıtasındaki istilasını Asya kıtasından Büyük Okyanus'ta Japonya ve Çin'e kadar uzatmış ve bundan başka daha sonra Asya'nın güneyine doğru ilerleyerek Semerkand'a kadar bir hayli yerleri zapt etmiştir. Yaptıkları fetihler bizim için pek yararlı ve mühimdir. Çünkü Hindistan İngilizlere, Cezayir Fransızlara ne kadar lazım ve mühim ise Türkistan'ın Rusya'ya lüzumu da o nisbettedir.⁹²

Asya kıtasından birçok yerler devletimizin tasarrufu altına geçmiş ise de henüz yarısı anca alınabilmiş demektir. Çünkü hududumuz doğuda Issık gölden Batı'da Hazar'a dayanmaktadır. Şu geniş memleketlerde Moskofların yayılmasından dolayı devletimiz manevi esarete ise de memleketin genişlik ve büyüklüğüne nisbetle gelen Moskoflar pek azdır. Onlar dahi öteye beriye yayılıp dağılmaktan fiili güçleri henüz zayıf bir halde olduğundan bunun takviyesi, Rusya hükümetini gayrete ve yardıma muhtaç kılmıştır. Ahlakımızın iyiliği ve insani şartlarımızın kuvvetlendirilmesiyle Avrupalıların büyüklük ve üstünlüğüne karşılık şimdiye kadar fetihlerimizin tesiriyle ortaya koyduğumuz manevi kuvvetin bir kat daha çoğalacağı ve sağlamlaşacağı aşikârdır.⁹³

Orta Asya'nın siyasi ve milli açıdan birden bire değişimi başlangıçta zor değil imkânsız gibi görünüyorsa da ilerisi için inceleme yapılırsa mümkün olduğu görülebilir. Bu büyük iş yalnızca Türkistan hükümetinin halkına bırakılmasına bağlıdır. Fakat bu üstünlük birinci defaki üstünlüğümüz gibi maddi kuvvet ile olmayıp yazıldığı üzere terbiye ve ahlakımızı düzelterip, Avrupa'dan getireceğimiz medeniyetin bunca asırlardan beri kendilerini ilerlemeden alıkoyan eski medeniyetlerinden üstün olduğunu Asya halkına gösterip anlatmalıyız. Böylece manevi kuvvetle üstün gelmeliyiz. Fakat sözü edilen halkın bunu dahi kendiliklerinden anlayabilmeleri imkansızdır. Bu sebeple bunca zamandan beri akıllarında yerleşmiş kalmış olan inanç ve eski fikirleri birden bire değiştirmeye karşı çıkacakları aşikârdır. Bunlara yeni düşünceleri telkin ederek kendilerini istenilen hale getirmek yavaş yavaş tesir etmekle olur.⁹⁴

Yukarıdaki paragraf Rusya Devleti'nin Türkistan hakkında olan fikirlerinin bir resmi gibi bir şeydir. Bu resim Moskofların Türkistan'ı cebri kuvvet ile ele geçirdikten sonra halkını kendilerine doğru çekerek onları Moskof yapabilmek için nasıl bir yol izlediklerini ve ne tür teşebbüslerde bulunmakta olduklarını gösterir. Bahsedilen devletin

⁹² *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 4-5.

⁹³ *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 5.

⁹⁴ *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 5.

bu teşebbüslerinde başarısını ve başarısızlığını değerlendirmeye kalkışmak silahsız yok etmeye çalışmak demek olacağından dolayı arttı kaleme yönelişimiz. Kırgızları, Tatarları, Sibiry ve Ural halkını nasıl kendine çektiği düşünülürse bunda başarılı mı veya başarısız mı olacağı anlaşılabilir.⁹⁵

3- Hindistan'daki Keşif

Hindistan gazetelerinin bahsettiğine göre geçenlerde Bengal taraflarında eski bir kubbe harabesi keşfedilerek etrafı kazınmış ve kapısı meydana çıkarıldıktan sonra içine girilmiştir. İçinde eskiden basılmış harflerle bir parça tezgah, alet ve gereçler bulunmuştur. Bunların tahminen bin sene önce imal edilmiş şeyler olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla o zamanlar Hindistan'da harflerle baskı sanatının mevcut olduğu ortaya çıkmıştır.⁹⁶

Şimdiki el yazılarına yakın resimlerin ve yazıların basılması Çince pek eski bir şey olmadığı malumdur. Fakat böyle harfle baskı sanatının bu kadar eskiye dayandığı bilinmiyordu. Lakin atalarımızdan kaldığını kabul ettiğimiz icatlardan bir kısmının çok eskiye dayandığı daha sonra bire birer ortaya çıktığından dolayı bu konuya da asılsız dememeliyiz. Nitekim Revolver tabancası gibi daha önce benzeri olmayan bir şey çok yeni olduğu halde 1867 senesinde Paris'te açılan genel sergiye, bundan üç yüz sene önce İslam memleketinde yapılmış bir revolver tabancası getirilerek Türkistan eşyalarının konulduğu alanda sergilenmiştir.⁹⁷

⁹⁵ *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 5.

⁹⁶ *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 6.

⁹⁷ *Zevra Gazetesi*, 8 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 66, s. 6.

Sayı: 67

Tarih: 11 Cumâdiye'l-ula 1287/ 28 Temmuz 1286/ / 9 Ağustos 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Vapurların Seferine Dair Beyanname

Osmanlı Deniz İdaresi'nde bulunan Ninova ve Babil isimli vapurların bu sene Basra Körfezi, Süveyş ve Dersaadet arasında gerçekleşecek hareket seyrinin bahsedilen idare tarafından düzenleneceğine dair beyanname'dir.⁹⁸

Ninova:

Birinci sefer; Ağustos'un başında yani Cemadiye'l-ula'nın üçünde Basra'dan hareket ederek Maskat, Aden, Cidde, Süveyş, İskenderiye, Marsilya iskelelerine uğrayıp İngiltere'ye gidecek ve oradan dönüşünde Kânun-i Evvel yani Ramazan-ı Şerif içinde Basra'ya gelecektir.⁹⁹

İkinci sefer; Kânun-i Sani yani Şevval sonunda hacılarla birlikte Basra'dan kalkıp Bender, Buşir, Bender Abbas, Maskat, Cidde iskelelerine uğrayarak Cidde'ye gidecek, hacıları çıkardıktan sonra Hac mevsiminin sonuna kadar orada kalacak ve Mart'ın 10'uncu yani Zilhicce'nin 18'nci günü Akdeniz sahiline gidecektir. Hacıları alarak Cidde'den hareketle Süveyş'ten geçip Beyrut, Mersin, İzmir iskelelerine uğrayarak İstanbul'a gidecektir. İstanbul'dan dönüşünde doğruca Süveyş'e gelip oradan da Cidde, Hudeyde, Maskat, Bender Abbas ve Bender Buşir'e uğrayarak Mayıs yani Safer içinde Basra'da bulunacaktır.¹⁰⁰

Üçüncü sefer; Haziran yani Rebiulevvel içinde Basra'dan kalkıp yine iskelelere uğrayarak Londra'ya kadar gidecek ondan sonra geri gelip Eylül içinde Basra'ya gelecektir.¹⁰¹

Babil:

Birinci sefer; Ağustos'un 15'inci yani Cemadiye'l-ula sonunda Basra'dan kalkıp Bender Buşir'e Maskat, Aden ve Cidde iskelelerine uğrayarak Avrupa için aldığı eşyayı Londra'ya götürecektir olan Ninova vapuruna naklettikten sonra Süveyş'e ve ondan sonra geri dönerek Teşrin-i evvel başlarında yani Recep'te Basra'da bulunacaktır.¹⁰²

⁹⁸ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 1.

⁹⁹ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 1.

¹⁰⁰ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 1.

¹⁰¹ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 1.

¹⁰² *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 1.

İkinci sefer; Teşrin-i evvel sonunda yani Şaban sonunda Basra'dan hareketle Bender Buşir'e Bender Abbas, Maskat, Aden, Hudeyde ve Cidde'ye uğrayarak doğruca İstanbul'a gidecek ve Kânun-i evvel başlarında yani Ramazan içinde İstanbul'dan kalkıp İzmir, Mersin, Beyrut ve Yafa iskelelerine uğradıktan sonra Süveyş'ten geçip Cidde'ye ve ondan sonra Kânun-i sani yani Şevval içinde Basra'ya gelecektir. ¹⁰³

Üçüncü sefer; Şubat başlarında yani Zilkade'nin ikinci haftasında hacılarla Basra'dan kalkıp Bender Buşir'e Bender Abbas, Maskat, Aden, Cidde iskelelerine uğrayarak Cidde'ye gidecek ve Mart'ın sonuna kadar Cidde ile Süveyş arasında bekleyip Nisan sonunda yani Muharrem başlarında Cidde'den hacıları alarak Basra'ya geri gidecektir. ¹⁰⁴

Dördüncü sefer; Mayıs yani Safer içinde Basra'dan hareketle iskelelere uğrayarak Londra'ya kadar gidecek ve ondan sonra geri gelerek Ağustos içinde yine Basra'da bulunacaktır. ¹⁰⁵

Bahsedilen idareye bağlı Asur isimli vapur ise şimdilik Basra ile Bender Buşir arasında işletilmekte ve on beş günde bir kere gidip gelmektedir. Sözü edilen vapurun ileride Kuveyt iskelesine de uğratarak bir daimi düzen içerisinde işletilmesine karar verilmiştir. ¹⁰⁶

2- Resmi İlan

Altıncı Ordu-yı Hümâyun Teftiş Kurulu tarafından yapılması istendiğinden dolayı söylenen süre zarfında bahsedilen heyete getirilerek şerh ve tasdik ettirilmeyen tutanaklar, senetler ve başkaca evraklar bundan böyle ne merkez vilayet ve orduyu hümâyun ne de vilayet dahilinde bulunan maliye memurları tarafından denetlenmeyecektir. Dolayısıyla bahsedilen evrakların geçersiz sayılarak maliye ve harbiye nezaretince bile kabul edilmeyeceği ilgili kişilere iletmek üzere vaziyet merkez vilayetten bağlı sancaklara bildirildiği gibi gazetemiz de de ilan olunmuştur. ¹⁰⁷

3- İran Devleti'nin İhracat Yasağı

Bu sene İran topraklarının pek çok kesimlerinde kıtlık ve pahalılık olduğundan dolayı Kirmanşah taraflarından bu civara erzak ihracı İran Devleti tarafından yasaklanmıştır. Bu sebeple erzak almak için oralara gidecek olan tüccarlara ilan olunur. ¹⁰⁸

¹⁰³ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 1-2.

¹⁰⁴ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 2.

¹⁰⁵ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 2.

¹⁰⁶ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 2.

¹⁰⁷ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 2.

¹⁰⁸ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 2-3.

4- Hava Durumu

Geçen Cumartesi'den sonra termometre santigrat hesabıyla Pazar günü 39, Pazartesi günü 40 dereceyi bulmuştur. Salı günü de 39 dereceye ulaşmıştır.¹⁰⁹

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Mısır Hidivi İsmail Paşa

Dersaadet'e gelişlerini geçen nüshamızda açıkladığımız Mısır Hidivi İsmail Paşa, Mahrusa isimli Mısır gemisi ile doğruca Dolmabahçe Sarayı sahiline demir atmış ve daha sonra padişahla görüşmüştür. Mirgün semtinde o gün ve ertesi gün de vekillerle resmi görüşme yaptıkları Desaadet gazetelerinde görülmüştür.¹¹⁰

Mısır meselesi diye konuyu büyüten gazeteciler çıkarımlarının saçmalığını şimdi bakıp görsünler.¹¹¹

2- Büyük Beyoğlu Yangını

Büyük Beyoğlu yangınında can kaybının bini bulduğu haberinin Dersaadet gazetelerinde yayılması üzerine biz de durumu ne yazık ki yazmış ve bildirmiş isek de Dersaadet'in ilgili kurulu tarafından gerçekleştirilen araştırma ve inceleme üzerine toplam can kaybının 350'den ibaret olduğu resmen ilan edilmiştir. Bundan dolayı önceden yayılan haberin doğru olmadığı belirtilmelidir.¹¹²

3- Asır Gazetesinin Gelişimi

Yalnız ilanlara mahsus olarak haftada bir ve icabına göre iki defa basılmak ve yayımlanmak üzere Asır matbaasında Dellal ismiyle bir gazete çıkarılmaya başlandığı Asır gazetesinde görülmüştür ve Asır'ın bu toplu gelişmesinden memnuniyet duyulmuştur.¹¹³

4- Rusçuk'taki Yangın

Rusçuk'tan Dersaadet gazetelerine verilen habere göre geçenlerde orada da büyük bir yangın meydana gelmiş ve İslam mahallelerindeki pek çok hane ve dükkanlar yanmıştır. Üç kişinin de ateş içinde telef olduğu söylenmektedir.¹¹⁴

¹⁰⁹ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 3.

¹¹⁰ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 3.

¹¹¹ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 3.

¹¹² *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 3.

¹¹³ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 3.

¹¹⁴ *Zevra Gazetesi*, 11 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 67, s. 3-4.

Sayı: 68

Tarih: 15 Cumâdiye'l-Ula 1287/ 1 Ağustos 1286/ 13 Ağustos 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Horasan Kaymakamının Rüşvet Suçu

Horasan Eski Kaymakamı Aziz Efendi'nin rüşvet yeme ve yolsuzluk yapması üzerine memuriyetinden uzaklaştırıldığı ve yargılandığı daha önce gazetemizde yazılmıştı.¹¹⁵

O zamandan beri yapılan inceleme ve yargılamanın neticesinde açıklandığına göre bahsedilen kişinin rüşvet kesintisi yapmak için buralarda yürürlükte olan kazı çarşısı ve Horasan Kasabasında yapılacak telgrafhane masrafı ve inşası için halktan haksız yere tahsil ettiği mablağın 29.347 buçuk kuruş olduğu belirtilmiştir. Bahsedilen kişiden bu meblağın tahsili için satılan hayvanların bedeli ise 36.969 kuruş 30 para tutmuştur. Zikredilen meblağdan 7.622 kuruş paraya kanıtlanacak olan rüşvet yolsuzluğunun masrafları için alıkoyulmuştur. Bahsedilen bu kadar kuruştan 22 bin bu kadar kuruşun ise daha önce bağış yapan kişiler tarafından inşa halindeki Gureba Hastanesi'yle Mektebi Sanayi arasında paylaşılması uygun görülmüştür.¹¹⁶

2- Emlak ve Mülklerin Tapuya Geçirilmesi

Irak civarındaki arazilerin geneli toprak vergisine tabi olarak idare edilmekte ise de geçen de bahsettiğimiz ve ileri sürdüğümüz nedenle bu şekil ziraatın istenilen derecede gelişmeye mani olduğundan, milletin bayındırlığı ve servetine vesile olmak üzere miri toprak vergisi açık artırmada yolsuzlukla ihale ve satışı yapılmaya başlanmıştır.¹¹⁷

Dolayısıyla arazi ve emlakın hukuki açıdan tasarrufunu temin eden şey tapu senetleridir. Arazi Kanunnamesi hükümlerine uygun olarak tapu sahibi korunmakta ise de bu sırada zikrolunan miri toprak vergisi başka sahiplerin üzerinde bulunan arazi, bağ ve bahçe velhasıl kanunen tapu altında bulunması gerekli emlakın da hepsinin tapuya geçirilmesini gerekli kılmıştır. Bunun üzerine pek çok emlak tapuya geçirilmiş ise de bazı kimseler bu tabu meselesinin önemini anlayamamıştır. Hala tapusuz veyahut geçersiz senetlerle emlak tasarrufunda buldukları haber alındığından vakfiyeti kanunca onaylanmış, kayıtlı olan ve izin belgesi ile idare altında olan veyahut memleket içinde

¹¹⁵ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 1.

¹¹⁶ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 1.

¹¹⁷ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 1.

bulunan bahçe ve araziden başka bütün bağ ve bahçelerin nizamına uygulanmak üzere tapuya geçirilmesi hususi olarak vilayet makamından bağlı sancaklara bildirilmiştir. ¹¹⁸

Halkımız faydası ve menfaatine olan şeyleri tereddüt etmeden anlayışla kabul ederek yaptığından dolayı kendi tasarruflarında bulunan arazi ve emlakın tapuya geçirilmesi hususunda da birbirleriyle yarışmaları lazımdır. Ancak bu konuda gerçekleşen ertelemeleri ve bundan dolayı hükümetin yazılı açık emri yukarıda da açıklandığı üzere bazı kimselerin tapu konusunun önemini hakkıyla ve layıkıyla takdir etmemiş olmasından meydana gelmiştir. ¹¹⁹

3- Hava Durumu

Geçen Salı gününden sonra termometre gölgede ve santigrad hesabıyla Çarşamba günü 43, Perşembe günü 45, Cuma günü 49 derecelere çıkmıştır. Bu Cumartesi günü de 48 dereceleri bulmuştur. ¹²⁰

Eğer ki Mayıs sonlarıyla Haziran başlarında birkaç gün oldukça sıcak olmuş olsa da daha sonra havalar daha serin geçecek. Şimdiye kadar bu kadar sıcak görülmediğinden şu iki üç günün sıcakları oldukça etkili görülüyor. ¹²¹

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Adaletin Önemi

Bir milletin gerçekten ilerlemesi fertlerin zihninde adaletin yayılması ve genelleşmesine bağlı olup, adaletin yayılması önündeki güçlükler de o milletin tabii olduğu hükümetten kaynaklanır. ¹²²

Gerek küçük gerek büyük bir milletin hürriyetini ve milli hukukunu üstlenmiş olan her hükümetin adaletin genele yayılmasında geri durmama kararlılığında olması gerekli ise de hükümetin bu kararlılığındaki başarısı milletin zihninde medeniyetin yüksek derecesine bağlıdır. ¹²³

Bundan dolayı henüz bedevilik çukurundaki milletlerin zihninde adalet yalnız reislerin keyfi idaresindedir. Medeniyetle idare edilen milletlerde ise adalet reislerin keyfi idaresinden çıkar ve kanuni siyaset düzeni hakim olur. Medeniyette daha ileri olan

¹¹⁸ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 1-2.

¹¹⁹ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 2.

¹²⁰ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 2.

¹²¹ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 2.

¹²² *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 3.

¹²³ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 3.

milletlerin zihninde adaletle ilgili kanunlar ise memleketin idare amirlerinin fikirlerinde yer etmiştir. Adalet kendiliğinden kanunlaşmıştır. Yani kanun olduğu için idareciler adaleti sağlamaya çalışmadığından hükümleri uygulamakta güçlük yaşamazlar. Daha ileri medeniyete sahip yani medeniyette daha da olgunlaşan milletlerde ise kanunlar, kanunların uygulanışı, idarecilerin kanunları keyfi uygulamaları milletin gözetimindedir.¹²⁴

Şimdi bizde adalet bugün siyasi kanun içine konularak bu kanun bir raddeye kadar idarecilerin fikirlerine girmiş olduğundan milletimiz yukarıda açıklanan dört dereceden üçüncüsüne vasil olmuş demektir. Fakat kanunun fikirlere yerleşmemiş ve henüz yayılmamış olduğundan dolayı hala üçüncü dereceye ulaşamadık.¹²⁵

Şimdi padişahımızın adaleti sayesinde milletimizin şu üçüncü derecede hakkıyla sebat göstermesine hayır niyetiyle bakılmalıdır. İleride hükümet görevinde bulunacakların mevcut kanunları öğrenerek özümseyecek dereceye ulaşmaları için Dersaadet'te kanun ve kural dershanesi adıyla bir daire oluşturulması kararlaştırılmıştır. Söz edilen dershanenin Rebiülahirin 7. Çarşamba günü resmen açıldığı, bazı kavrayışı yüksek bakanlar ve yüksek memurların dersane için hazır oldukları, Adliye Nazırı Paşa Hazretleri tarafından gelecek resmi yazıda söylenmiştir.¹²⁶

Herkesin malumudur ki adalet Allah'ın emridir ve bunu tüm dinler ve peygamberimiz emretmişlerdir. Her Cuma günü hatip efendi minberde (esteizu billah) (innellahe ye'muru bil-adli ve'l-ihsan) ayet-i kerimesini kıraat eder ki adalete memur ve bu emre itaata mecburuz. Yani Cenab-ı Allah adaleti bütün herkese getirmiştir. Adalet insan için elzemdir. Çünkü hayvanlar ve nefsinin esiri olanların, cehalet ve zulümleri hasetten kaynaklıdır. Fakat insanın zeka düzeyini tahmin etmek mümkün olmadığı gibi zulüm ve cehaletinin de haddi bilinemez. Kaldı ki hayvanların cehalet ve zulmünden daha ileri düzeydedir. Adaletin tesisi için bazı ilimlerin tahsili herkes için lazımdır. Eskiden adalet yoktu diyemesek de şimdi padişahımız asrın ihtiyaçlarına bakarak medeni milletlerin seviyesine ulaşmak için adaleti ele almıştır. Padişahımızın iradesiyle şimdilik bu dersane açılarak yasalara aşina ve bilen kimselerin yetiştirilmesi için bir yol bulundu. Bu yolla amaçlanan mahkemelerin tanzim ve ıslahıyla adaletin yerine getirilmesidir. Ve bunun sonu kapalı bir halde kalmayacaktır. Şu da bilinsin ki buradan çıkacaklar için üç açık kapı vardır. Birisi Nizamiye Mahkemeleri başkanlığı ve üyeliğinde kullanılmalardır. İkincisi

¹²⁴ Zevra Gazetesi, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 3.

¹²⁵ Zevra Gazetesi, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 3.

¹²⁶ Zevra Gazetesi, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 3-4.

savcılıktır. Üçüncüsü de avukatlıktır. Avukatlık denilen mesleğe şimdiye kadar hakaretle bakılıyordu. Ancak avukatlık denen şey çeşitli meseleler bellemiş dava vekilleri demek değildir. Avukatlık bütün ilimlerden başka kanunlar ve düzene de tamamıyla vakıf olmakla olur. Bunun için Avrupa'da avukatlık itibar gören bir meslektir. Hatta bakanlardan bazı kişiler de avukatlıktan gelmedir. Yani avukatlık bizim bildiğimiz gibi fena bir şey olmayıp heves edilecek itibarlı bir meslektir. İşte bu ilimlerin tahsili için açılan şu dershanede sizinle beraber bulunduğuma iftihar eder ve burada herkesin okumasını tavsiye ederim. Sizlerle burada okunacak dersleri öğrenip feyizlendikçe adaletin yayılacağını teşekkürlerimi ekleyerek belirtirim.¹²⁷

2- Yabancı Yasası

Medeni olgunluğa erişilmediği müddetçe insanları birleştiren şey kan bağı, kavmiyet, milliyet, diyanet ve sonuncu olarak da tabiiyet olduğu geçenlerde söylenmişti ve insanlar çıka çıka üçüncü derece medeniyete eriştikten sonra hepsi insaniyet adı altında toplanacağından o zaman insanlar arasında ecnebilik (yabancılık) dedikleri şeyin büsbütün kaybolacağı da ayrıca belirtilmişti.¹²⁸

Geçenlerde Osmanlı Devleti'nin yabancıların emlak tasarrufu hukukunu düzenleyen Kanun-ı Cedid'i ortaya koyması ve bu durumu Avrupa devletlerinden hemen hepsinin anlayışla kabul etmiş olmaları medeniyetin yukarıda açıkladığımız dereceye yaklaştığını ve bir başlangıç delili olduğunu göstermektedir. Ayrıca İngiltere Devleti'nin de kabul ettiği Kanun-ı Cedit, oldukça ileri ve medeni bir kanun sayılmıştır. Şöyle ki bundan önce İngiltere Devleti kendisine iltica ve göç eden yabancılar hakkında insanlık adına bir dereceye kadar anlayış göstermiştir. Önceleri yabancıları milli hukuk kurallarının dışında tutmuştur. Düzenlediği kanun ile yabancı ülkelerden İngiltere'ye iltica edenler İngiliz milletinin milli hukuklarına dahil edilmiştir. Her çeşit emlak ve mülk tasarrufunda bulunabilecekleri, fakat bunlardan emlak ve mülk sahibi olanların mecliste aza ve hükümet dairelerinde memur olmaları için beş sene boyunca İngiltere'de ikamet etmeleri şartı getirilmiştir.¹²⁹

3- Kurt Saldırısı

Vahşi hayvanlar ve haşerelerden kudurmuş bir kurt geçen Safer ayının 22. Pazartesi gecesini Benaloka kazasına bağlı Lubacuh beldesi ahalisinden Yuğnam isimli kimsenin

¹²⁷ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 4.

¹²⁸ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 5.

¹²⁹ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 5-6.

ağılına girip otuz baş koyununun bir kısmını yaraladığı ve ikisini telef ettiği görülmüştür. Çobanlar tarafından bir şekilde kovulmuş ise de söz edilen belde sakinlerinden Vakastamakoy isimli kişinin bir ineğini, İlyaçopik'in bir kısrağını, Pabufeheraf'ın bir öküzünü helak etmiş ve bahsedilen İlyaçopik'in bir beygirini ve Lazucupelik'in de iki beygiri ile iki öküzünü yaralamıştır. Hayvan sahiplerini üzüntüye boğduktan sonra hayvanların kurtarılmasına kalkışan Lazuru isimli kişinin yüzünün sol tarafını, Potur ve Tuduçulmek isimli kişilerin birer kolunu ve Petirgılamucaf'ın bir gözüyle yüzünü, dişleriyle dehşet saçarak tamamen koparmıştır. Asfaso'ya ile Muçak isimli kişilerin de yanını ve annesinin başıyla elini ve Yuvaçakık'ın arkasını, Peterçafık'ın başını yaralamış ve yüzünü bütün bütün kopardıktan sonra bahsedilen beldeye bitişik Yaver beldesine geçmiştir. Burada Konağyarok isimli kişinin beş baş koyununu telef etmiş, kardeşi Alekse ile oğulları Ando, Corci ile Peroboşik'i de yaralama ile kaza okuna hedef etmiştir. Ertesi gün hükümete ihbar edilmesi üzerine derhal olayın takibi için zaptiye ve askerler söz edilen beldeye gelmiş ve belde ahalisi tarafından da kurdun takibine çaba ve gayret gösterilmiştir. Böylece kan dökücü kurt öldürülmüş ve yaralanan kişilerin tedavisi için beldeye bir grup cerrah gönderilmiştir. İlaçların da Naloka sancağı Mutasarrafı Ali Rıza Paşa tarafından karşılanmış olduğu ilgililer tarafından resmi yazıyla açıklanmıştır.¹³⁰

Zabtiye askerlerinin kahramanlığına kurt mukavemet göstermemiş ve şükürler olsun ölerak yakayı ele vermiştir. Eğer ki bu şekilde kurt ele geçirilmeseydi gelecek teşebbüslerinde başka çareye başvurulacaktı.¹³¹

Şöyle ki kurt düşmanının olduğu taraftan başka bir tarafa savuşup gidemediği takdirde can havliyle hücum eder ise diş geçirmemesi için kuvvet uygulanır ve kuvvet uygulanacak noktalar hızlıca kavranır. Şayet kurt kaçacak yer bulursa hızlıca takip edilerek gerekli yerlere lüzumu kadar süvari konulduktan sonra kurdun olduğu yere doğru sıçan yolu usulüyle bir lağım çukuru hazırlanmalıdır. Bundan sonra ordu hücum ettirilerek kurt lağımın hazırlandığı noktaya doğru çekilmek zorunda bırakılır. Kurt istenilen noktaya geldiğinde lağım ateşlenip hain havaya uçurulur. Eğer ki daha başlangıçta bu şekilde teşebbüs edilmiş olsaydı kurda, insan ve hayvan olmak üzere 46 yaralı ve on telefât ki toplam 56 can yakmasına meydan bırakılmamış olurdu.¹³²

¹³⁰ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 6.

¹³¹ *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 6.

¹³² *Zevra Gazetesi*, 15 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 68, s. 6.

Sayı: 69

Tarih: 18 Cumâdiye'l-ula 1287/ 4 Ağustos 1286/ 16 Ağustos 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Altıncı Ordu-yı Hümâyun Muhasebeciliği

Altıncı Ordu-yı Hümâyun muhasebeciliğinin albay sınıfından önce Hafız Ali Efendi'ye teklif edildiği Dersaadet gazetelerinde görülmüştür.¹³³

2- Açık Artırma Usulü

Açık artırma ile satılan gelirlerde vesaire devletin malları satışında ve ihale etmesinde usulünce bir kaide vardır. Şöyle ki satılacak şey ne ise mezada çıkarılarak belli bir müddet ayrılarak açık artırmada mezadın kararında karardâdesi çekilir. Yani mezat pusulasının altına mal memuru tarafından karardade diye işaret konur ve bu şekilde açık artırma yapılır. Belirlenen süre içerisinde borçluyu sıkıştıran karardadesi çekilmiş bir mala sonradan zam yapacak müşteri bulunursa kabul edilmez. Bu sebeple müşterisinden senet alındıktan veyahut idare meclisinin mazbatası yapıldıktan sonra ne kadar zam yapılırsa yapılsın mevcut karar iptal edilemez.¹³⁴

İşte nizam ve kaide böyle iken bazı yerlerde gerek iltizamların gerek çeşitli mallar ve gelirlerin müzayedeye karardadesi çekilip bittikten, müşteri ve mültezimlerinden senet alındıktan sonra tekrar zam yapılarak başka müşterilere yönelmektedirler. Mevcut düzen mal memurları tarafından kendilerine bildirildiği halde bunlar kanaat etmeyerek zamlarının kabul olmadığından bahisle durmadan merkez vilayete telgraf ve mektup yazıp şikâyet ediyorlar. Halbuki devletin nizam ve kaidesi bu çeşit aşağılıkların sözü ile bozulması mümkün olamayacağından o aşağılıklar boşuna masrafla kendi istedikleri teklifleri ettikleri için ihtar gerek duyulmuştur. Dolayısıyla bu gelirleri alacak ve yüklenecek kimselerin başlangıç düzen ve kaidelerini öğrenip şartlarına uymaları ve vakti zamanında hareket etmeleri, düzen dışı şikâyetle boşuna rahatsız etmeye kalkışmamaları ihtar olunur.¹³⁵

3- Vergi Ödemeyen Bölgelerle Mücadele

Musul sancağına bağlı Zaho kazasına tabi Şendi ve Güllü nahiyeleri ahalisi kaba ve sünepe mizaçlarıyla beraber buldukları yerin güçlüklerinden dolayı eskiden beri toprak vergisini ödememekte inat etmektedirler. Bu sebeple toprak vergisinin temini ve yörenin

¹³³ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula , 1287, Sayı: 69, s. 1.

¹³⁴ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula , 1287, Sayı: 69, s. 1.

¹³⁵ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula , 1287, Sayı: 69, s. 1.

ıslahı askeri kuvvet ile sağlandığından bahsedilen yerleri daima düzen altına almak ve bu sırada birikmiş olan vergiyi de toplamak suretiyle Zaho'da bulunan Üçüncü Piyade Alayı Miralay Abdurrahman Bey bir tabur askerle o taraflara yönelmiştir.¹³⁶

Söz edilen Miralay tarafından bu kez gerçekleşen bildirimden anlaşıldığına göre askerlerin görev yerlerine erişmeleriyle beraber yapılması düşünülen tedbirler kapsamında fazlasıyla toprak vergisi ve on nefer asker geliri kolaylıkla ve yumuşaklıkla toplanmıştır. Halkın kabalık ve sünepeliklerini artırarak onları fesad ve şiddete teşvik eden alışılmış Yusuf, Abdulhadi ve Muhammed Ağalar ve bunların kavgasına karışanlardan 32 kişi tevkif altına alınmıştır. Bunun üzerine söz edilen tabur Zaho'ya geri dönmüştür.¹³⁷

4- Hava Durumu

Geçen Cumartesi gününde sonra termometre gölgede ve santigrad hesabıyla Pazar ve Pazartesi günleri 48 ve Salı günü 47 dereceyi bulmuştur.¹³⁸

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Tayin Haberleri

Maliye Nazırı Sadık Paşa'ya görev değişimiyle Evkaf Nezareti; Maliye Nezareti, Adliye Nezareti de Bayındırlık Dairesi reisi Edhem Paşa'ya yöneltilmiştir. Hariciye müsteşarı Halil Bey'in Viyana ve Rüstem Bey'in de Petersburg elçiliğine tayin edildikleri Dersaadetten telgrafla haber alınmıştır.¹³⁹

2- Fransa ve Prusya Meselesinde Osmanlı Devleti

Fransa ve Prusya meselesi hakkında daha önce gelen telgraflar bu meselede Rusya, Avusturya ve İtalya devletlerinin tarafsız olduklarını göstermiştir. Ondan sonra gelen bir telgraf da İngiltere devletinin askeriyenin hazırlıklarını artırmaya teşebbüs ettiğini göstermiştir. Bu sebeple muharebe sadece Prusya ve Fransa arasında bir hususi muharebe derecesinde mi kalak, yoksa büyük devletlerden birisi muharebenin taraflarından birisine yardım etmeye kalkışarak ve buna karşılık diğeri de kendisine yardım edecek devletler bularak muharebeyi genel bir muharebe şekline mi dönüştürecektir. Bu sorun henüz netleşmemiştir.¹⁴⁰

¹³⁶ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 1-2.

¹³⁷ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 2.

¹³⁸ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 2.

¹³⁹ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 2.

¹⁴⁰ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 2-3.

Bu hafta Dersaadet'ten aldığımız haberler meselenin bu yönünü incelemektedir. Bazı haberlere göre genel muharebe şekline dönüştürülme girişiminde bulunulduğu belirtilse de Avrupa devletlerinin hepsi bahsedilen muharebenin sadece Fransa ile Prusya devletleri arasında, hususi bir muharebe hüviyetinde kalması gerektiğini düşünmektedir. Bütçelerinin zorlanacağından dolayı mecburi sebepler ortaya çıkmadıkça Avrupa'da postalar genel muharebe görülmeyeceğini belirtmektedirler.¹⁴¹

Osmanlı Devleti kendi milli menfaatleri dışında bu gibi meselelerde daima tarafsız hareket etmektedir. Bu meselede de o aynı şekilde hareket etmesi lazımdır. Ancak Avrupa'nın bugünkü hali ve muharebenin Allah göstermesin zaruret halinde genel muharebeye dönüşme ihtimali üzerine öyle sadece tarafsız olmak ihtiyatsızlık demek olacağı için bazı tedbirler alınmıştır. Haziran'ın beşinci Pazar günü serasker ve Serdar-ı Ekrem Paşalar özel Mabeyni Hümâyün'a gelerek meselenin esasını padişahın huzurunda görüşmüşlerdir. Yine o gün Bin beldesinde olan Sadrazamın yalısında meclis vekilleri belirlenmesi kararlaştırılan esasları görüşmüşler, derin müzakere ve incelemelerden sonra bu meselede Osmanlı Devleti'nin hazırlıklı olduğu halde tarafsız kalması uygun görülmüştür.¹⁴²

Bu karar üzerine Osmanlı topraklarındaki askeri gücün beş yüz bin askere ulaştırılmasına, ihtiyaç duyulan yerlere redif askerlerinin toplanmasına çalışılmıştır. Nizamiye taburlarının geneli süngülü tüfekte silahlanmış ve Tuna vilayeti redif taburlarından bir kısmı da geçenlerde yeni silahlar ile donatılmıştır. Yanya ve Tırhala redif askerlerine dağıtılmak üzere de gereken cephanesiyle beraber 20 bin adet süngülü tüfek gönderilmiştir. Denizlerdeki gemilerin de ihtiyaçlarının tamamlanmasına ve eksikliklerinin giderilerek donanmanın hazır bir halde bulunmasına teşebbüs kılınmıştır.¹⁴³

Gazeteler toplanan askerlerin hangi noktalara gönderileceğine dair henüz açıklık getirmemekte ise de memleketimizin coğrafyasının durumu gereğince devletin önem vereceği noktalar Erzurum, Tuna, Bosna ve Yanya mevkileri, Bahreyn, Karadeniz ile Akdeniz'in Adalar denizi denilen kısmıdır.¹⁴⁴

3- Osmanlı Devleti'nin Deniz Kuvveti

Terakki gazetesinde basılmış izahatlı bir çizelgeden anlaşıldığı üzere Osmanlı Devleti'nin toplam deniz harp kuvveti büyük küçük 94 kıta harp gemilerinden

¹⁴¹ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 3.

¹⁴² *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 3.

¹⁴³ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 3-4.

¹⁴⁴ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 4.

kurulmuştur. Bunların hepsi vapur olmakla birlikte makinelerinin toplam kuvveti 24.892 beygir kuvvetindedir. İçlerindeki toplar 139 kıtası Armstrong olmak üzere 1206 kıtaya ulaşmaktadır.¹⁴⁵

Bahsedilen gemilerin cinsine gelince bunların dört kıtası 16'şar Armstrong toplu ve 900 beygir kuvvetinde, bir kıtası sekiz kıta Armstrong toplu 900 beygir kuvvetinde, bir kıtası sekiz kıta Armstrong toplu çeker 750 beygir kuvvetinde zırhlı fırkateyn, dört kıtasının ikisinde 6'şar ve ikisinde 4'er kıta Armstrong toplu bulunur. 400 beygir kuvvetinde zırhlı korvet ve ikisi 3'er Armstrong toplu 260'ar beygir kuvvetinde, üç kıtası ikisi Armstrong ve ikisi adi Şeşhane olmak üzere 4'er top çeker ve 150'şer beygir kuvvetinde, iki kıtası da ikişer Armstrong toplu ve 50'şer beygir kuvvetinde zırhlı gemilerdir. Bu hesaba göre zırhlı gemilerin toplamı 16'ya ulaşmaktadır ki birisi Dersaadet'te ve diğeri Triyeste'de ele geçirilen 5'er yüz beygir kuvvetinde diğeri iki zırhlı bu hesap dışındadır.¹⁴⁶

İşte bu zırhlı gemilerden başka kosver gemiler ahşaptan yapılmış büyük gemiler ve demir sacdan yapılmış büyük vapurlardan oluşmaktadır. Bunlardan dört kıtası iki üç Armstrong'la beraber 82'şer kıta adi Şeşhaneli top çeken 650 ile 700 beygir arası kuvvette kalyon, 9 kıtası ikişer üçer Armstrong'la beraber 12'den 68'e kadar adi top çeken 450 ile 800 beygir arası kuvvetinde fırkateyn, üç kıtası 8'den 10'a kadar top çeken 800 beygir kuvvetinde harp için sürat vapuru, 13 tanesi 8'den 17'ye kadar top çeken 150 ile 160 arası beygir kuvvetinde gemiler olup kosver 49 kıtası dahi 8 kıtaya kadar top çeker vapurlardır.¹⁴⁷

İşte bu gemilerde bulunan topların büyüklüğüne göre her biri için 12 ile 16 arası nefer belirlenmişse de her biri için 12 nefer belirlendiği varsayılırsa toplam 12.500 neferin bulunduğu anlaşılmaktadır.¹⁴⁸

Terakki gazetesinin daha sonra ilave ekinde gösterildiğine göre Kırım Muharebesi esnasında Donanma Kuvvetleri arasında mevcut vapurların toplam kuvveti 4.130 beygir kuvvetinde iken bugün 24.892 beygir kuvvetindedir. Bu durum, az zaman içinde büyük ilerleme demeye layıktır.¹⁴⁹

¹⁴⁵ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 4.

¹⁴⁶ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 4.

¹⁴⁷ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 4.

¹⁴⁸ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 4.

¹⁴⁹ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 4.

4- Deprem

Geçen Rebiulahir'in 9. günü akşamüstü Mısır, Kahire ve Kahire civarındaki bazı mahallelerde deprem gerçekleşmiştir. İkinci ve Üçüncü defalarında hayli şiddetli olduğundan bazı binalar ve duvarlar yıkılmış ise de insanlardan yaralanan ve ölenlerin olmadığı Mısır'ın vaka kayıtlarından görülmüştür.¹⁵⁰

5- İlan

Avrupalı iki kişi Fransız Konsolosluğu civarında fotoğraf çekmekte olduklarından isteyenlerin kendilerine müracaat etmelerini ilan ediyorlar.¹⁵¹

¹⁵⁰ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 5.

¹⁵¹ *Zevra Gazetesi*, 18 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 69, s. 6.

Sayı: 70

Tarih: 22 Cumâdiye'l-Ula 1287/ 8 Ağustos 1286/ 20 Ağustos 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Fırat Nehri Sularının Alçalması

Bu mevsim nehirlerin sularının alçalma zamanı olduğundan dolayı Fırat nehrinde gemilerin seyrini güçleştiren engellerin ve arızaların giderilmesi ve temizlenmesiyle ilgilenilmediğini daha önceki sayılarda beyan ederek yayınlamıştık. Söz konusu arızaların ortadan kaldırılması için genel durumu görmek, o taraflarda ıslah ve düzenleme yapmak, yolculuk esnasında Kenaniye kanalının onarımını da görmek üzere merkez vilayetteki Paşa Hazretleri geçen Çarşamba günü Bağdat'tan hareket etmiş, birinci öncü taburundan dört ve ikinci alaydan da iki bölük, yani toplam altı bölük piyade ile bir bölük süvari ve bir top da maiyetlerinde yola çıkmıştır.¹⁵²

2- Aşiretlerin Kavgası

Şehrizer taraflarında bulunan el-Abid aşireti şeyhi Es'ad ez-Zahir ile reislerden Ali Es-Sadun arasında geçenlerde gerçekleşen tartışma ve kavgada taraflardan birkaç kişi yaralanmıştır. Bahsedilen Ali es-Sadun, ez-Zahir'in bazı mallarını ve hayvanlarını gasb etmiştir. Ortaya çıkan durumun tehlikeli sonuçlarını aşiretiyle görüşerek aşiretiyle beraber önlem olarak Kablı aşiretinin içine saklanmayı uygun görmüştür. Dolayısıyla Karatepe isimli mahalleye kadar gitmiş ise de Hankin'de bulunan Mirliya (Tuğgeneral) Ahmet Paşa, Şehrizer ve Salahiye hükümetleriyle önleri kesilerek hızlıca teşebbüslerinin önüne geçilmiştir. Fazla zor kullanmaya gerek bile kalmadan Ali es-Sadun'un, Es'ad ez-Zahir'den yağmalanmış olduğu malları ve hayvanları geri iade etmiştir. Es'ad ez-Zahir bundan sonra uygun bir bölgeye yerleşerek ziraatle uğraşacaklarına, kendileri gibi itaat eden aşiretler gibi devlet arazisinde çalışacaklarına dair Ali Es-Sadun'dan senet almıştır. Bunların Bağdat sancağına bağlı Samarra kasabasıyla Mansuriyye mukataası arasında Dicle nehri kıyısındaki yerlere yerleşmeleri kararlaştırılıp gereken yerlere vilayetten emir gönderilmiştir.¹⁵³

3- Halkın Terbiyesi ve İnsaniyeti

Nerede acınacak bir şey varsa bana denk gelir. Besbelli bu da Cenab-ı Hakk'ın bir cilvesi olmalı, lakin bu defa denk geldiğim olay geçen ki yazımdaki gibi insaniyet ve

¹⁵² Zevra Gazetesi, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 1.

¹⁵³ Zevra Gazetesi, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 1.

medeniyete tamamen aykırı bir hal olduğundan okuyanların kalplerinde acımaya sebep olacaktır. Şöyle ki bundan dört beş akşam önce akşam saat 11 buçuktan sonra sohbet için ahababımdan çok sevdiğim bir kişinin evine gittim. Kendim ve memleketimizin durumu ve havası gereğince öyle saat on bir buçuktan on ikiden sonra evde oturmak aynı fırında oturmaya benzediğinden ev sahibiyile birlikte dama çıktık.¹⁵⁴

Arkadaşım oldukça fedakâr bir milliyetçi ve vatansever bir zat olduğundan bu iki sıfatın gerektirdiği konulardan başka sohbet konusu yoktu. Yani birbirimize memleketimizin ve halkımızın ilerlemesi yolunda görülen gevşeklikten bahsettik. Vatanımızın İstanbul ve Rumeli kasabasıyla Anadolu'nun Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında bulunan topraklar ve bunun dışında Mısır bölgesi oldukça medenileşerek gündün güne ilerlemekte oldukları halde bizim şehirlerin ilerleme yolunda bile heves etmediklerini ortaya koyarak dertleştik.¹⁵⁵

Şu an güneşin yarısı batmış ve diğer yarısı tüm parlaklığıyla dünyaya veda ederek bütün alemin kendi doğal sıcaklığının meydana çıktığı bir anda yazılan bu satırlarda belirtildiği üzere arkadaşımı etkileyici ve belki de üzücü bir dertleşme içindeyken birkaç ev ileride bulunan bir komşunun evinden acı bir ses işiterek yerimizden sıçradık. Acaba yangın mıdır diye her tarafa dikkatle baktık ve dumana dair bir eser göremeyince dünyanın sonu gibi bir musibet olduğuna kanaat getirdik. Ardından bir kadının çığılığı arasında bir de erkeğin şiddetli ve hiddetli homurdanmasını işitince çaresiz bir kadının kocasından dayak yemekte olduğu anlaşıldı. Beş on saniye sonra ise herkesle beraber bizim de işittiğimiz değnek ve şamar şakırtıları kapladı.¹⁵⁶

Ne diyeyim şimdi, şu paragrafı yazarken bile kalbimin acısı tazelendiğinden Allah bilir diyecek mi, gözüm döndü acaba dünyada bir adamın haremını dövmesi görgü müdür yoksa halka yiğitlik sergilemek midir? Bir adam ömrü boyunca sırdaş olacağı eşine bu muameleyi reva görürse acaba bir daha yüz yüze nasıl bakabileceklerdir. Böyle bir adam haremına böyle bir muamelede bulunursa başkalarına nasıl muamele edecektir ve özellikle evladını nasıl terbiye edecektir. Bendeniz bu adamı tanırım, oldukça insaniyetli görülen adamlardandır. İnsaniyetli görülen bir adamın terbiyesi böyle olursa dinsizin terbiyesi nasıl olur. Çünkü bir adam kanı karışmış olan karısına böyle muamelede bulunursa halka elbette

¹⁵⁴ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 1-2.

¹⁵⁵ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 2.

¹⁵⁶ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 2.

bundan beter muameleleri reva görür. Bahsedilen hareketleri birtakım acı verici durumları doğurur ki tarafsızların bile acıması ve üzüntü duymasını gerektirir.¹⁵⁷

Her neyse biz merhamet gereği acımaya devam edelim kadıncağız bir çeyrek kadar merhametsiz herifle boğuştuktan sonra kadının an be an artan feryat ve figanı üzerine adam halktan utanarak kadıncağızı bodruma götürüp kapattı. Ve çaresizce saat ikiye üçe kadar bodrumda feryat figan etti ve sonunda nasıl oldu bilmem kadının sesi kesildi.¹⁵⁸

Şu olayı yazıp merhametinize bırakmaktan maksadım dikkatinizi sadece siyasetle ve medeniyetle ilgili konulara değil biraz da halkın terbiye ve insaniyeti gibi eksikliklerini iyilikle düzeltmeye gayret etmenizi rica ederim. Gerisi sizin insanlığınıza kalmış.¹⁵⁹

4- Zevra

Hakikate sığmaz delillerle ve belgelerle kendi cinslerini övmeye kalkmasınlar. İnsanın şerefi başka hasletler ve kötü huylara itibar etmeden öncelikle akıllı olmasından ileri gelmektedir. Besbelli görüyoruz ki toplumsal medeniyeti oluşturan insanlar iki çeşittir. Birisi toplumsal medeniyeti dıştan muhafaza eder ve bunun için gerekli şeyleri yerine getirmede birinci derecede sorumludur. Bunlar erkeklerdir. İkincisi ise söz konusu toplumu içten muhafaza eder. gerekenleri yerine getirmede ikinci derecede sorumludur. Bunlar da kadınlardır. Bu yapılan girişten anlaşılacağı üzere medeni hukukta ve insan hürriyetinde kadınların erkeklerden hiçbir farkı yoktur. Eğer ki Hakkın rızasından dolayı kadınların üstünlükleri karşılaştırılacak olursa erkeklerden o kadar fazladır ki tarif edilemez.¹⁶⁰

Gerçi toplumsal medeniyet erkekler ve kadınların birlikte hareket etmeleriyle doğar. Erkeklerin velayet hususunda müdahale ve katılımı yalnız evladın yapılması sırasındadır. Ondan sonra evlat doğuncaya kadar kadının rahminde, doğduktan sonra kucağında ve bundan sonra da yetişkinlik dönemine kadar yine kadının terbiyesi ve gözetimi altında olur.¹⁶¹

İşte bu hak o kadar büyük bir haktır ki tarih bilene gizli olmadığı üzere geçmiş medeniyetlerden bazıları bu gerçeği gözlerinde büyüte büyüte sonunda onu adeta ilahlaştırmaya kadar varmışlardır.¹⁶²

¹⁵⁷ Zevra Gazetesi, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 2-3.

¹⁵⁸ Zevra Gazetesi, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 3.

¹⁵⁹ Zevra Gazetesi, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 3.

¹⁶⁰ Zevra Gazetesi, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 3.

¹⁶¹ Zevra Gazetesi, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 3-4.

¹⁶² Zevra Gazetesi, 22 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 70, s. 4.

İslam ise kadına riayet ve hürmet hususunda “el cennetü tahte akdemi ümmehatuha” (Cennet anaların ayağı altındadır.) kelamının hikmeti gereği hareket etmeyi mecbur kılmıştır. Pek çok kimse bu hadis-i şerifi yalnız kendi validesine hürmet ve riayete mecburiyet olarak anlamaktadır. Halbuki bu konuda hata yapıldığı kesindir. Çünkü hadis-i şerif (el cennetü tahte akdemi ümmehat) diye ayırım yapmak suretiyle söylenmemiştir. Bilakis “ümmühat” (anneler) lafzıyla ayırım yapmadan tüm anneler kastedilmiştir. Ümmühat’ın bu izzet ve üstünlüğü ise yalnız yazıldığı gibi annelik hakkı ve süt hakkından ibaret değildir. Evlatlarını terbiyeyle beraber toplumsal medeniyetin düzeninin içeriden muhafazasının kadınlara bağlı olduğu ispata muhtaç değildir.¹⁶³

Dolayısıyla mademki her kadın anne demektir. Ve kız çocukları dahi gelecekte anneler sınıfına dahil olacaklardır. Erkeklerin bunlara hürmet ve riayet etmesi şeriat, akıl ve insanlık gereği lazım ve vaciptir.¹⁶⁴

Frenkler bu konuda bizim gibi şeri hükümlere bağlı olmadıkları halde kadınlara o kadar hürmet ve riayet ederler ki derecesini takdir etmek görüşe bağlı olup yazarak nitelendirmeye sığmaz ve sığsa bile bunun için büyük bir kitap tertibi lazım gelir ki gazetemiz bunu kaldıramaz.¹⁶⁵

İşte bu sebeple bir adam zevcesine yazarın hikaye ettiği gibi bir muamelede bulunursa ne kadar alçaklık etmiş olacağını ve hareketinin kötülüğünü kendisi takdir edemese de görenler ve işitenler anlayabilir.¹⁶⁶

5- Hava Durumu

Geçen Salı gününden sonra termometre gölgede santigrat hesabıyla Çarşamba günü 44, Perşembe günü 43, Cuma günü 45 dereceye çıkmış, bu Cumartesi günü de 44 dereceye ulaşmıştır.¹⁶⁷

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Serasker Paşa Hazretleri

Serasker Paşa Hazretleri İkinci Ordu-yı Hümayun’un bulunduğu Şumnu’ya gitmek üzere oldukları İstanbul gazetelerinde görülmüştür.¹⁶⁸

¹⁶³ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum’adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 70, s. 4.

¹⁶⁴ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum’adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 70, s. 4.

¹⁶⁵ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum’adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 70, s. 4.

¹⁶⁶ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum’adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 70, s. 4.

¹⁶⁷ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum’adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 70, s. 4.

¹⁶⁸ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum’adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 70, s. 4.

2- Donanma Sevki

Orduyu Bahriye’de İbrahim Paşa’nın kumandaları altında Bahr-i Sefid’e bir filo donanma sevk edilmiştir.¹⁶⁹

3- Gayrimüslimlerin Dilekçesi

Osmanlı Devleti’nin gayrimüslim halkından olduklarını belirten gayrimüslim tebaanın yüce yolda devletin himayesine girmek istedikleri hususunda dilekçe verdikleri duyulmuştur. Yayılan haberlere göre gayrimüslim tebaanın böyle bir istekte bulunması vatan ve vatandaşlarına olan aşırı sadakat ve muhabbetlerinin eseri olup hakikaten takdire şayandır. Bu dilekçenin yerine getirilmesine müsaade buyrulur ise yüce şanlı askeriye bir kat daha yükselir ve askerlik şerefi müslim ve gayrimüslim bütün vatandaşlarımız arasında adeta doğal bir arzuya dönüşür. 40 milyonu geçen nüfusun tabi olduğu padişahımızın ihtiyaç halinde bütün vatandaşlarını yiğitlik ve mertlik meydanında tek yol ve tek yönde boyun eğdiklerini görecekları şüphesizdir.¹⁷⁰

¹⁶⁹ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum‘adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 70, s. 4.

¹⁷⁰ *Zevra Gazetesi*, 22 Cum‘adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 70, s. 4-5.

Sayı: 71

Tarih: 25 Cumâdiye'l-ula 1287/ 11 Ağustos 1286/ 23 Ağustos 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Ordudaki Tayinler

Altıncı Ordu-yı Hümâyun Mirlivası Bekir Paşa'nın Beşinci Ordu-yı Hümâyun'a göreve getirildiği, Dar-ı Şura-yı Askeri (Yüksek Askeri Şura) üyelerinden Abdullah Paşa'nın da Mirliva rütbesiyle Altıncı Ordu_yı Hümâyun'a tayin edildiği işitilmiştir.¹⁷¹

2- Ziraatin Yaygınlaştırılması

Bir memleketin bütün serveti ve saadeti ziraat, sanayi ve ticarete bağlıdır. Halbuki sanat ve ticaret alanında memleketimiz Avrupa'yla kıyaslanırsa bizim servet ve saadetimizin hepsi ziraatten sağlanmaktadır. Halbuki bir yandan sanat ve ticaretin gelişmesine çaba gösterilirken diğer taraftan ziraatin gelişmesi ve yayılmasına daha fazla gayret gösterilmesi gerektiği önceden de sonra da bildirilmişti.¹⁷²

Bu husus büyük bir milletin serveti ve refahının sağlanması açısından sadece yararınadır. Bundan dolayı bunu herkese önermek, arazilerimizin tarımsal üretim kapasitesi, genişliği ve büyüklüğünden dolayı mevcut tarımsal üretim dallarını desteklemek ziraatin bir dereceye kadar gelişmesi demektir. Yani eskiden beri ekilen buğday, arpa, susam gibi şeylerin çoğaltılması ve yaygınlaştırılması mecburi ise de sadece bu konu bile gerçekleştirilememektedir. Bu hususun gerçekleştirilmesi ise ziraat dairesinin yaygınlaştırma çalışmalarına bağlıdır.¹⁷³

Ziraat dairesinin ziraatı yaygınlaştırması ve desteklemesi ise başka memleketlerde ekimi ve yetiştirilmesinden fazlaca yarar sağlandığı halde bizim memlekette ekimine ve yetiştirilmesine önem verilmeyen ürünlerin de yetiştirilmesinin desteklenmesi demektir. Ayrıca tarım arazilerimizde yetiştiği bilinen ürünlerin de desteklenerek ekili tarım arazilerindeki ürünlerin miktarı ile beraber cins ve çeşidini de artırmak demektir.¹⁷⁴

Halkımızdan tarımla uğraşanlardan bu konuda istediğimiz ziraatın yaygınlaştırılması hakkında yukarıdaki paragrafta anlatılan iki şıktan birincisi için çaba göstermeleridir. Memleketin ve özellikle kendi saadetleri için öyle büyük bir hizmette

¹⁷¹ Zevra Gazetesi, 25 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 71, s. 1.

¹⁷² Zevra Gazetesi, 25 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 71, s. 1.

¹⁷³ Zevra Gazetesi, 25 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 71, s. 1.

¹⁷⁴ Zevra Gazetesi, 25 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 71, s. 1.

bulunmayı tercih edip etmeyecekleri bilinemez, ancak ikinci şıkkı seçecekleri belli ise de bu konuda kendilerini küçük bir engelin alıkoyduğu belirtilmelidir. Mesela diğer memleketlerde genellikle ekimi ve yetiştirilmesinden oldukça fazla yarar sağlanan şeker kamışı sert iklimde yetişebilen ürünlerdendir ve bu bölgede de yetişebileceği tahmin edilmektedir. Şimdiye kadar az miktarda Basra'da yetiştirildiği bilinmektedir. Ancak söz edilen ürünün dışarıdan getirilecek olması ve bunun için yüzde birkaç gümrük vergisi verilmesi gereği şimdiye kadar çoğaltılması ve yaygınlaştırılmasını engellemiştir. Halbuki günümüzde hükmettin amacı halkın menfaatini ve yararını gözetmek yolunda kendi menfaatini hiçe saymaktır. Özellikle ziraat dairesinin ürün çoğaltılması ve yaygınlaştırılması için her türlü fedakârlığı yerine getirmesi gereklidir. Bundan dolayı dışarıdan getirilecek şeker kamışı alımı için gerekli gümrük vergisinin kaldırılması gereklidir. Böylece tarımsal üretimin artırılması ve yaygınlaştırılması önünde küçük büyük hiçbir engel kalmaz.¹⁷⁵

Şimdi bundan böyle ziraatin yaygınlaşmasını isteyen çiftçiler bahsedilen ürünün çoğaltılması ve yaygınlaşmasına gayret edecektir. Daha fazla yarar sağlamak isteyenlerin ise bahsedilen ürünü kamış olduğu halde harcama ve masraf yapmadan şeker haline getirmeye çalışacağı da aşıkardır.¹⁷⁶

3- Papalığın Reddiyesi

Geçen 63. sayımızda “Papalık” başlığıyla yayınlanmış olan paragrafa bahsedilen mezhebin ileri gelenlerinden bir kişinin gönderdiği reddiyenin aynen tercümesidir.¹⁷⁷

Doğru baskı yapanlardan bazılarının aslında tiksindirici olmayan bazı güzel şeyleri iğrenç görmeleri çok defa meydana gelir. Halbuki tiksinsmeleri kendilerinden değil o şeyin güzelliğini, hakikatini tam olarak idrak edememelerinden kaynaklanmaktadır. Mesela Zevra gazetesinin 14 Temmuz tarihli 63. sayısında Papalık hakkında yayınlanmış olan bir paragrafta söz konusu gazete yazarı bazı sözler söyleyerek Hristiyanlık dininin itibarına kusur getirmiştir. Yazarın sözleri 4 konuyu içermektedir. Birincisi “Mutlak vekillik rütbesi evlada intikal eder” tabiri olup buna şu şekilde cevap veririz: Eğer ki bahsedilen gazetenin yazarının bundan maksadı evladın tabiliği ise bu fikir söz konusu duruma aykırıdır. Çünkü havarilerden Petrus (Peter) şarkında Orişelim iklimindedir. Vefatından sonra yerine geçen Papa Lepinus'un ise Romanya İtalya'nın Vevletera şehri ahalisinden olduğu kuşkusuzdur.

¹⁷⁵ Zevra Gazetesi, 25 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 71, s. 1-2.

¹⁷⁶ Zevra Gazetesi, 25 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 71, s. 2.

¹⁷⁷ Zevra Gazetesi, 25 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 71, s. 2.

Ayrıca herkesin gözünde malumdur ki bugüne kadar papalık rütbesine ulaşanların hiçbirisi ne evlenmiş ne de evlat terk etmiştir. Tarihle ilgilenenler de bu sözümüzü onaylarlar. Yoksa yazarın evlat sözünden kastı kendisinden ilim ve takva ve rüşt kazanmış olan manevi evlat ise sakınca yoktur. Çünkü bu halde “El- ‘ulema veresetül enbiyâ” (alimler peygamberlerin varisleridir) hâdis-i şerifine karşılık olur. Katolik ayininde hakiki ilim sahibi kardinallerin seçimiyle papalığa getirilmiş olan kişi vefat ettiğinde kardinaller hemen toplanır, inceleme ve araştırma yaptıktan sonra aralarında en üstün olan kişiyi Papa seçerler. Bu bakımdan bizce de kardinaller mesihe varis olmuş olur.¹⁷⁸

İkinci mesele “Katoliklerin inancına göre Hazreti Mesih Efendimiz sulb-i pak alemlerin Rabbidir.” denilmesi olup buna da şu şekilde cevap veririz: Gerçekte biz Hazreti Mesih’in Allah’ın oğlu olduğuna inanırız. Fakat bu durum bazılarının zannettikleri gibi bedenen değildir. “Yüce Allah O’na gitti.” Kelimenin akıldan doğuşu, güneş yuvarlağından ışığın doğuşu gibi ruhani bir meseledir. Kelimenin akıldan söylenmesi caiz olduğu için bizce “Allah’ın oğlu” kelimesini söylemek de caizdir ve bu kelimenin aynısı Meryem el-Betül’ün tevazu ve alçak gönüllü bedenine girmiş ve orada cismanileşmiştir. İşte bu inancımız Ali İmran suresinin 40. ayeti “iz kaletil melaiketü ya Meryem innellahe yubeşşiruki bi kelimetin minhu ismuhu el-Mesih İsabni Meryem” (O zaman melekler demişlerdi ki: “Ey Meryem! Allah sana kendisinden bir kelimeyi müjdeliyor. Adı Meryem, oğlu Mesih İsa’dır.”) ve Nisa suresinin 169. ayetinde “ve kelimetehu elkaha ila Meryem” (Meryem’e ulaştırdığı kelimesi) dahi teyit eder. Meryem’den çıkan beden Allah’ın mahlukudur. Yoksa Allah’tan doğma değildir. Çünkü Allahu Teala “lem yelid” doğurmamış (bedenen) “ve lem yuled” doğmamış (ilahi doğası gereği) ve “lem yekun lehu kufuven ahad” Hiç bir şey O’na denk değildir.¹⁷⁹

Üçüncü mesele “Katolikler, Papa hazretlerinin vücudunu Hazreti Mesih Efendimizin makamında zikrederler ve esas Hristiyanlık inancı gereğince Hazreti Mesih Efendimiz gönderilmiş peygamber rütbesinde değildir, sulb-i pak alemlerin Rabbinden gelmiştir inancıyla Papayı da o mertebede tutarlar.” sözüdür. Bu konuda yazar “Dikkat sahibi Katoliklerden bazıları Papa hazretlerinin ilahlığından hiç farkı olmayan bir seviyede itikat edilmesini doğru bulmuyor.” kelamını dahi ilave etmiştir. Buna şu şekilde cevap veririz: Yukarıda da açıkladığımız üzere Papa hazretleri kardinaller topluluğu tarafından seçilmiş bir kişidir ve kendisi de insan tabiatındandır şüphesiz. Bu halde kendisi Adem

¹⁷⁸ Zevra Gazetesi, 25 Cum‘adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 71, s. 2-3.

¹⁷⁹ Zevra Gazetesi, 25 Cum‘adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 71, s. 3.

oğullarından olup dünyada bu sözün karşısında duracak hiçbir Katolik yoktur ki Papanın beşeri tabiatında zaaf olduğunu ve kendisinin hataya düşmesinin mümkün olduğunu inkar etsin. Şimdi bu söz üzerine hakkımızda itirazen “mademki hal böyledir. Katolikler papanın hatasızlığına niçin inanıyor ve böyle söylüyorlar.” denilirse sözumüzü şu şekilde açıklarız: İsa Mesih kutsal kitapları tefsir ile insanları doğru yola iletmek için Kardinal ve Matran gibi Katolik alimlerle (ki Papa onların başıdır) Hristiyan Kilisesi’ni oluşturmuştur. Kutsal kitaplar ise Tevrat ve özellikle Yunan lügatinde iyilik müjdeleyen manasına gelen İncil’dir. Şimdi madem ki Mesih kilisesi için hatasızlık vaat etmiştir, meselenin böyle olması (yani Papanın hatasızlığı) gerektiği içindir. Eğer Mesih havarileri ve ondan sonra matranları, insani zaaflarıyla beraber yaralı bir şekilde terk etmiş olsaydı, bunlar dini hususlarda aleme birtakım safsatalar yaymak gibi büyük tehlikelere düşerlerdi. Oysaki dinin hakiki direği olan kilise, bu gibi safsatalardan uzaktır. İncil’de Mesih kendi öğrencilerine vaat etmiştir ki (Ha inne maakum kullul eyyami ve ila iktizaid-dehr) “Dünyada ihtiyaç duyduğunuz o günde sizinle beraberiz”. Bundan anlaşılıyor ki İsa kendilerini kötülüklerden korumak için daima hazırdır. Bizim bu inancımızın esası da kutsal kitaplar üzerine inşa edilmiştir. İşte Papanın hatasızlığı bundan ibarettir. Bu hatasızlığın kullanımı ve uygulanması da sadece Papanın zatında değildir. Cenab-ı Hakk’ın aydınlatması ve bilgilendirmesinden sonra Kardinal ve Matran kardeşlerinin de katılması ve anlaşma birliğine varmasıyla. Şu da var ki Papa bütün eylemleri ve kararlarında hatasız değildir. Belki yukarıda dediğimiz gibi iman edenleri doğru yola iletmek için Hazreti İsa’nın yeryüzünde naib vekili olması sebebiyle makamındayken hatasızdır. Çünkü Hristiyanlıktan bazıları kutsal kitapları bozarak tefsir ediyorlar ve istedikleri manaları veriyorlar. Halbuki bu tefsirler İsa Peygamber ile olmadığından dolayı hatalıdır ve kabul edilemez. Çünkü kitapları tefsir etmek bu kimselere düşmez. İşte Papa hakkındaki inancımız bundan ibarettir ve Hazreti Mesih’in kendilerine vadettiği şey de budur. Ve Mesih’in Papa hakkındaki hatasızlık müsaadesinin esası budur. Mesih’in buradaki amacı bazı şüpheli inançları tespit etmektir. Katolik mezhebini tesis eden İsa tarafından bizim hatasızlık dediğimiz budur. Yoksa Papaya yücelik nisbet etmez, biz Papaya doğaüstü kuvvetlendirmeyi nisbet ederiz.¹⁸⁰

Dördüncü mesele Papanın cennette yer satması hakkındaki rivayettir. Halbuki Katoliklerin düşüncesine göre bu düşünce İslam nazarındadır. Zevra’nın eleştirdiği Katoliklerin inancında böyle bir şey yoktur. Ve Katolikler bu gibi suçlayıcı sözleri umursamaz. Fakat Papa’nın günahları bağışlamasına gelince Katolikler nezdinde namaz,

¹⁸⁰ Zevra Gazetesi, 25 Cum’adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 71, s. 3-4.

oruç, sadaka ve benzer güzel ameller bazı eksikliklerden dolayı işlenen günahlardan alıkoyar. Kötü olan bir şey Allah'ın katına yükselemeyeceğinden nefsin bu gibi eksikliklerden korunması lazımdır.¹⁸¹

Gerçi Luter bu gibi şeyleri gülünç olarak görür. Yazar, “Papanın elinde göklerin birisi altın birisi gümüş olarak iki anahtarı vardır” sözüyle “Papa gökleri altın ve gümüşe karşılık satıyor. Çünkü kilise sadakaya karşılık günahlardan arınma veriyor.” Demek istiyorsa da bu akıl noksanlığı o kadar açıktır ki buna cevap vermek bile gereksizdir. Bundan dolayı işin en hayırlısı meseleyi “ve iza enneke mezhebe min cahilin Fe hiyeşşehadetu leke bi-enneke kâsilun” sözüne terk etmeli. Çünkü gerek bu asır ve gerek asrın ilimlerinin hepsi bu mezhebin reisinin (Papa) aleyhindedir. Öyle reis ki cihanın nuru ancak onun vasıtasıyla gelmiş, gelmekte ve gelecektir.¹⁸²

4- Zevra

63. sayımızdaki yazıyı okumuş olanlar şimdi bu reddiyeyi okuduklarında bunun ne reddiye ne de cevap olmadığını, tamamıyla başka bir şey olduğunu görürler. Biz bu yazıyı kaleme alanların vicdani eleştirilerine ve bildiklerine bağlamayıp belki bahsedilen yazımızın inceliklerine varamamış ve onu yazmaktaki amacımızın ne olduğunu anlamamış olduklarına bağlıyoruz. Gelecek sayımızda bahsedilen yazıyı izah ederek konudan maksadımızı açıklayıp bu reddiye ile karşılaştırarak konunun önemini ortaya koyarız. Çünkü bu sayımızda söz edilen karşılaştırmaya yer kalmamıştır.¹⁸³

¹⁸¹ *Zevra Gazetesi*, 25 Cum‘adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 71, s. 4-5.

¹⁸² *Zevra Gazetesi*, 25 Cum‘adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 71, s. 5.

¹⁸³ *Zevra Gazetesi*, 25 Cum‘adiye’l-‘Ula, 1287, Sayı: 71, s. 5.

Sayı: 72

Tarih: 29 Cumâdiye'l-ula 1287/ 15 Ağustos 1286/ 27 Ağustos 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Altıncı Orduyu Hümâyun Süvari Mirlivalığı

Altıncı Ordu-yu Hümâyun Mirlivalı'ğına Salih Paşa getirilmiş, bu günlerde Dersaadet'ten hareket etmek üzere oldukları işitilmiştir. ¹⁸⁴

2- Reddiyeye Cevap

Geçen 63. sayımızda “Papalık” başlığıyla basılan bir makaleye reddiye veyahut cevap olarak Katolik mezhebi ileri gelenlerinden bir zatın gönderdiği yazıyı aynen geçen sayımızda yayınlamıştık. Bu yazı, önceki makalemizin yazılması konusundaki düşünce ve maksadımız anlaşılmadan yazılmış olduğundan dolayı söz konusu yazıya ne reddiye ne de cevap denilemeyeceğinden meselenin muhakeme edilerek açıklanmasını bu sayımıza ertelemiştik. İşte bu konudaki açıklama ve irdelemeleri aşağıda söylüyoruz. ¹⁸⁵

Yazının sahibi “Zevra'nın yazarı bazı sözler söyleyerek Hristiyanlığın itibarını zedelemiştir.” diyerek bahsedilen makaleyi Katolik ayinini aşağılamak amacıyla yazdığımızı göstermek istemiştir. ¹⁸⁶

Öncelikle şurası iyi bilinmelidir ki bir mezhebin aleyhinde konuşmak isteyen bir adamın o mezheple ya itikaden ya da siyaseten bir çeşit düşmanlığının veya husumetinin olması gerekir. Halbuki gazetemizin yazarı birincisi Müslümandır. İslam inancında ise Katolik mezhebinin ismi bile pek bilinmemektedir. Ayrıca İslam inancında Mesih (İsa) ve Musa'ya ve diğer tüm peygamberlere yüksek seviyede hürmet ve saygı göstermek gerekmektedir. Bundan dolayı yazarın Hazreti Mesih'i aşağılaması ve yazı sahibinin iddia ettiği gibi diğer İseviler aleyhinde aşağılayıcı sözler söylemesi için düşünce ve inancı açısından hiçbir mecburiyeti yoktur. Ayrıca yazar ikincisi Osmanlı'dır. Bundan dolayı Hristiyanlık dininin birkaç mezhebe ayrıldığını, birisinin de Katolik mezhebi olduğunu ve bunun nedenini bilebilir. Bunun yanı sıra kendisinin tabi olduğu yüce milletin büyük bir kısmı da Katolik mezhebine mensuptur. Bununla beraber Osmanlı milleti ve medeniyetinin sadece Katolik mezhebi değil, hiçbir din ve mezheple siyasi bir münasebeti bulunmamaktadır. Birlikte yaşadığı milletlerle bağlılığı sadece “Osmanlılık” denen yüce

¹⁸⁴ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 1.

¹⁸⁵ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 1.

¹⁸⁶ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 1.

bağlılığa dayandığından dolayı yazar, yazar, söz edilen mezhebi aşağılamaya siyaseten de mecbur değildir.¹⁸⁷

Şimdi yazarın bahsedilen makaleyi yazmaktaki amacı sadece bir süreden beri Avrupa'nın her yerinden Papazların Romanya'ya giderek büyük bir genel ruhani meclis oluşturmaları, burada büyük ve önemli bir meseleyi tartışarak çözümlediklerini gazete okuyucularının bilgilerine sunmak istemesinden ibarettir. Bunu birazcık açıklaması da bahsedilen büyük meseleyi o zamana kadar kalmayacak olmasına rağmen arkasından yazacağı bir yazıyla öyle kısacık ve belirsiz bir şekilde meseleyi geçiştirmek yerine okuyanların bir şeyler istifade edebilecekleri kadar izah etmek niyetine dayanıyordu.¹⁸⁸

Yoksa yazarın bu makaleyi yazma amacı, yazı sahibinin demek istediği gibi haşa Katolik mezhebini aşağılamak olsaydı bu konuda kendi bilgisi Katoliklerin kendilerini aşağıladıkları kadar aşağılamaya yetmese bile yine Katolik dindarlarının bahsedilen mezhebi aşağılama yolunda yazıp kütüphaneleri doldurdukları kitaplar ve kaynak risalelerden güzelce bir yazı kaleme alırdı. Onu okuyanlar da meseleyi hakikatiyle ve detayıyla anlayabilirlerdi (Rabbena ve kınel huruce an dairetil- vazifeti vel edebi).¹⁸⁹

İşte buraya kadar yaptığımız açıklamalardan söz konusu makaleyi yazma amacımızın ne olduğu anlaşıldı. Şimdi yazı sahibinin yazısının anlamını makalemiz ile karşılaştırmaya ve değerlendirmeye gelince bizim Papa hakkında makalede söylediğimiz şeyler esasen üç maddeden oluşmaktadır. Birincisi Papanın Hazreti Mesih Efendimizin mutlak vekili olması, ikincisi vekilliği gereği papanın hatasızlığı ve üçüncüsü günahları affetme, sevap ve ceza hükmü gibi şeylerde yetkisi ve kutsallığının olmasıdır.¹⁹⁰

İşte bu makalemizde de tekrar ediyoruz ki Katolik ayininin esas inancı şu üç madde üzerine kurulmuştur. Yazı sahibi bahsedilen yazısını reddiye makamında tutup da makalemizde bahsedilenleri reddederek çürütmek istiyorsa bizi çürütememiştir. Doğrudan doğruya bahsedilen üç maddenin aleyhinde olarak kendi inancının aleyhinde bulunmuş oluyor. Çünkü söz edilen üç mesele hakkında makalede söylediğimiz açıklamalar cebimizden çıkmış veyahut yeniden uydurularak ortaya konmuş şeyler değildir. Yine

¹⁸⁷ *Zevra Gazetesi*, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 1-2.

¹⁸⁸ *Zevra Gazetesi*, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 2.

¹⁸⁹ *Zevra Gazetesi*, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 2.

¹⁹⁰ *Zevra Gazetesi*, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 2.

Katolik mezhebine bağlı olan yazarların söz konusu mezhep hakkında ifadeleri ve beyanlarını içeren din kitaplarından alınmış şeylerdir.¹⁹¹

Evet gazetemizin yazarı insanlık gereği yanlış ve hata yapmaktan uzak değildir, yani hatasız olmadığından dolayı bahsedilen meselelerin tercümesinde ve bildirdiği şeylerle ilgili söylediklerinde yanlış ve hata yapmış olması mümkündür. Fakat bu yanlış ve hata da öyle kolay kolay hüküm ve kabul olunur bir şey olmayıp değerlendirmeye muhtaç olduğundan onun da değerlendirmesine girişelim.¹⁹²

Şimdi meşhur Fransız yazar Mösyö Yulya' nın Kamusu't Tevârih'i üzerinde duralım. Çünkü başka bir kitap üzerinde duracak olursak yazı sahibi bazı kitapların yazarlarına dediği gibi ona da "hali min ruhillah" diyerek kabul etmez. Mösyö Yulya Paris akademisinin önemli üyelerinden olup özellikle yazdığı kitap Paris arşidük baş Papası tarafından uygun bulunduğundan dolayı yazı sahibi de elbet kabul ve tasdik eder.¹⁹³

İşte söz edilen kitabın 1343. sayfasının birinci sütununda (Pap) ismini bulduk. Kitap yazarı bunun açıklamasında "viker doj zukarest" demiş ve Mösyö Biyankinin sözlüğünde "viker" kelimesi "vekillik ve naiplik" kelimeleriyle tercüme edilmiştir. Demek oluyor ki bu konuda hatamız yoktur. Hoş bunu yazı sahibi de tasdik edip hatta "biz Papaya tabiiyetin üzerinde bir hususi güç nisbet ederiz." diye Papayı insan doğasının da üzerine çıkarmıştır.¹⁹⁴

Bundan sonra yani ikinci olarak biz Papanın Katolikler arasında din gereği hatasız tanınmakta olduğunu beyan ettik, yazı sahibi kabul etmeyip redde kalkıştı. Roma'da geçenki genel toplantıda kabul ve kabul edilmemesi müzakere edilen ve İstanbul gazetelerinin hepsi tarafından "hatasızlık" diye tercüme edilen şey Frenklerin "enfabilitite" kelimesine karşılık gelmektedir. Mösyö Bianki sözlüğünün 176. sayfasında bu kelimeyi "yanılmazlık, hata etmezlik, beraetün-mine'l-hata) diye tercüme etmiştir. Demek oluyor ki bunda da hatamız yoktur.¹⁹⁵

Üçüncü olarak Papa hakkında günahları affetme, sevap ve günahlar hususunda kutsal yetkisi var dedik, yazı sahibi bunu da kabul etmedi. Halbuki Mösyö Yulya kitabının sonraki sayfasında "İl disteribo lez endülüjans" demiş ve Bianki'nin 171. sayfasında "endülüjans" kelimesi "Roma papasının verdiği bağışlama" diye tercüme edilmiştir. Buna

¹⁹¹ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 2-3.

¹⁹² Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 3.

¹⁹³ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 3.

¹⁹⁴ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 3.

¹⁹⁵ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 3-4.

göre Mösyö Yulya'nın açıklaması "Papa günahları bağışlar." demek anlamına geldiğinden burada da hata etmemişiz. Sözün özü Mösyö Yulya "afordle Grand dispans" yani "büyük sevaplar verir" ve "pre nons le zaks komonikasyon" cümlesiyle "lanetleme ve kafirlikle suçlamayla güç duruma düşürür." dediğinden diğer iki meselede de yanılmamışız. Hangi sözleşümüze Hristiyanlığı aşağılamışız. Sonradan yani Miladi 1517 senesinden sonra Katoliklerden bazıları Papanın yüce mertebeden hiçbir farkı olmayan bir rütbede bulunmasını bir türlü zihinlerine sığdıramadığından Protestan mezhebi ortaya çıktı ve bunun üzerine ne kadar kanlar döküldü dememiz yanlış ise yazı sahibi tarihi düzeltsin. Yok bu hal Hristiyanlığı aşağılıyorsa Protestanlara darılsın, biz anlattığımız şeylerde biraz da tarihi bilgilerden söylersek hata mı etmiş oluruz yoksa kabahat mi etmiş oluruz.¹⁹⁶

Yok yok yazı sahibi yazısıyla mezhebinin esas inancını çürüterek ve reddederek kendi kendisini yanıltmış ve kendi mezhebini yine kendisi aşağıladığını anlamadan sadece laf söylemiş olmak için söylenen yazıyı yazmıştır. Eğer ki kendisini aleme daha güzelce teşhir etmek ister ise şimdi bir reddiye de bu makalemiz aleyhine yazıp ilan etmelidir.¹⁹⁷

Lakin başlangıç meselesi politik olduğu halde daha ziyade uzarsa sırf dini bir meseleye dönüşeceğinden, din ve inançla alakalı olan meselelerle uğraşmak gazetelerin asıl vazifesi olmadığından, bu makale bizim için ikinci ve son söz olduğundan burada söze son veriyoruz. Bundan ilerisini bu konuda yazılmış olan binlerce kitaplardan okuyup görmesini yazı sahibine tavsiye ederiz.¹⁹⁸

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Osmanlı Devleti ve Belçika İlişkileri

Osmanlı Devleti ile Belçika Devleti arasında gelişen güzel ilişkilerin gereği Belçika Kralı Leopold tarafından Padişaha Leopold nişanının birinci rütbesinden değerli bir kıtası hediye edilmiştir. Söz konusu nişanı Belçika'nın Dersaadet'te bulunan büyükelçisi Mösyö Grimberg bizzat padişaha getirerek Sadrazamı da hazır oldukları halde padişaha arz ve takdim etmiştir.¹⁹⁹

2- Zırhlı Gemilerin İnşasının Tamamlanması

Osmanlı Devleti tarafından bundan önce Triyeste tersanesine sipariş edilen 500 beygir gücünde bir kıta büyük zırhlı geminin inşası sona ererek denize indirilmiş

¹⁹⁶ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 4.

¹⁹⁷ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 4.

¹⁹⁸ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 4.

¹⁹⁹ Zevra Gazetesi, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 4-5.

olduğundan bu günlerde Dersaadet'e ulaşmasıyla Tersane-i Amire tarafından donatılacağı gazetelerde görülmüştür.²⁰⁰

3- Tayin Haberleri

Hicaz valisi Muammer Paşa'nın Ankara vilayetine göreve getirilmesi üzerine Hicaz vilayeti valiliğinin Evkaf Nazırı (Vakıflar Bakanı) Hurşid Paşa'ya ve Şura-yı Devlet üyeliğinin de Subhi Bey Efendi'ye verildiği Dersaadet'ten telgrafla haber alınmıştır.²⁰¹

4- Matbaada İlerleme

Çağımızda gazetelerin basımındaki ilerlemelere bakıldığında bugün hala mevcut olan ve kullanılan eski, kullanışsız ve adi matbaa harflerinin kullanıldığı görülmektedir. Fakat Mektebi Bahriye ve Başkatibi Muhammed Raşit Efendi ile marifetli Rupen Efendi rika hattı tarzında yeni bir çeşit matbaa harf kalıpları oluşturmuşlar ve devlet tarafından hususi ayrıcalığa nail olmuşlardır. Bu yeni harfler başka matbaa harfleri gibi 500 parça üzerine dizilmiş olmayıp toplamı 128 parçadan ibarettir. Bundan dolayı sıralanmasının pek kolay olduğu Terakki gazetesinde memnuniyet ve şükranla okunmuştur.²⁰²

²⁰⁰ *Zevra Gazetesi*, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 5.

²⁰¹ *Zevra Gazetesi*, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 5.

²⁰² *Zevra Gazetesi*, 29 Cum'adiye'l-'Ula, 1287, Sayı: 72, s. 5.

Sayı: 73

Tarih: 2 Cemaziyel ahir 1287/ 18 Ağustos 1286/ 9 Ağustos 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Eski Eserlerin Korunması

Her yaşanan hususi anları geçmiş olaylar ile kıyaslamak ve incelemek hususunda tarihin lüzum ve önemi açıktır. Tarihten ayrı olduğu halde tarih ilminin esas kaynağı da kutsal kitaplardan sonra eski dönemlere ait eski eserler olduğu aşikardır. Genellikle tarihi olayların yaşandığı alanlar memleketimiz olup, her yerinde nice tarihi eserler vardır. Fakat Avrupalıları gelip satın alarak memleketlerine naklettikleri şeylerin dışında memleketimizdeki kalıntıların hak tarafından kadri ve kıymeti bilinmediğinden dolayı yıpranmakta ve ziyan olmaktadır.²⁰³

Çağımızdaki gelişmelerden dolayı Dersaadet'te müze oluşturulmuştur. Tarihi eserlerin yıpranmasını ve ziyan olmasını önlemek için, tarihi eserlerin orada toplanması ve korunmasına başlanmıştır. Tarihi eserlerin korunmasıyla bunlardan tarihi açıdan yararlanılması açısından müzelerin faydalı olacağı düşünülmektedir. Eski eserleri koruyan sahiplerine göre de söz konusu müzelerin yaygınlaştırılması ve hak ettiği dereceye kavuşturulması amacıyla Devlet-i Aliyye'nin her tarafında ortaya çıkan eski eserlerin sahiplerinden akçesiyle satın alınarak Dersaadet'e gönderilmesi gereği anlaşılmıştır. Bunun için Sadrazam'ın emrini bildiren bir resmî yazı ile her tarafa bu konu emredilmiş ve bildirilmiştir. Böylece önceki dönemlerdeki gibi tarihi eserler ziyan edilmeyerek her taraftan doğruca Dersaadet'e gönderilmeye başlanmıştır. Fakat binalar, kemer, sütun gibi nakledilemeyen eski eserlerin halk nazarında eski madeni paralar kadar kadri kıymeti olmadığından bazı yerlerde bunlar yıkılmakta ve tahrip edilmektedir. Bu sebeple bunların iyi korunması konusu da Sadrazam'ın emrini bildiren bir resmî yazı ile emredilip bildirilerek gereğinin yapılması için vilayet makamından da gerekli bölgelere bildirilmiştir.²⁰⁴

Geçmiş olaylardan yani tarihten haber ve malumatı olanlar bu gibi eski eserleri gördüğünde sanki o dönemlerdeymiş gibi, o dönemin halkının yanındaymış gibi hissederler. Eserler gözlerinde büyüdükçe büyür. Dünyanın geçirdiği değişimler, ademoğlunun yaşadığı nice hadiseler ve olaylar, o dönemde medeniyetin durumu, derecesi ve dünyanın o zamandan bu zamana kadar elde ettiği ilerlemeler veya yaşadığı gerilemeler

²⁰³ *Zevra Gazetesi*, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 1.

²⁰⁴ *Zevra Gazetesi*, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 1.

gözlerinde canlanır. Sözün özü dünyanın gelip geçiciliğinden dolayı insan böyle eserlerle ölümsüzlüğü birer birer düşüncelerinden geçirdikçe, böyle eserlere bir milyon yıl bile değmeye insanın eli ve yüreği varamaz. Fakat işin bu yönüne vakıf olmayanlar “adam bunlar dinsizler ve putperestler zamanından kalma şeylerdir, bunların bekası caiz değildir.” gibi kuruntularla tahribe kalkışmazsa bile korunmasına da yanaşmazlar. Tarihi eserlerin korunmasından hükümet yükümlü ise de bunun asıl sorumluluğu memleketin birinci derecede sahibi olan halka aittir. Bu sebeple tarihi eserlerin kadrini, kıymetini bilenlerin bilmeyenleri uyararak bu konuda gayret etmeleri gerekir.²⁰⁵

2- Hayvan Hakları

Defter-i Hakani Kâtiplerinden Zekai Efendi Tarafından Verilen Yazıdır.

Hayvan haklarının insan haklarından daha fazla gözetilmesi gereklidir desem yalan söylemiş olmam. Çünkü Cenab-ı Hak konuşan ve düşünen insanı yaratmıştır. Bu sebeple insan, haklarının çiğnendiğini akletmesinden dolayı kapasitesinin dışında bir şey istendiğinde ya şikayetçi olur ya da bir kuruluşa başvurur. Hayvan ise bu sıfattan noksan olduğundan yani konuşamayıp düşünemediğinden ve bir şey talep etmekten aciz olduğundan dolayı onların acınacak halini görenler haklarını ve refahlarını kişi haklarından fazla korumayı arzu eder. İşte bundan dolayı göze çaracak şekilde etkilenen halimi açıklaması zor bir teşebbüsle gazeteniz aracılığıyla belediyeye tebliğ ve ihtarını rica ederim. Efendim güneşin doğuşundan bir saat önce kalkıp güneşin batışından bir saat sonrasına kadar tahminen on beş saat kadar eşekle su taşıyan sakaların zalim ellerine düşen eşeklere yüzlerce yazık. Zira bu eşekler dayanılamayacak sıcak günlerde insanın merhametini tahrik edecek şekilde sağrılarında kayıştan yaralar açılmış olduğu halde her gün nehirlerden memleket içlerinde gereken bölgelere dinlenmeden su getirirler. Geri dönüşlerinde ise sahipleri sakaları tekrar nehre götürmeleri gerektiğinden eşeklerden biri bu on beş saat kadar aralıksız çalışmaya dayanamayıp yoldayken yıkılmış. Eşeğin sahibi ise elinde bulunan topuzlu değnek ile eşeğin kafasına eşek sudan geçinceye kadar vurmakta olduğunu, çaresiz eşeğin ise hem sudan hem de canından geçtiğini, fakat sakanın ne sudan ne de eşeği darp etmekten geçmediğini görünce daha fazla sabredemeyip sakanın yanına gittim. Eşeğin bu şekilde darp edilmesini neden hak ettiğini sordum ve azarladım. Fakat saka Türkçe bilmiyordu ben de Arapça bilmiyordum. Ben herife “bu halde yaralı ve dayanamadığından dolayı düşen hayvanı darp etmeye Allah’tan korkmaz mısın?” deyince herif bize “belediye memuru musun, vazifen mi?” dedi bilemem, her ne ise eşek ile insanı

²⁰⁵ Zevra Gazetesi, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 1-2.

birbirinden ayırt etsem de eşekten farkı olmayan bu saka benim elimden kurtulmuşsa da ona olan hiddetim dinmedi. Bundan dolayı eşya taşımacılığına mahsus hayvanların haftada bir kere Cuma günleri olsun belediye idaresi tarafından tatil edilmesi gerekir. İyice düşünülerek bu konunun yalnızca su taşıma gibi şeylerle sınırlandırılmaması gerekir. Su taşıma zaruri ihtiyaçtan olduğu için saka esnafının tatili olamaz. Fakat diğer eşya taşımacılığına mahsus hayvanlar Cuma günleri tatil edilebilir. Saka gibi yük hayvanlarının sahiplerinin de Cuma günü tatil edilmelerinin kabul edilmesi belediye tarafından sağlanmalıdır. Asi şekilde hareket edenler ise kınanıp azarlanmalıdır. Doğrusu bunun saka hayvanları hakkında büyük bir hizmet olacağı hatırıma geldiğinden uyarıya başladım.²⁰⁶

İmza: Zekai

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Mısır Hidivliği Kethüdâlığı

Mısır Hidivliği Kethüdâlığı eski Deavi Nazırı (Adalet Bakanı) Mümtaz Efendi'ye verilmiştir.²⁰⁷

2- Mısır Hidivi İsmail Paşa

Geçenlerde Dersaadet'e teşrif etmiş olan Mısır Hidivi İsmail Paşa, Temmuz'un 16. Perşembe günü Mabeyn-i Hümâyun'a giderek padişahla resmi görüşme yapmıştır. Daha sonra maiyetlerinde bulunan "Mahruse" isimli İskenderiye'ye doğru gitmek üzere olan vapurla Pazar günü Dersaadet'ten hareket etmişlerdir.²⁰⁸

3- Bahriye Akerlerinin Dersaadet'e Gönderilmesi

Vaktinde Donanma-i Hümâyun'un hazır ve amade bulunması gerektiğinden dolayı bahriye askerlerinden beş bin neferin süratle çağrılıp toplanarak Dersaadet'e gönderilmesi gerektiği, ilgili bölgelere telgraf çekilerek emredilip bildirilmiştir.²⁰⁹

4- Şifreli Telgrafların Yasaklanması

Geçen 1866 yılında Avusturya ve Prusya devletleri arasında savaş olduğundan dışarıdan memleketin telgraf hanelerine şifreli telgraf kabulü yasaklanmıştı. Bu sefer de Fransa ve Prusya meselesinden dolayı yasaklanmıştır.²¹⁰

²⁰⁶ *Zevra Gazetesi*, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 2-3.

²⁰⁷ *Zevra Gazetesi*, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 3.

²⁰⁸ *Zevra Gazetesi*, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 3.

²⁰⁹ *Zevra Gazetesi*, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 3-4.

²¹⁰ *Zevra Gazetesi*, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 4.

5- Asker Sevkiyatı

Gelecek redif askerlerinin iskanı için Haydar Paşa ve Rami kışlalarının tahsis edildiğini, bu günlerde redif askerlerinin bir taburunun Dersaadet'e varmak üzere olduğunu, Yunan sınırlarına 20 bin asker sevk edilmesine ve Tuna ordusunun 80 bine çıkarılmasına karar verildiğini Lond Herald yazıyor.²¹¹

6- Kurye Doryan

Türk gazetelerinden başka memleketimizde basılıp yayımlanan bütün gazeteler kalem birliği etmiş gibi Prusya taraftarıdır. Fakat sadece Levant Tayms mesleğini bozmamıştır. Levand Herald bir İngiliz Pusyalı gazetesidir. La Türki gazete-i milliyesi ise bir Türk Prusyalı gazetesidir. Şu Rum gazetelerine gelince Yunan, Moskof ve Prusyalıdır. Ancak iddia ediyoruz ki yakında bu gazeteler yazılarını değiştirebilirler, nitekim doğuda Prusya'dan fayda yoktur.

Biz de düşünüp duruyoruz bundan başka zihnimizde bir karar veremiyoruz.²¹²

²¹¹ *Zevra Gazetesi*, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 4.

²¹² *Zevra Gazetesi*, 2 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 73, s. 6.

Sayı: 74

Tarih: 7 Cemaziyel ahir 1287/ 12 Ağustos 1286/ 4 Eylül 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Ticari İşlemler Hakkında

Geçenlerde gazetemizde yazdığımız izahatlı bir yazıda uzun uzadıya bahsetmiş olduğumuz şekilde genel ticari işlemlerde kullanılan ölçülerden ticari işlemlerde en uygun ve kolay olanın aşari ölçüler olduğu bildirilmişti. Gelecek 1290 senesinden sonra halk ve hükümet tarafından genel ticari işlemlerin aşar usulü gerçekleştirilmesi mecburiyet altına alınmıştır. Zikredilen 90 senesine kadar halk bu konuda serbest bırakılacak ise de hükümet gelecek 1287 Rumi yılının başlangıcından itibaren tüm ticari işlemleri bahsedilen usul çerçevesinde gerçekleştirecektir. Bundan dolayı bazı gerekliliklerin şimdiden yerine getirilmesi sadrazamın emriyle vilayete emredilip bildirilmiş ve vilayetten de kazalara bildirilmiştir.²¹³

2- Zevra

Memleketimizde gerçekleşen tüm ticari işlemlerde ilerlenmesi dikkate alınır ve göz önünde bulundurulursa hemen bilinir ki bunun %40'ı halk arasında gerçekleşiyorsa %60'ı da hükümetle halk arasında gerçekleşiyordur. Çünkü halkın gerçekleştirdiği işlemlerin yalnız ticaretin hükümetle tüccar arasında gerçekleşen kısmından başka halk zümresinin gereksinimleri konusunda birbirleriyle alışverişi söz konusudur. Halbuki hükümetle halk arasında gerçekleşen işlemler memleketimiz tüccarının en mühim ve en büyük kısmı olan aşar ve mukataat (bağ, bahçe, arsa vergisi) ihalesi gibi vergi gelirleriyle, hükümetin inşaat ve faaliyetleri için meydana gelen alışverişine ve istihdam edeceği memurlar, asker ve emekliler, amele gibi vazife erbablarının maaş ve yevmiyelerini kapsamaktadır. Sözün özü yazıldığı üzere genel ticari işlemlerin %60'ını kapsamaktadır.²¹⁴

Dolayısıyla ticari işlemlerin bu şekilde olduğu ve ticari işlemlerin dışındaki ticaretimizin büyük bir kısmının da zaten aşar usulü şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Yalnız 87 senesinden itibaren aşar usulü işlemlerin gerçekleştirilmesine yalnız hükümet başlar da ahali bunun gerçekleşmesi için mecburi tutulacakları 90 senesine kadar bu usule başlamayıp beklerse ticari işlemlerde zorluk yaşayacakları aşikardır.²¹⁵

²¹³ Zevra Gazetesi, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 1.

²¹⁴ Zevra Gazetesi, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 1.

²¹⁵ Zevra Gazetesi, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 1-2.

Şimdi düşüncemize kalırsa dünyanın her tarafında faydaları tasdik olunarak her milletin kabul etmiş olduğu böyle güzel bir usulü kabulde halkımız oldukça acele etmelidir. Genel ticari işlemleri hükümet işlemlerinden ayırmayarak bilakis eskiden olduğu gibi ileri bir yolda gitmesi için daha şimdiden bu usule alışmaya başlamalıdır. ²¹⁶

Bize bu fikir daha önceki tafsilatlı yazımızı yazdığımız zaman gelmişti. Hatta bu konuda halka kolaylık olması için aşar usulünün yeniden düzenlendiği daha önce Dersaadet'ten her tarafa gönderilmiş olan ölçüler, ölçekler ve aletlerin açık bir şekilde açıklandığı beyannameyi basmıştık. İsteyenler her bir nüshası 40 para olmak üzere vilayet matbaasından satın alabilirler. ²¹⁷

3- Avrupa'dan Satın Alınan Vapurlar

Dicle ve Fırat nehirlerinde işletilmek üzere Avrupa'dan satın alınıp kısımlar halinde parça parça Bağdat'a getirilen iki kıta büyükçe vapur ve iki kıta da şilebin bir yandan da birleştirilip yapımına girişildiğini bundan önce yazıp açıklamıştık. ²¹⁸

Önceleri getirtilip yabancı inşaiyeleri tarafından Basra'da birleştirilen vapurlar senelerce atölyelerde sürünüp kalmıştı. Bugün inşaiye memuru olan Kolağası Muhammed Efendi'nin doğrusu kesesinden esirgemenen nakit yardımı yapması ve gayretiyle tüm ameleler yerlilerden oluşmasına rağmen vapurlar çok, hızlı, kolay ve güzelce birleştirilmiştir. Bunlardan bir vapurun bütün sacları güçlendirilmiş, kaburga ve kalkan yerleri düzeltilmiştir. Diğerinin de sacları güçlendirilmekte, kaburgaları ve kalkan yerleri düzenlenmekte olduğundan bu gidişle dört kıta vapurun çok yakın bir zamanda suya indirileceği ümit edilmektedir. Bilhassa inşaiye dairesinin yakın zamanda son derece meşgul olduğu bilinmelidir. Eğer ki Basra, Bağdat ve Musul vapurları gibi tamire muhtaç olan vapurların tamirâtı için bakımsız bir şekilde tutulan kamu yapılarının bazı gerekli ahşapları ve demirleriyle Bağdat köprüsünün yeni baştan inşası için yapılmakta olan dubalar ve diğer meşgulliyeti olmasaydı inşaiye dairesi şimdiye kadar vapurları birleştirip tamamlardı. ²¹⁹

Şimdi bahsedilen Muhammed Efendi'nin şu yardım ve gayretiyle görünürde sadece bir nehir dairesinin gelişmesi ve ilerlemesine vesile olduğu görünse de hakikatte

²¹⁶ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 2.

²¹⁷ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 2.

²¹⁸ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 2.

²¹⁹ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 2-3.

vatanımızın ticaret ve diğer konularda pek büyük gelişmesine vesile olmuştur. Doğrusu vatanperver olanlar onun bu gayretine teşekkür etmeye borçludur.²²⁰

4- Babil ve Ninova Vapurları

Birisi Süveyş'e diğeri Londara'ya gideceği bundan önce ilan edilen Babil ve Ninova vapurlarından Ninova, daha önce hareket etmiştir. Babil de geçen Çarşamba günü Süveyş'e doğru gitmek üzere Basra'dan hareket etmiştir.²²¹

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Satın Alınacak Yeni Yolcu Vapurları

Geçen seneler Tuna vilayetinde meydana getirilip işletilen ve yerel yönetimin beklenen girişimi ve özen göstermesiyle gitgide büyümekte olan Nehir İdaresi, mevcut olan vapur ve şileplerinden başka bu sefer de yolcu için iki kıta büyük vapur ile altı kıta şilep satın alınmasına karar vermiştir. Yapım emrinin Viyana atölyelerine sipariş edildiği Tuna gazetesinde görülmüştür. Bu gibi şeyler vatanın gelişmesine vesile olduğundan bunun bizim gibi yedi sekiz saat mesafede bulunan vatanperverleri bile sevindireceği ve heyecanlandıracağı aşikardır.²²²

2- Mısır Askerinin Desteği

Zamanın gerekliliğinden dolayı lüzumu halinde maaş ve silahları Mısır Hidivi tarafından ve nakliye masrafları ile diğer mühimmatı Osmanlı Devleti tarafından karşılanmak üzere 30 bin nefer Mısır askerinin gönderilmesinin kararlaştırıldığı Dersaadet gazetelerinde görülmüştür.²²³

3- Büyük Beyoğlu Yangını İçin Yapılan Yardım

Beyoğlu'ndaki büyük yangında felakete uğramış olanlara her taraftan yardım edildiğini bundan önce yazmıştık. Bu defa bazı gazetelerin hesap ve rivayetlerine göre şimdiye kadar yapılan yardımın 100 bin İngiliz lirasına tekabül etmiş olduğu anlaşılıyor.²²⁴

4- Hariciye Müsteşarı Halil Bey Efendi'nin İstifası

Olayın öneminden dolayı tarafgirliğine asla iştirak etmeden, yalnız önemli haber olduğundan dolayı İbret gazetesinde fikrimizin geçtiği bir yazı aşağıda aynen nakledip yazılmıştır.²²⁵

²²⁰ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 3.

²²¹ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 3.

²²² *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 3.

²²³ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 3-4.

²²⁴ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 4.

²²⁵ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 4.

Hariciye Müsteşarı Halil Bey Efendi'nin İstifası

Bazı sağlam yerlerden işittiklerimize göre Mısır Hidivi'nin bu defa Dersaadet'e teşrifinde bilgili vekiller ile devlet ricalindeki rütbeli kişilerden bazı değerli zatlar Mısır Hidivi'ni resmen ziyaret ettikleri sırada Halil Bey Efendi de mevkisi gereği kendilerini merasim düzenlemek zorunda hissettiklerinden Hidiv'in Mirgun'daki evlerine teşrif etmişler. Fakat Zevvare'deki özel odada bekleyen gözlerle bir hayli vakit geçirdikten sonra Hidiv'in kendileriyle görüşmeyi istediği fakat kabul edilemeyecekleri haberi hayret eseri ulaşmıştır. Bunun üzerine Halil Bey derhal oradan kalkarak Sadrazam hazretlerinin huzuruna giderek hakkında meydana gelen aşağılayıcı muamelenin altında kalmamak için gerekli işlemlere süratle başlayacağını açıklamıştır. Buna sahip olduğu resmi sıfatın mani olacağından söz ederek memuriyetinden de istifa etmiştir. Sadrazam ise istifasıyla ilgili dilekçesini reddetmiş ve Hidiv tarafından gerekli özrün dilenmesinin çaresine bakılacağını vaat ederek istifaya gerek olmadığını dile getirmiştir. Bunun üzerine Halil Bey, bir müddet daha sabretmişse de bazı meselelerin araya girmesiyle netice alamadığını görünce tekrar istifa etmekle beraber Mısır Hidivliği'ne armağanlarla mektup yazıp yollamıştır.²²⁶

Mektubun Tercümesi

Yüce Efendim bana ettiğiniz muamelenin ne kadar uygunsuz olduğunu şimdiye kadar size bildirmeme sebebim, Sadrazam Efendimizin tarafınızdan gerekli özrü yerine getireceğiniz ümidini vermiş olmalarıdır. Fakat gittikçe uzamakta olan sessizliğiniz Sadrazam Hazretlerinin bu konudaki barışçıl girişimlerinde başarılı olamadıklarını ispat etmiştir. Fakat bu sefer de meçhul görünen noktanın izahıyla beraber davranışınız hakkında ki düşüncelerimi açıklamaya mecbur kaldım. Şöyle ki geçen kış Nubar Paşa memur olarak İstanbul'a geldiği vakit birkaç kere evime gelip memurluk işlerinin kolaylaştırılmasında çaba göstermemi yüce aliniz adına benden rica etmişti. Bendeniz de Paşa'nın memuriyetiyle ilgili daha önce pek çok işine arka çıkmış olduğunuz için, Padişahımıza karşı görevinizdeki sadakatiniz ve itaatinizi bildiğimizden Nubar Paşa'nın memuriyetine geri dönme arzusunu barışçıl bir delil görerek araka çıkmanızı kabul etmiştim. Sizin ve Sadrazam ile Nubar Paşa arasında resmi yazışmaya teşebbüs etmiştim.²²⁷

Ve yine şu düşünceden dolayıdır ki vaad edilen iddialarınızın usulsüz ve esassız olduğunu geçen sene Avrupa'da saraydan saraya gezdirdiğiniz ve sonradan "Öldürmenin Resmi Töreni" unvanıyla oynayan tiyatro töreninde hükümdarların görmelerini ve

²²⁶ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 4.

²²⁷ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 4-5.

tebessüm etmelerini sağladığınız bazı komedyalarda görünen kral oyunlarıdır. Bunun ne kadar gülünç bir şey olduğunu anlayarak devletinizde farkı öteden beri bilinen sonsuz lütufkâr, kadrini bir vakit bilmediğiniz Padişahın merhamet ve affına kavuşmuşunuz. Padişaha yalvararak geldiğiniz zaman önceleri hepimizin kalbinde tutuşmuş olan buğz, zatınıza hiddetten ileri gelmeyip itaatsizliğinizden oluşmuştur. Bunu göstermek üzere ben de üyesi olmakla övündüğüm yüce devletin azalarıyla iyi geçinmek için makamınıza ziyarete gelmişim.²²⁸

Anlaşılan şu ki hareketimin gerçek sebebini, bundaki nezaketi ve zarafeti anlamadınız ve idrak etmediniz, yahut etmek istemediniz. Size açıklamak isterim ki memleketine ve padişahına hıyanet edenlerin ömürleri boyunca vicdanları dertli ve canları ağır yük altında olacağından, böyle belirsiz hal ve harekette bulunmamış kimselere edebilecekleri hakaret, bunların yüce mertebesine kadar çıkamaz, yine kendilerine ait olur.²²⁹

İşte burada arz ve ifade ettiğim üzere devletimizin üzerimdeki tesirinin güçlenmesi için güzel sebepleri değerlendiririm.²³⁰

Mısır Hidivi Hazretleri bu mektubu haysiyeti gereği alıp okuyunca Sadrazama gidip sahip oldukları sıfatla sadaretin yüksek rütbeli felaket başının azline arka çıkmış olduklarından, istifaları şahların şahına arz olunmuş ve çok düşünmeden hilafetin yüce koruyucusu sadrazamın isabetli müsaadesiyle memuriyetlerinden ayrılmaları gerçekleşmiştir.²³¹

Bahsi geçen olayın şahsının faydasına olduğu aşikar ise de bu konuda uzun uzadıya iddialar ortaya konduğu halde buna siyasi mesele önemi verilerek doldurulan müdafaa yazısına birlikte anlam yüklemeye çalışacakları aşikar olduğundan dolayı yazıyı uzatmaktan kaçınıp yalnızca gelecek düşüncelerin arzıyla yetinilmiştir. Şöyle ki merkez hükümet ile Hidiv idaresi arasında bazı başı fesli dostların fesat hareketleriyle beraber güya bir millet ve bir familya içinde siyasi mesele olurmuş gibi Mısır meselesi ismini takmış olan ayrımcılara göre Hazreti mülûkâne işinden kovulmuştur. Mısır'da bulunan olayların gelişiminde kesinlikle dahili olmadığı aşikar olan idaredeki din kardeşlerimiz şu kovulma yazısıyla muratlarına erdiklerinden bu taraftaki mesafe bakımından uzak kardeşleriyle pek yakın ilişki kurduklarından bir mutluluk yaşanmıştır. Bizim için bir sevinç anlaşması

²²⁸ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 5.

²²⁹ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 5.

²³⁰ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 5.

²³¹ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 5.

ortada ise de millet ve İslam unsurları arasında fesat çıkarmaya ve nifaka çalışan kimseler tarihte yeni keder olarak yer etmeye layıktır. Böyle bir vakitte Mısır Hidivi'nin Halil Beyi makamlarına kabul etmemeleri kendilerinin ne asaletlerine ne de inkâr edilmeyen hamiyetlerine yakışmamıştır.²³²

Böyle bir muameleye karşı Halil Bey Efendi gibi namus ve haysiyeti son derece yüksek bir zatın sessiz kalmamasına kimse bir şey diyemez. Zira namus konusuna hiçbir hesap ve siyasi düşünce sığamaz. Namus ile danışıklı dövüş mümkün olamaz, namusu olan namusunu zapt edemez.²³³

5- Zevra

Öyle ise burada akşam serinliğinde, sulanmış ve süpürülmüş gölge yerlerde 48 derece sıcaklık içindeki halk teşekkür etsinler. Vaktiyle termometrenin Safer ayında 18-20 dereceye kadar ulaştığı soğuk memleketlere alışmış olanlar teşekkür etmeyeceklerse bari şikayet etmeyip sabır ve sükut etsinler. Çünkü Fransa'nın 33 derece sıcaklığı insanı çıldırttığı halde kedilerinin serin yerlerde 48'den ve güneşte 65 ve 70'ten aşağı inmeyen sıcaklarda akıl ve izanları yerinde durabiliyor.²³⁴

²³² *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 5.

²³³ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 5-6.

²³⁴ *Zevra Gazetesi*, 7 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 74, s. 6.

Sayı: 75

Tarih: 10 Cemaziyel Ahir 1287/ 25 Ağustos 1286/ 7 Eylül 1870

A) Mevâdd-ı Husûsiyye

1- Vilayet Valisinin Fırat Nehrindeki İncelemeleri

Vilayet Valisi Paşa Hazretlerinin Fırat Nehri'nde başlanmış olan onarımı incelemek üzere o tarafa gittiklerini bundan önce yazılan sayfalarda açıklamıştık. Bu defa aldığımız malumattan anlaşıldığına göre Paşa Hazretleri kazım işleri ve temizlenmesini inceleyerek Ane kasabasının üst taraflarına kadar gitmiştir. Bu Ağustos'un 20'sinde geçen Perşembe günü de oldukları yerden geri dönmüş ve Bağdat'a doğru gitmek üzere hareket ettiklerinden şu üç dört gün içinde vilayet merkezine ulaşmaları düşünülmektedir.²³⁵

2- İran Şahı'nın Osmanlı Devleti'ne Ziyareti

İran Şahı Nasıruddin Şah'ın mübarek yerleri ziyaret ettikten sonra bu taraflara teşrif edecekleri daha önce ve sonrasında sayfada yazılmış ve açıklanmıştı. Bu defa Dersaadet'ten telgrafla aldığımız haberden aşikar olduğuna göre Osmanlı Devleti taraflarından Şah Hazretlerinin geliş töreni için Teşrifatı Hariciye Kemal Paşa geçen günler Dersaadet'ten Bağdat'a doğru gitmek üzere hareket etmişlerdir. İran Devleti'nin Dersaadet'te bulunan elçisi Müşirüddeve Hazretleri'nin de birkaç güne kadar o tarafa doğru gitmek üzere Dersaadet'ten hareket etmeleri kararlaştırılmış.²³⁶

3- Rauf Paşa ile Vali Paşa'nın Bağdat'a Gelmeleri

Altıncı Ord-yı Hümâyün başkanlığına tayin oldukları daha önce gazetemize yazılıp bildirilen Rauf Paşa İskenderun, Halep ve Fırat yoluyla Ane kasabasına kadar gelerek orada Vali Paşa ile görüştükleri işitilmiştir. Şu hale göre Rauf Paşa'nın Vali Paşa ile birlikte Bağdat'a gelecekleri aşikar görünmektedir.²³⁷

B) Mevâdd-ı Umûmiyye

1- Tayin Haberi

Mahalli tümen kumandanlığıyla beraber İşkodra Vilayeti Valiliği'nin Erzurum Vilayet Valisi İsmail Paşa'ya verildiği gazetelerde görülmüştür.²³⁸

²³⁵ Zevra Gazetesi, 10 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 75, s. 1.

²³⁶ Zevra Gazetesi, 10 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 75, s. 1.

²³⁷ Zevra Gazetesi, 10 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 75, s. 1.

²³⁸ Zevra Gazetesi, 10 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 75, s. 1-2.

2- Kurayla ve Gönüllü Asker Alımı

Aydın Gazetesi İzmir vilayetinde bulunan Alaşehir kazasıyla civarında 86 senesine sayılmak üzere çekilen kurada isimlerine kura isabet eden askerler ile gönüllü olarak yazılan askerler aşağıda açıklanmıştır.²³⁹

	Kura	Gönüllü
Alaşehir Kazası	24	32
Salihli	12	11
Atala	10	20
MendeHor	04	05
Kula	51	17
Borlu	27	25
	Toplam: 129	Toplam: 109

3- Zevra

Ey ibret erbabları dikkat ediniz Osmanlıların askerlik hususunda ulaştıkları dereceye hangi millet ulaşmıştır. Hangi millet kurayla 129 nefer alınan bir firkası ondan 109 nefer de gönüllü versin.²⁴⁰

Bazı dikkat sahipleri gönüllü olarak askere yazılmak hususunda İngilizlerin diğer milletlerden üstün olduklarını rivayet eder. Bunun sebebi olarak İngilizlerin gözlerinin diğer milletlerden fazla açılmış olduğunu ve askerliğin ne demek olduğunu anlamış olduklarını gösterirler (hoş, böyle dünyanın her haline vakıf olan dikkat sahipleri bu arada Türkistan'ın gözlerinin henüz açılmamış olduğunu da söylemeyi ihmal etmez).²⁴¹

Şimdi Türkistan bunların zannına göre gözü kapalı olduğu halde askerliği bu kadar anlar ve 129 nefer istenilmesine rağmen 109 da gönüllü verirse, gözü Avrupa kadar açıldığı takdirde iş nereye varır.²⁴²

Bizim tahminimize göre Türkistan pek az bir zamanda eli silah tutan kimseleri silah altına alabilecek bir seviyeye gelecektir.²⁴³

²³⁹ Zevra Gazetesi, 10 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 75, s. 2.

²⁴⁰ Zevra Gazetesi, 10 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 75, s. 2.

²⁴¹ Zevra Gazetesi, 10 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 75, s. 2.

²⁴² Zevra Gazetesi, 10 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 75, s. 2.

²⁴³ Zevra Gazetesi, 10 Cemaziyel ahir 1287, Sayı: 75, s. 2.

DEĞERLENDİRME

Zevra Gazetesi'nin 49-100. sayılarının incelenmesi sonucu 1969-1971 yılları arasında Midhat Paşa'nın Bağdat valiliği süreci incelenmiştir. Zevra Gazetesi, bizzat Midhat Paşa'nın girişimiyle neşredilen Bağdat'ın ilk resmi gazetesi olması tercih sebebidir. Gazete, 1869-1917 yılları arasında tam 48 yıl yayın hayatına devam etmiştir. İngiltere'nin 1917 yılında Irak'ı işgali üzerine gazete artık yayınlanmamaya başlanmıştır. Gazete önceleri sadece Salı günleri haftada bir kere yayınlansa da 52. sayıdan itibaren hem Salı hem de Cumartesi günleri olmak üzere haftada iki gün yayınlanmaya başlanmıştır.

Bağdat'ta Türkçe ve Arapça olmak üzere iki dilde yayınlanan Zevra Gazetesi her ne kadar yerel bir gazete olarak nitelendirilse de yurt genelindeki ve yurt dışındaki önemli gelişmelere de yer vermesi sebebiyle bir yurt gazetesi olarak değerlendirilebilir. Nitekim çalışmada gazete sayıları incelenirken her bir sayıdaki haberler "Mevâdd-ı Husûsiyye" ve "Mevâdd-ı Umûmiyye" olmak üzere iki temel başlık altında gruplandırılarak incelenmiştir. "Mevâdd-ı Husûsiyye" başlığı altında daha çok Bağdat vilayetini ilgilendiren yerel haberlere yer verilirken, "Mevâdd-ı Umûmiyye" başlığı altında Dersaadet'te, yurt genelinde ve yurt dışında meydana gelen önemli gelişmelere yer verilmiştir.

Zevra Gazetesi'nin ilgili sayıları incelenirken eğitim, sağlık, toplumsal düzen, askeri ve ekonomi gibi pek çok alanda faaliyetlerin gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir. Bunlardan 63. sayıda yer verilen kur'a ile askere alma usulünün uygulanması Altıncı Orduya düzenli askeri birlik sağlanması anlamında oldukça yararlı olmuştur. Nitekim Midhat Paşa'nın valiliğinden önce de bölgede kur'a usulü uygulanmak istemiş, fakat bölgedeki aşiretlerin ayaklanarak askere yazılmayı reddetmeleri üzerine bu sağlanamamıştır. Bu sebeple de hafif suçluların hapisshaneden çıkarılarak askere yazılması ve rastgele adam seçilmesi yöntemine başvurulmuş, bunun sonucunda da düzensiz ve disiplinsiz bir ordu ortaya çıkmıştı. Midhat Paşa Bağdat valiliğinin yanı sıra Altıncı Ordu müşiri olarak da görevlendirildiği için ilk ilgilendiği konuların başında bu mesele gelmiştir. Nitekim yeni askere alınacaklardan 300 kişinin Bağdat Vilayeti'nden seçilmesi gerekiyordu. Bu kapsamda Midhat Paşa derhal bir askeri komisyon oluşturarak askerlik çağına gelenleri tespit ettirmiş ve kur'a usulünü uygulamak istemiştir. Ancak gerekli askerin temin edilmesi için harekete geçilmesi üzerine halk ayaklanmıştır. Bu meseleyi halletmekte kararlı olan Midhat Paşa, aldığı sert tedbirlerle kısa sürede ayaklanmayı başarmış ve orduda düzeni ve disiplini sağlamada muvaffak olmuştur.

Bu dönemde ilgilenilmesi gereken başka bir konu ise aşiretlerin başıbozuk hareketleri ve birbirleriyle çekişmeleri sebebiyle toplumsal düzeni ve huzuru bozmalarıydı. Midhat Paşa döneminde aşiretlerden kanuna aykırı hareket eden ve toplumsal düzeni bozanlarla etkin mücadele edilmiş, gerekli görüldüğü takdirde iskan yerlerinde de değişiklik yapılmıştır. Nitekim Zevra Gazetesi'nin 63. sayısına bakıldığında El-Abid aşiretinin reisi ile El-Burbaş fırkasından eşkıyaların El-Cemi aşiretine ait develeri çaldıkları görülmektedir. 70. sayıda ise yine El-Abid aşiretinin şeyhi Es'ad Ez-Zahir ile reislerden Ali Es-Sadun arasında çıkan tartışmanın büyümesi sonucu Ali Es-Sadun'un kendisine bağlı aşiretiyle birlikte yerinin değiştirildiği görülmektedir.

Fırat Nehri yatağının temizlenmesi de bu dönemde gerçekleştirilen önemli faaliyetlerden birisidir. Nitekim Bağdat'ta yolcu ve yük taşımacılığının canlandırılması açısından nehir suyunun alçaldığı dönemde temizletilmesi ve gerekli bakımın yapılması oldukça önemliydi. Bunun bilincinde olan Midhat Paşa da konuyla ilgili Bağdat Merkez Mutasarrıfı Şakir Bey'i görevlendirerek Fırat Nehri'nde gerekli incelemelerin yapılmasını emretmiştir. Bu kapsamda Şakir Bey, Fırat Nehri'nde taşımacılığa engel teşkil eden, temizlenmesi gereken yerleri tespit ederek, detaylı bir harita çıkarmıştır. Netice olarak Zevra Gazetesi'nin 64. sayısında verilen habere göre Londra'dan bu iş için gerekli aletler getirilmiştir. Nehir yatağındaki çeşitli kayalar ve ulaşımı engelleyen unsurlar halkın da hareketini ve ulaşımını kısıtladığından ötürü, bu çalışmalara onların da gönüllü katılımı sağlanmış, ıslah çalışmaları başarılı bir şekilde yürütülerek temizlenen alanlar vapurların geçmesi için elverişli hale getirilmiştir. 70. sayıda verilen bilgiden ise Midhat Paşa'nın bizzat ıslah çalışmalarını yakından takip ettiği, zaman zaman Fırat civarına gelerek çalışmaları teftiş ettiği anlaşılmaktadır. Fırat Nehri'nde yapılan ıslah çalışmaları neticesinde Bağdat'ta yolcu ve yük taşımacılığı canlanmıştır. Bu sebeple yeni vapurlara ihtiyaç duyulmuş ve Avrupa'dan yük ve yolcu taşımada kullanılmak üzere çok sayıda vapur tedarik edilmiştir. 65. sayıya göre satın alınan vapurlar döneminin en süratli ve işlevsel vapurlarıydı. Diğer taraftan Fırat ve Dicle Nehirlerindeki ulaşım 1860 senesinden beri İngilizlerin kontrolündeydi. Bu sebeple nehirlerde ulaşımın canlandırılması büyük ehemmiyet taşıyordu. Nitekim satın alınan vapurlar ve ıslah çalışmalarıyla Osmanlı'nın bölgedeki egemenliği kuvvetlenmiş, ayrıca yolcu taşıma ücretlerinden de ciddi gelir sağlanmaya başlanmıştır.

Midhat Paşa'nın okul gibi hastane gibi halkın ihtiyaçlarına yönelik kurumlara da öncelik verdiği görülmektedir. Bu kapsamda Bağdat'ta subay yetiştirmek üzere 1869

yılında bir Rüşdiye Mektebi açılmıştır. Zevra Gazetesi'nin 64. sayısındaki haberden okulun eğitim kalitesinin oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Dicle Nehri kenarında ise bir Gureba Hastanesi yapılmasına karar verilerek ihtiyaç duyulan sağlık personeli İstanbul'dan talep edilmiştir. 65. sayıya göre hastane yapımına halkın ileri gelenlerinin de maddi yardımda bulunduğu anlaşılmaktadır.

Zevra Gazetesi'nin 69. sayısından anlaşıldığına üzere bu dönemde uğraşılan sorunlardan birisi de vergi ödemeyen bölgelerle mücadele olmuştur. Nitekim Bağdat'ın bazı bölgelerinde toprak vergisi toplanması hususunda güçlük yaşanıyordu. Özellikle Musul sancağına bağlı Zaho kazasının Şendi ve Güllü nahiyelerindeki halkın kaba bir mizaca sahip oldukları ve buldukları bölgenin olumsuz şartlarından dolayı toprak vergisi toplanmasında sıkıntı yaşanıyordu. Bahsedilen bölgede vergilerin düzenli bir şekilde toplanması ve halkın direncini kırmak amacıyla bölgeye askere sevke edilmiştir. Alınan tedbirler doğrultusunda toprak vergisi kolaylıkla toplanabilmiştir. Bu konuda halkı kıskırttığı anlaşılan kişiler ise tevkif altına alınmışlardır.

Midhat Paşa'nın valiliği döneminde dikkat çeken başka bir icraat ise emlak ve mülklerin tapuya geçirilmesidir. 68. sayıya göre Irak civarındaki arazilerin geneli toprak vergisine tabi olarak idare edilmekle birlikte miri toprak vergisinin açık artırmada yolsuzlukla ihale ve satışı yapılmaya başlanmıştı. Emlak ve arazilerin hukuki açıdan tasarrufunu temin eden şey bilindiği üzere tapu senetleridir. Arazi Kanunnamesi hükümlerine uygun olarak tapu sahibi her ne kadar korunuyor olsa da miri toprak vergisinde düzenin sağlanabilmesi için bağ, bahçe, arazi gibi tüm emlakların sahipleri üzerine tapuya geçirilmesi zorunlu kılınmıştır. Bunun üzerine pek çok emlak tapuya geçirilse de bazı kimseler tapunun önemini anlayamamıştır. Hala tapusuz veyahut geçersiz senetlerle emlak tasarrufunda buldukları haber alındığından vakfiyeti kanunca onaylanmış, kayıtlı olan ve izin belgesi ile idare altında olan veyahut memleket içinde bulunan bahçe ve araziden başka bütün bağ ve bahçelerin nizamına uygulanmak üzere tapuya geçirilmesi hususi olarak vilayet makamından bağlı sancaklara bildirilmiştir. Böylece hem halkın hakları korunmuş hem de toprak vergisinde düzen sağlanmıştır.

Bu bahsedilen haberlerin dışında gazetede çeşitli tayin haberlerine, ihale ilanlarına, hava durumu bilgilerine, vapurların sefer bilgilerine ve resmî ziyaretlere dair haberlere yer verildiği görülmüştür. Çalışma konusu Midhat Paşa'nın valiliği olmasından dolayı onun döneminde gerçekleştirilen önemli çalışmalara dair değerlendirmede bulunulmuştur. Görüleceği üzere Midhat Paşa'nın valiliği süresince eğitim, sağlık, taşıma, askeriye,

ekonomi gibi pek çok alanda çalışmalar yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Yapılan bu çalışmalar sadece Bağdat'ta gerçekleştirilen yerel faaliyetler gibi gözükse de genel olarak Osmanlı Devleti'nin bölgedeki hâkimiyetini güçlendirdiği söylenebilir. Zevra Gazetesi'nden yola çıkılarak derlenen bu haberler kısa sürede bir valinin yapabileceklerini göstermesi bakımından ehemmiyet taşımaktadır. Ayrıca devlet merkezine uzak bölgelerde otoritenin sağlanması bakımından valilik görevinin ne kadar önemli olduğunu da göstermektedir.

SONUÇ

Midhat Paşa 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin önemli kademelerinde bulunmuş devlet adamlarından birisidir. Küçüklüğünden itibaren aldığı eğitim ve öğrendiği dillerle daima kendini geliştirerek Sadrazamlığa kadar yükselmeyi başarmıştır. Verilen tüm görevlerin üstesinden gelmeyi başaran Midhat Paşa özellikle vali olarak atandığı vilayetlerde dikkat çekici çalışmalara imza atmıştır. Niş Valiliği esnasında burada gerçekleştirdiği faaliyetlerden dolayı onun idari sistemi örnek alınarak Vilayet Nizamnamesi hazırlanmıştır. Niş, Vidin ve Silistre eyaletleri Tuna Vilayeti adı altında birleştirilerek yeni idari sistemin ilk örnek uygulaması burada hayata geçirilmiş, vilayetin valiliğine de Midhat Paşa atanmıştır. Kısa sürede burada vilayetin kalkınmasını, halkın refah ve huzurunun temin edilmesini sağlamıştır. Ayrıca yeni idari sistemin uygulanmasında başarılı olduğundan bu sistemin tüm vilayetlerde uygulanmasına karar verilmiştir. 1968 yılında başarılarından ötürü Şura-yı Devlet başkanlığına getirilen Midhat Paşa ilk kez merkezi yönetimde önemli bir görev elde etmiştir. Fakat çeşitli sebeplerden ötürü Sadrazam Ali Paşa ile anlaşmazlık yaşadığından dolayı göreve başlamasından on ay sonra Altıncı Ordu müşirliği göreviyle birlikte Bağdat'a vali olarak atanarak merkezden uzaklaştırılmıştır.

Midhat Paşa, Bağdat'ta 1869-1871 yılları arasında çok kısa bir dönem valilik yapmasına rağmen uygulamaya koyduğu faaliyetlerle Vilayetin gelişmesini ve nizamını sağlamıştır. Bu noktada Midhat Paşa'nın Vilayetin ihtiyaçları ve temel problemleri konusunda iyi bir gözlemci olduğunun altını çizmek gerekir. Çünkü Bağdat Vilayetinde yürüttüğü faaliyetlere bakılacak olursa Vilayetin asayiş, ekonomi, ulaşım, sağlık, eğitim gibi temel alanlarına yöneldiği görülmektedir.

Midhat Paşa, aynı zamanda Altıncı Ordu müşiri olarak görevlendirildiği Bağdat'ta kur'a ile askere alma usulünün oturmasını sağlamıştır. Nitekim Bağdat ahalisi kur'a ile asker alımına karşı olduklarından asker ihtiyacı civar bölgelerden sağlanıyor, asker ihtiyacı karşılanamadığı takdirde de hafif suçluların hapisten çıkarılması ve etraftan adam toplanması yöntemine başvuruluyordu. Daha önceki valiler de halkın tepkisinden çekindikleri için kur'a usulünü uygulayamamışlardı. Halbuki Altıncı Ordu'ya lazım olan 300 askerin Bağdat'tan sağlanması gerekiyordu. Midhat Paşa usulün uygulanması için harekete geçtiğinde halkın ayaklanması ile karşılaşmış, fakat etkin önlemleri sayesinde kısa sürede ayaklanmayı bastırarak kur'a usulünün bölgede uygulanmasını sağlamıştır.

Bağdat'taki diğer üzerine gidilmesi gereken mesele de aşiretlerle ilişkilerdi. Çünkü özellikle bazı aşiretlerin başıbozuk davranışları halkın huzurunu kaçıırken asayişin de bozulmasına yol açıyordu. Bu sebeple Midhat Paşa döneminde toplumda düzensizliğe yol açan aşiretlerin üzerine gidilmiş, kimisinin ise iskan ettiği yer değiştirilmiştir. Böylece aşiretlerin başına buyruk davranmalarının önüne geçilerek, kanun ve nizam çerçevesinde davranmaları sağlanmış ve devlete bağlılıkları artırılmıştır.

Midhat Paşa'nın valiliği döneminde ilgilendiği diğer bir konu da Fırat Nehri'nin yatağının temizlenmesi konusu olmuştur. Nehir yatağının temizlenmesi, nehir ulaşımı açısından ehemmiyet arz ediyordu. Bu doğrultuda nehirde yaptırdığı incelemeler neticesinde gerekli çalışmaları yaptırmış, böylelikle nehir ulaşımının canlandırılmasını sağlamıştır. Burada yürütülen temizleme çalışmalarına halk da elinden geldiğince yardım etmiştir. Bu da halkın yaşadığı bölgeye yararı olacak bir faaliyeti desteklemekte asla çekimser kalmadığını göstermektedir. Diğer taraftan nehirde yük ve yolcu taşımacılığının geliştirilmesi için yurtdışından çok sayıda vapur satın alınmıştır. Satın alınan vapurlarla 1860 yılından bu yana İngiliz işletmelerinin nehir taşımacılığındaki hakimiyeti kırılmış, satın alınan vapurlar ile Basra'dan Süveyş'e, İstanbul'a ve İngiltere'ye seferler düzenlenmeye başlanmıştır. Ayrıca halkın güvensiz çöl yolunu kullanarak hacca gitmek yerine vapurla güvenli bir şekilde yolculuk etmeleri sağlanmıştır.

Diğer taraftan Midhat Paşa döneminde vergi ödemeyen bölgelerle mücadele edilmiş, emlak ve mülklerin tapuya geçirilmesi konusuyla yakından ilgilenilerek miri arazilerin halka açılması sağlanmıştır. Böylece vergi miktarında artış yapılmadan, nizam sağlanarak Midhat Paşa döneminde eskiye oranla yüksek oranda vergi toplanabilmiştir. Midhat Paşa, Bağdat valiliği döneminde vilayete bir de Gureba Hastanesi ve Rüştîye Mektebi kazandırmıştır.

KAYNAKÇA

- Baş, E (2008). “Çağdaş Tarihçilere Göre Bağdat'ta Osmanlı Yönetimi”. *İslam Medeniyetinde Bağdat (Medinetü's-Selam) Uluslararası Sempozyum*, İstanbul: İslam Konferansı Teşkilatı, İslam Tarihi, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, 7-8-9 Kasım.
- Baykal, B.S. (1964). *Midhat Paşa-Siyasi ve İdari Şahsiyeti*, Ankara: Kral Matbaası.
- Bozkurt, N. (2017). “Bağdat Vilayetinde Osmanlı Dönemine Ait Modern Askeri Okullar”. *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: 31, ss. 83-111.
- Çelik, M. (2008). “Midhat Paşa'nın ‘Türkiye'nin Mazisi ve İstikbali’ Başlıklı Makalesi ve Üzerine Bazı Notlar”. *Kebikeç*, Sayı: 26.
- Çerkezoğlu, S. ve Tansü, Y.E. (2020). “Mithad Paşa ve Tuna Vilayeti Islahatları”. *International Social Sciences Studies Journal*, Cilt: 6, Sayı: 57, ss. 830-842.
- Çetinsaya, G. (2003). “The Ottoman View of British Presence in Iraq and The Gulf: The Era of Abdulhamid II.”. *Middle Eastern Studies*, Cilt: 39, Sayı: 2.
- Gökbilgin, M.T. (1979). “Midhat Paşa”. *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İstanbul: MEB Yayınları.
- Güler, Y. (2016). “Mithat Paşa ve Darbe”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Darbeler Özel Sayısı, Cilt: 2, Sayı: 2, ss. 79-87.
- Haniççe, M. (2018). “Orta Doğu'da Osmanlı Vilayet Gazetelerine Bir Örnek: Zevra Gazetesi (1869)”. *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, Cilt: 1, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- İnal, İ.M.K (1982). “Ahmed Midhat Paşa”. *Son Sadrazamlar*, Cilt: 1, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Keskin, T. (2016). “19. Yüzyıl Dış Ticaretinde Osmanlı Limanlarının Rolü”. 8. *Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu*, 27-28 Mayıs, İstanbul, ss. 148-154.
- Kılıç, S.K. (2005). “1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 37.
- Koç, B. (2021). *Osmanlı Modernleşmesi ve Midhat Paşa: Tuna Vilayeti Meclisleri ve Yeniden Yapılanma Çabaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

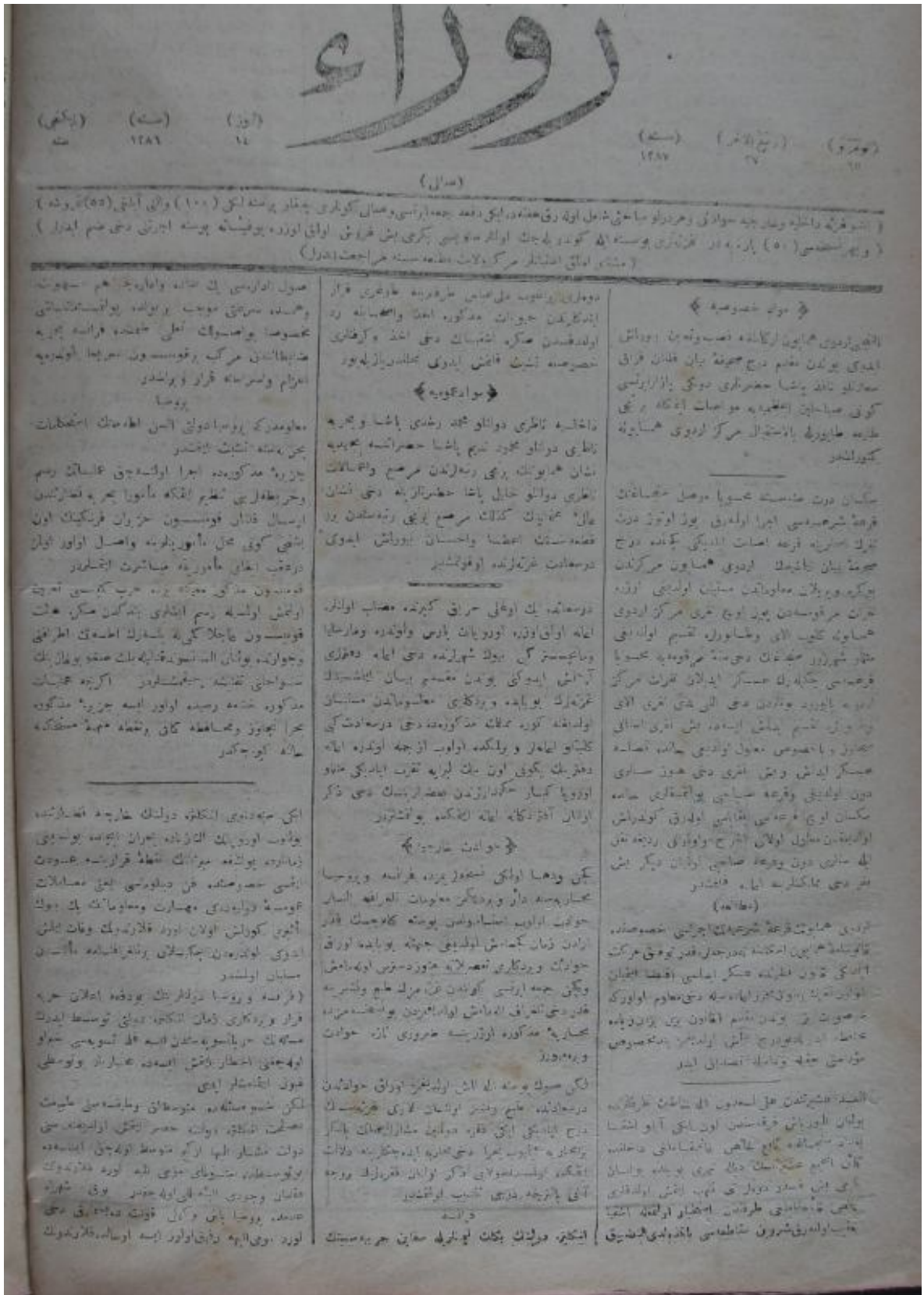
Korkmaz, A. (2019). *Midhat Paşa- İdari ve Siyasi Faaliyetleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Midhat Paşa (1997). *Midhat Paşa'nın Hatıraları, Hayatım İbret Olsun (Tabsıra -ı İbret)*. Osman Selim Kocahanoğlu (Çev.). İstanbul: Temel Yayınları.

Pakalın, M.Z. (1940). *Midhat Paşa*. İstanbul: Ahmed Said Matbaası.

Zevra Gazetesi, (1870). S:63.64.65.66.67.68.69.70.71.72.73.74.75.

بما هو معلوم لدى الموثقين بمطالعة اوراق الخواص ان حضرة البابا كان قد رعى حضوره وامر بحضور مقدار (١٠٠) بابا من من مواطني القسطنطينية السالكين في كل طرف وذلك لاجل التسليم والتأمين في الاقدار التي حازها حضرة البابا الوردني (معمودية) ولا يزل في ١٠٠ من الوردنيين بالبحر والبر والبحر والبر والبر والبر كان قد توجه الى دربان في سبب ذلك وكان قد افترق عنك بحسب ردها في كورينا على ما عظمه جرادا ورويا من العيون حيث انقضى ان حدود الذين هم مضمون على حضرة المشار اليه من ذلك التمس في ذات وقت ولما تم انعقاد المشاورة في القامه فقامت حدوتك بالمشاورة والى ان وصلوا وانتم بطرس

وقد يقضى عقابه القبول ان حضرة البابا هو التوكيل المطلق من حضرة المسيح عليه الصلوة والسلام وان هذه الوكالة هي من الصفات الشايه واللائق من اليعازر من قبل ربح المسيح يسوع كان حضرة المسيح قد قال لا تسلموا وبيروهم (سيون) انك ذلك الحجر الذي اني بانه مع العسوة ومن ذلك اليوم في ذلك ولما كان انما الحفر في قمة الابن يدعي عنه بالقطعة (بيرويس) في اسم الخوي الشاريع من ذلك اليوم بيرويس وبعث الوكالة المظنة ببارية في اراذله وخلقاه وساقطه الى هذا اليوم

وقد الواقع يوجد العقائد لاسلامه اعقادها في احوالها ولفظه (العلماء ورجال الامانة) الا ان وكافة حضرة البابا (الاشيخ) ليست من هذا القبيل بل هي مبنية على ان كلام حضرة المسيح عليه السلام المزبور بالحكمة الذي سبق لعلاء من ان الوكالة التي كانت لوجوده في شئ من نوع الملوك فتصدق القبول ان وجود حضرة البابا هو علم ذات حضرة المسيح ويتبعه احلى العقائد العسوية ان حضرة المسيح هو في رتبة النبي والرسل ١٠٠٠ بل يعتقدون انه قد جاء من صواب رب العالمين الطاهر ويكون حضرة البابا التي

بانه في ذلك صلاحه حضرة البابا واقداره على عفران القلوب وقبول العداوات وردها وتكتم التواضع والحكم في العداوة مسلمة ومصداق اسدي عزم القبول وان عقائدهم الملائم المول احمد همام الذهب والآخر من العقيدة همامي يد الشار اليه بقرصه وينه على ان البابا هو من الخلق في رتبته وان القساوسة هم من علماته اروعاهه فقد حصل للعالم ان القساوسة هم ما يدعون في مسند البابا ومن هذه الجهة حاربت اجنادها كالكذبات لذي يتلون رتبة البابا به وهم محبب لها وما يكون حتى محبب الاميل والافتقار في حال حاتم يشترطون مقدارا من الاراضي في الجنة العاليه بفتحها المقطوعه وحتى هم يقيدون على اخذ ورقة الطوبى في الجنة الدنيا

ولما كان حسن المذهب والمناظر فيهم افضله الاقل المحاكاة في وجدان ارباب العقائد ولما ذهب حتى تعيب الوثون الذين يدعون لاجسام الجاسمة بتمام الرب ليس هو من الاقل لا من الاصناف فالتصديق من ربح هذا البحث هو الشرح ادقاني هذا البحث وحفاقة الذي من مدعونه كانت عزم الجرايد تلامذتها من ذلك البحث المهم فالرمد من ذكره هنا هو المذهب لخاصته كاذبا لا لتفسيره بتدريج ذلك ضمن تقدير على الجسرة في اعطاه جرم من المعلومات من اثبات مذهب القبول ان كتابه على الله العيسوي

وقد ان كمال الشبهة ووفرة العصبه اجراما ومضادان وهما مادان ممتدان في مقدار ما ياتي في الواحد يكون كذا في الكثرة الاخرى على ذلك المضاد يشهد على ذلك بعد انصر الزمان عشر احدثت اعون والاشياخ العسوة في بارقي في اوردوا الى ان خرج من كلكا الخلق ما كانوا يعادونه وقتها وقلنا من اعقابه ان مهتان عاوداه عبد الاثنا هو عبارة عن جرمه فقد ذلك صارت ان بابا اسقلا لتقدر على ان تدخل في انهارا العسوة ان حضرة البابا هو في مرتبة اخرى بينما وبينه اربوبية وعلى قول المحرر بقدر ما رقت الشبهة فان العسوة على ذلك المضاد وهذه الافكار الجديدة حاربت كلكا والشك في اوردوا في النهاية بتاريخ ١٤٧٧ من الميلاد (الابا الماشر (١٤٧٠) الذي كان في مسند البابا به بالشرية بشهيرة التي تعادل قيمة الدنيا لاجل الذهب بدرجته انه لوصل بأوردوا الى اوردوا في ضمن تلبس عفران ذابوم حتى نشرت اصحاب الافكار الجديدة بالقوة والقبل والقبول من قبيل ان عفران الذوب امر خصصه بالحق بل جلاله ولما اربا فيون من في آدم وتصدق الاحوية التي آدم كاف بوز وعنده وجد شخص من اعلى ساقس يعني (اورد) فاشهد ذلك وحله وعنده قرعه ونظم دعة صواها انه يقطن الذي العيسوي لا يعود يبقى لا الرب وحده وان الاخرى هي عبارة عن الكتب المقدسه وان او امر حضرة البابا وتوليه لتفسيره ويشير تلك الابوية المذكورة

في ذلك السار يخ طهر مذهب البروتستان فيدان ولما كان الذهب المذكور سهل لمساخذ بالنسبة الى مذهب القبول ان السجور في العادة في مذبيسه واما العقيدة التي هم مطبقين للبابا فيجب الدابة وخوف من ان ياتهم حضرة البابا تعاريفا وتصلوا مع الحكمدار به الذين قد شعوا مذهب البروتستان حتى ان تلك العداوة وصلت الى درجة عنيفة من اوقاسه الدماء بحيث لها اوهنت محاربه ثابته للمحاربه التي وقعت بين بعض الصاب والاسلام فكانت حادثة بذلك

وهذه العداوة والمضادة وان كانت الى الان ياقية ما بين القبول والبروتستان الا ان المتخالف المذكور هي من بغية العداوة العنيفة وهي في التزل يوما فورا فقط ووجد ان بعض من صلابي مذهب القبول لا يعتقدون بقدرة حضرة البابا بحسب الوكالة ولا بتسلطه من الامور الخارجة عن الطاقة البشرية من القوة ولا يتلون ان كاسه اراهه وتبشبهه هي عين الاسايه ولا يصنفون انه معصوم عن الخطا اكن هذه الاذكار التي ذكرناها موجودة في احياء الناس فقط ولما المأمورون اروعوا بن قائمه اثبتون على اعتقادهم القديم وباغون عليه حتى في هذه الدفعة لما انعقد مجلسهم العمومي اتفقا كافة الآراء اقروا واعترفوا بذلك

من الرمال التي زينت بها الجردة المسماة (هود) التي تطبع في الهند وبنات خصائصها وصفها بمحاكاة التي تغلبها وهي ان بنت احد الباياسات الوثنية الكتابه في مدينة مسماة (موره) الواقعة في الهند رأت في الرؤيا بعد ان باقت العلم ان احد الاصنام الكبار يوم المقدم عاها وبعثوا نكاحها فلما انتهت قامت آتيل مع الافتقار وذهبت الى ابيها ووقعت عليه الرؤيا التي رأتها فلما سمع ابوها بذلك ذهب في الحمار الى جبل الاصنام وتقدم الى الصنم المصنوع من الخشب الذي طلب ابنته لاجل الزواج والنكاح والذي من عليه وعلى كرهه بالفضل

والجراح اطهره القمص والمثوية مما كرم به من طيب لا يتصور بان علاج وسيله كانت لهم اهمية ذلك وانهم ان رسمه الى شابه بعض كبار القبول من عداوتهم من قدامه على اليهود بعد ما جردوا عندهم مشهورا لخصم على ان يوجب زيارتهم بعد ان اعتقد الكناخ باقطع لهم نعت البنت المزبورة ذهب كل يوم الى غسل الاصنام وتقف على زوجها وتكلم المذبحيات للامه بمحبه وكبري مراسم الاسرار وكانت الهدايا التي تاتيها الطبايعات من عديمه الزور في تلك الايام التي سمحت ان البنت المسماة (هود) لما طارت الوصل خرجوا على انك الناسة من هبة الاصنام لاستقامها فوسا قويا وقصوا لها انواع لاقتة ولاشبهه بالغير على طريق الهدية التي غير ذلك من الارزاق والسيار واخبروها بوقوع العداوة اربوبها اربوبها في رايه فذا اتفق ان الزبيرة بعد هذا كعمل وتادوا من ذلك الصنم المزبور فلا شك ان مضادها يكون تسمى قومنا اهل الارواح والاشياخ في ذلك

(ذوية)

هو الذي هبته الاسم به قدوم ان الصنم صيغ وبفسر ويرحموا بعضه وعلى المصنوس بعض الاصنام اعطام بكل ويشرح ايضا ان عدة الاوثان يذهبون بالاكل والشرب وضوفاهم الاوثان وذلك في امر مخصوصه هدمهم لكن حسبما تطبه الطبيعة من الضلاله والشهاده على ان الجسم الذي يدوسون به ويرحم ويضبط لايد من ان يكون حسبا وعلى الخصوص وجود الشهادة في الجسد الخي الذي وكل ويشرب الصا سل والشهوة الخوائية انما تكون مدار التناسل ويتبعه الى ان الزواج ايضا يستلزم ذلك فكلما طالت الزواجه ان هذه الزبيرة لو حلت بين ابها بعد اقرب وصلت بوان زاد قدرها وعلا شرفها بين الناس ولذا اعتقد هذه الاصنام في خصوص حبة اولادهم الى درجات اخرى

وقد الواقع ان جسد هذه الزبيرة من الصنم ووضعها ولما هو ليس امر غريب الا انه لاجل اهذا الاستغراب لان (ابرهمن) والابن (ابن) يجريان الوكالة عن الاصنام في تناول الطعام فاذا اجروا الوكالة في خصوص الناسل فليس ذلك بعيد ولا خارج عن العقل

الملك

بعض مشاهير محرمي القرنه مؤلف حكاية الخاني (قانون) كما أديف لطيف مجموع من حكايات شرقة وضعها لاجل تعليم الصبيان وتفهيم القنون فهذه القصة قد ترجمت الصنف حكاياتهم من اللغة افراسيانية للغة التركية وسجت (حصصه من قصه) وضعت فاني رقيب بشرتها فلما رجع مطعة الولاية ولاجل ذلك نعر اعلان

قوله
٤ مجزا
٥ نصف مجلد
كتاب يسمى خواجة تولى الذي افصح قبل هذا الخوي على العقائد والاشياخ والقنون

قوله
٦ مجزا
٧ نصف مجلد

(عداد) طبع في مطبعة داره

زَوَّار

(تورزو) (بهار اولون) (سنة) 1333
 (تور) 28 (سنة) 1333 (سنة) (تور) 28
 (البلاد)

(عند) المربعة تقع في الموضع مرتبة يوم السبت ويوم الثلاثاء حارة لكل نوع من البهار والحلويات الداخلية والخارجية وبها من سنة (1333) ومن سنة اشهر (28) قرشنا وكل قطعة منها في (28) بارا وباسم على الجرائد التي تنقلها اليه سنة الفصاح (28) قرشنا ايضاً السنة والى زيار في الخريف وشربها فليجمع معاً من مركز الولاية)

بها هي سنة الخط والاعلام ورواها في المالك (البلاد) فحصل من طرف داره ارباب من اشراج الجويات من ابناء الى هذه الايام في فلاح تهم الفجار الذين مراسم الشعب الى ذلك الطريق فخرها بالاعلان

بعد تهمار السبت الماضي كانت ميزان الحرارة في يوم الاعداد 29 برجه وفي يوم الاثنين 30 برجه وقد حدث في يوم الثلاثاء الى 29 برجه

مواد عويرة

رأيت في جريد دار السعال ان حضرة صاحب السوالة والخطابه السماعي باشارته قد اورد في جريدته الساعية انه وصل الى دار الخلاء املا على راسا من السعال السعال عروسه وحين وصله حلا ارباب في ساحل السعال السعال السعال في دولة تيمور وفي اقل سارع اقبل بين يدي حضرة مولانا السلطان صاحب السوالة والاعلام وقال الاثنتان من لندن حضرة الولي الاعظم وبعده ذهب الى ساحل السعال السعال في قرية ميركوت وبشرت الوكالات التي قام في ذلك اليوم والى بعد يجرون يوم الاربعاء

(يتم على اصحاب الجرائد التي يعملون الجريدة ان يتقروا في استخباراتهم من السالة المصرية وانما التي في ايدي وجبة ظهرت)

حينما كان قد شاع قبل هذا من افواه جرائد الاخبار ان مقدار القوس التي تضاف في حراقك لوزنك تضافت من الف تسمى ومسح الاسفة تسمى ايضا ذلك لكن حسب الاعلان الواقع من طرف جهة دار السعال ان مقدار القوس التي تضاف للسلف في الجرائد هو عبارة عن ثلاثة وخمسة عشر لوزنك مع المادونة قد سارها لتكتب الشوايح الاولى

قد علمت بهذه الاشياء جريدة نواع في مسعدة جريدة العصر تسمى (دلال) بخصوصه بلشر الاعلانات فلهذا وهي تطلع في اسوع مره وعند اليوم تطلع مره تطلق ان هذا دليل على رغبته العصر

حسب الزر يات الواردة من وجهتي على جريد دار السعال اسلامبول انه قبل هذا وقع في وجهي ايضا حراقا كبروقه اسبق في عجلات الاسلام يرسوت وجولاه كبروقه وقد تلقا في اليوم مقدار ثلاثة اعين من الناس

الاول الاقربتي يعني في شهر رمضان المبارك بعلوم من اسلامبول ويرعى اسئلة من برودين ورويت ورواية وبعد ذلك بغير اسوش واتي الى جهة وروم من ذلك يعني شهر كانون الثاني الاقربتي يعني في شهر شوال يصل الى مصره

(واما سفره الثالثه) فانه في اول شهر شاط يعني في الاسوع الثاني من شهر في اقدم اقدم من مصره حالاً الخبايع يروح على بندر اوشو وبه رغبته وسقط وعين وحدها وذهب الى جهة وبتخل ما بين جده والسويش في ختام شهر مارت الاقربتي وفي ارباب نيسان يعني في ابداء شهر محرم يعني الحجاج من جهة ويعود الى مصره

(واما سفره الرابعه) فانه في شهر مارس الاقربتي يعني في شهر ستر تقوم من مصره ويرعى الاسئلة وذهب الى اولده ومن اسئلة يود وفي شهر اكتوبر من يكون حاضراً في مصره (واما الواو الذي اقربتي) لا يوط ايضا بهذه الادارة المذكورة في الايام من مصره ما بين بندر اوشو وفي كل ثمانية عشر يوماً يذهب ويعود وقد تقرر ان الواو المذكور هذا يشغل في صورة دائمة منتظمة الى اسئلة الكوريت ايضا

(الاقربتي الرسمي)

لا ينبغي ان تظن ان كل ما كان من القوام اودن فيهم موافق كان في اغتداد اوبى الاووية الخنده ورويه فبها اوسمان فبها ووه او اوبى عليه ناطقة بالديوانت او المجلات العلية ليمس الاردمي اساسي القوامي او واجهه لا تاقه او طومور يتم عليه ان يقدمها وبرزها هيبة تسمى الاردمي القوامي وقد جعله مائتي هو في من بقاء وبيده من هذه الاوراق ثمانية ايام الى غاية شهر توموز هذا والذي يكون في الاووية الخنده من اليفه الى ايام الخامس عشر من شهر المحرم والاقربتي والاقربتي والمصايف والساعات التي لم تهرزها اصحابها في السنة العلية ما بين الكور واما العمل منها العلية والشهرج والساعات في اقدم ختام ان المذكور لا تظن ولا تنقل لاق مركز الولاية والاقربتي الاردمي القوامي الى ولا يمكن معطتها من طرف ما يورى المالية ايضا فلا يات تهم ان باب الاملا ان هذه الاوراق بعد اقتضاء

المدى العلية بعد منسوخة حكم ولا تظن في الجرائد لاه والاقربتي الخلية سلطه قد حصل الاعشار من مركز الولاية بذلك الى كافة الاثنتان بناء عليه اقضى الاعلان ان كل في جريد ايضا

في مواد خصوصية

هذه السئلة على كثافت من طرف داره الامان التي تنقلها على اسرار اوبى (بال) والواو (بدي) المعايير الازمنة المذكورة في طرف هذه السئلة ما بين جميع البصر والسويش ودار السعال اسلامبول (البلاد)

في ابداء شهر مارس الاقربتي يعني يوم الثالث من شهر جدي الاول بخره هذا الواو من مصره ويرعى على اسئلة سنة وضمن وجهه والسويش واسكسرية ومازينا ويتوجه الى اسئلة وفي شهر كانون الاول في رمضان الشرع يعود الى مصره

(واما سفره الثانيه) فانه يقوم من مصره في شهر كانون الثاني الاقربتي يعني في اول شهر شوال وبعث السوالة ويرعى على اسئلة بندر اوشو وبه رغبته وسقط وذهب الى جده وبخرج الحجاج وبين هناك ان اسئلة موسم الحج وفي اليوم العاشر من شهر مارت الاقربتي يعني يوم الاثنين عشر من شهر ذي الحجة يذهب الى مرجل البحر الاقربتي في الحجاج يتحرك من جده ويوم السويش ويرعى على اسئلة بروت ورمين وزيه ويتوجه الى اسلامبول وعندها يعود من اسلامبول في راسه السويش ومن هناك يرحل ايضا الى جده وحده وسقط وبه رغبته وبيده اسئلة من بندر اوشو وفي شهر مارس الاقربتي يعني في شهر صفر الاصل ويكون موجوداً في مصره (واما سفره الثالثه) فانه يقوم من مصره في شهر حزيران الاقربتي يعني في شهر ربيع الاخر ويرعى الاسئلة ايضا ويرجع الى اولده وبعدها يعود وفي شهر اولون يكون حاضراً في مصره

(بال)

(سفره الثاني) الياوم من مصره في اليوم الخامس عشر من شهر تغوس الاقربتي يعني في اول شهر شوال الاول ويرعى اسئلة بندر اوشو وتلق مسقط وعين وجهه واحد ان يقول الاشارة التي تحت لوزنك يا ويتوجه في واو كاي ياتي به التوجه الى اولده فانه اي واو ياتي به الى السويش ومن هذه يعود واصل الى مصره في ابداء شهر تغوس الاقربتي يعني في شهر رجب

(واما سفره الثالثه) فانه يتحرك من مصره في اول شهر تغوس الاقربتي يعني في اول شهر نيسان ويرعى على اسئلة بندر اوشو وسقط وعين وجهه ويرجع الى جده وراسا الى اسلامبول وفي ابداء كانون

اولش واریج کتابک آیش بجهده نشا اولدی
دیجی زوات اولمده یولاندی

حکومت خارجه

فرانسه و روسیا مسئلهسین جتنده، قشور به قشور
ورونکر معاوضات تفرقه الدلیله حواله کده عادت
اولوبه بونک مسأله و سابق دحالی تعلق اولار
تغیر هوزوراصل نگر مصلحت من اولمیتدن بیسته
یولده، تفصیلات لازمی آری به تعلق ایتمه
پوشمه پوسته سه الدلیله اوزق حواله اکرجه
سلا خارجه بک و قوهندن کسه ائتورلر سه ده
بونک مسأله و مشتی تفصیلات اوله ایتمه
بولمکدن بکن جهه ایلمی کوشمیه تفرقه
الدلیله حواله اوزق ایزدن ختم تفصیلات
مادورک خلاصهسین وریج و اشعار ایلک لازم
کشدیر

مذکور خلاصه دولتیله نظریه کن بیک مکر یوز
تقیق آتی مدله ایزده قشور فرانسهک روسیه
دور روسیاک فرانسهک طرفو طرز یوز صامعاش
و سعفی طویل کتاریم ایبارا قلمده سده شراره
کوز استمال اولان آیش اختلافدن حیران
تخلیق قوشمه آیش الدلیله اکتایه یوز
کوله که اوزق حواله مصلحتله توکل بیلرک
مادی اولمیه اولزه بکنلره ایبار اولر حکومت
باصوری عیانه بله لال اولم قرطیله
بلع و طاره ایتمک مکره بکنمک موهتمک
مدرک مشار ایتمک برنه بره ال اغیانه مکن
وز و خصوصیات ملیری حکومت موهتمک
مکن و ژوت و تسویه اولد کیش اووقدنیه
وز یا مکن کلدن ایزدن صداق قرایه دعوت
تکلی همان کیمه قشور ایسده ایبار
ک حاسری اولزه ایبارک دعوت ایتمک
کمدار ایسینای و پروک عرس ایلمی دی
بیبار اول قبول ایبار مکن

آن ایباریک آیزدی عوسنی چه سال کملک
واقی اصول و دایرهسین ایتمه یولسین جهته
ایتمکدن ایوم حکومت موفقه رئیس و قری
تصدی همان خارشال پریم کسکه تاج حکومت
صدا قری خلدن ایزدن ایز هوزورک قایل ایزدن
سین اولوب، عرض و تخلص کیش و روسیا
بلنک ایلمی آری شان و شوکت جهته فرانسه
سین ایلمک اولوبت مهران ایزمک ال لندن
ایتم اولوب موی ایله پاریس لوپوانی ایبار
کسه ایلمی ایباری صورتده فرانسه ایلمی طرفدن
کیمه کیش واریج ایبارله هر زمان کاندوس
ایتمه ال کیمه چاقوری ایسه ایبار ایلمی
کین اولزه موی ایلمه چاکورس شوطنه
ککل اولر بیه مارشال بیک تکلیفی پاریس
وی ایلمه لارزد قول ایتمیش ایسده روسیاک
تهدت کسه طرفنه کمال اولدی شان و شوکت
کله تکر ایتمه کون فرانسه دولتی یولکشف
اول شیدا رد ایلمک اکرجه یولده روسیا
ایلمی طرفدن ایلمی اولدی ایزورمه خارجه
هر قیام ایلمک صیورت قلمده، بار کیش
کیم اولر بیه ایتمکدن خلاصه و وی طرفه
ایلمک کیمه طرفه ایلمه و قوه اولان نوبطاری
ایلمی مسأله و قلمه رد وریج ایلمک و قلمه
ایلمک کیمه و هر بیه کیمه کیمه ایلمک

ایتمه خارجه کوردیر کمالین خلاصه اول
کوشن عیانت اولوب یولده ایلمک ایلمک
ایلمه و واریج هوزور مملوک دکلمه یولکه
قشر تفرقه اولد دوچ ایلمک مملوکدن مسلمان
اولش اولدی وی وجهه عیانت ایلمک فرانسه
روسیا ایلمه و قوه اولش و هر یک صیورت وریج
کوشی به قشر تفرقه حوالی اولدی ایلمک
کیم یولده ایلمک ایلمک ایلمک صورت مریج
دیجی بوجه آتی وریج و اشعار قلمده

تاریخ

نیشورس قریک کیشی کیمه ایلمک وریج
حواله مملوک قریک ایلمک وریج
شوری بکنده یولن اولدی ایلمه وریج
سوزدن مرتب فرانسه عسکری اولر بیه کیمه
روسیا عسکری طرفدن کیمه اولدی بویج
ساعت اولم ایلم قیامت عیانت مملوکدن عسکر
فرانسهک وریج مملوک ایلمدن بوی ایلمه
دوره طرفه دات ایلمی فرانسهک طرفو
دیجی ایلمه کیمه مارشال مملوک قلمدن
کیمه یولار اوزی وریج مکره کیمه ایلمه اوزور
ایلمه تفرقه مکره تفرقه ایلمک ایلمک
شوقه دی شرح و تفصیل ایلمک ایلمک
بوجه آتی وریج و اشعار قلمده

طرفین مملوکین یاریشده قیامی ایلمه
و قوه ایلمی روسیاک وریج ایلمک کیمه
مقابل فرانسهک وریج مملوک وریج
خط ایلمی مملوک دیر مملوک اولش وریج
سیر وریج مملوک و قوه ایلمدن کیمه
ایلمه کیمه کیمه ایلمه مملوک بوی ایلمه
کیمه فرانسهک مکره ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمی مکره ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه

ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه
ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه ایلمه

فرانسه و روسیا مسئلهسین جتنده، قشور به قشور
ورونکر معاوضات تفرقه الدلیله حواله کده عادت
اولوبه بونک مسأله و سابق دحالی تعلق اولار
تغیر هوزوراصل نگر مصلحت من اولمیتدن بیسته
یولده، تفصیلات لازمی آری به تعلق ایتمه
پوشمه پوسته سه الدلیله اوزق حواله اکرجه
سلا خارجه بک و قوهندن کسه ائتورلر سه ده
بونک مسأله و مشتی تفصیلات اوله ایتمه
بولمکدن بکن جهه ایلمی کوشمیه تفرقه
الدلیله حواله اوزق ایزدن ختم تفصیلات
مادورک خلاصهسین وریج و اشعار ایلک لازم
کشدیر

مذکور خلاصه دولتیله نظریه کن بیک مکر یوز
تقیق آتی مدله ایزده قشور فرانسهک روسیه
دور روسیاک فرانسهک طرفو طرز یوز صامعاش
و سعفی طویل کتاریم ایبارا قلمده سده شراره
کوز استمال اولان آیش اختلافدن حیران
تخلیق قوشمه آیش الدلیله اکتایه یوز
کوله که اوزق حواله مصلحتله توکل بیلرک
مادی اولمیه اولزه بکنلره ایبار اولر حکومت
باصوری عیانه بله لال اولم قرطیله
بلع و طاره ایتمک مکره بکنمک موهتمک
مدرک مشار ایتمک برنه بره ال اغیانه مکن
وز و خصوصیات ملیری حکومت موهتمک
مکن و ژوت و تسویه اولد کیش اووقدنیه
وز یا مکن کلدن ایزدن صداق قرایه دعوت
تکلی همان کیمه قشور ایسده ایبار
ک حاسری اولزه ایبارک دعوت ایتمک
کمدار ایسینای و پروک عرس ایلمی دی
بیبار اول قبول ایبار مکن

اولدره و ۷ نوز

ایلمکدن ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

ایلک ق ۷ نوز

ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

ایلک ۷ نوز

ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

ایلک ۸ نوز

ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

ایلک ۸ نوز

ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

ایلک ۹ نوز

ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

ایلک ۹ نوز

ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

ایلک ۹ نوز

ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

ایلک ۹ نوز

ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

ایلک ۹ نوز

ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک
ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک ایلمک

تذکره

(توماری) (چهارمین کتبی) (سنه) ۱۲۸۷
 (امتیوس) (سنه) ۱۲۸۹ (ایکی) (سنه) ۱۲۸۹

(سال)

(اشو قرغ داخلیه و خار چه خوانی و هر درو ماسی شامل اوله رق هفته در ایکی دفعه جمعه ارضی وصال کونری چغزیر پر سنه لکی (۱۰۰) وائی آبی (۵۵) غروته (و دیگر استغسی) (۵۰) یاره در غزیه لری پوسته ایله کوندر به چک اولتور موسی بکری بش قروش اولقی اوزده بوقشانه پوسته اچرتی دخی ضم ایدرل (مشغی اولقی اسیتلر مرکز ولایت مطعه سنه مراجعت ایدرل)

مواد مخصوصه

ولایت دولتو پاشا حضرتلرک قران هرجه مناشرت اولتور اولان علیانی معانه ایتمک اوزره اون طرفلر عزیمت بیوروش اولدقلرینی یونن مقیم درج صوفه باش انشیریک یوزره الدایمز معلوماکن مناسبات اولدقانه کوره مشارالیه حضرتلری علیات سفره و نظهریه بی منسایته ایله ایله هفت قصه سنک اوست طرفله نه قدر کیده رک اشو استوسک بکرانی بکن بچنسانه کونی اولدقلری عئلدن عودت و بعداره متوجه حرکت بیوروش اولدقلرین شو اوج درت کون ایچینده مرکز ولایت جیلده مواصللری مامولدر

ایران شاهی شهبانو ناصرالدی شاه حضرتلرک عنایت مبارکینی لاجل الزیاده بولمقلری تشریف ایدم بکرانی منتم و مؤخر درج صعبه یان قلفندی یوزره درسمادکن تفرقه الایمز معلوماکن مناسبات اولدقانه کوره طرف اشرف سلطنت مابعدن شاه مشارالیه حضرتلرک شریک قدوسی ایچسون قنبرخان قارچیه دولتو کال پاشا حضرتلری کال کوندر درسمادکن ایدانه متوجه حرکت ایلمقلری مابو ایران دولتک درسمادکن مایم ایلمسی دولتو مشارالیه حضرتلرک دخی بر قاج کونه قدر بولمقلر متوجه درسمادکن حرکت و عزیمت ایلمقلری مابو ایش

ایچی اردوی همایون و استاده اصب و نصیب بیورمقلرک منسما قرانیمز درج و اشعار قشای قرین سمدانک رؤف پاشا حضرتلری اسکندریون و حلب و قران طرفله هفت قصه سنه قدر کله رک اولدانه دولتو وائی پاشا حضرتلرک مناسبات ایتمک اولدقلرینی ایلمقلر و شواله کون مشارالیه حضرتلرک دخی وائی مشارالیه حضرتلرک بریکمه ایدانه کله چکلری درکار بولمقلدر

تذکره ایچین

علی و قلی عسکر هندی قورالیدانه یار اشغورد

ولایت جیلدهسی و ایلیکی ارضیوم ولایت و ایسی سابق دولتو ایچمالی پاشا حضرتلرک توجیه بیوروش ایروی غزیده کونلدر

ایچن قرانمسی ازیم ولایت جیلدهسی داخله کال ایلا شهر قضا سنه جولیده سکستان ای سنه سنه محسوب یکنلان قرمه شرعیده ایچولنه قرعه اصابت ایلمقلرک ایله کونکالی اولدق باریلان قرغی بوجه آقی جان لیلدر

قرعه	کونکالی
۲۱	۳۲
۱۲	۱۱
۱۰	۲۰
۱۵	۲۱
۵۱	۱۷
۲۷	۲۵
۱۲۹	۱۰۹

(نوره)

ای ارباب عبرت دقت ایلمکلر عئلنلورک عسکرکات خصوصه مکنس اولدقلری درجه سنه قتی ملت و ادر که یاقرمه یوز بکرانی ملوز عر عسکر الشان بفرقهسی ایلان یوز ملوز عر دخی کونکالی بوسون سنه

بیش ارباب دقت کونکالی اولدق عسکر بازلقی خصوصه انکلیزک سائر ملوز عوق ایتمقلرینی روایت ایدر و بویک حیی اولدق انکلیزک کوزلی سائر ملوزن زیاده ایش و عسکرک نه دقت اولدقنی اکلماق اولدقلرینی بیان ایلمر (خوش و یله جهسک حرمانه واقف اولان ارباب دقت بوارده ترکستان کوزلی هنوز ایشامش اولدقنده سونلکی ایشال ایلمر)

ایچی ترکستان و ترک ملی و جبهه کونی قشای اولدقنی حاله عسکرکی بوقدر اکلار و ۱۲۸۹ نقر استیلان بقره ۱۰۹ دخی کونکالو و در ایسه بویک کوزلی اوروپا قدر ایچمالی بقی بقرده ایش نومه وارد
 بزم حکیمانه فالورده ترکستان یک آرز بقرده ای سلاح ملوزان قراندی صلاح الشه ایله به چک بدرجه کله چکلدره بولمقلدر

حواشی

فرانسه و روسیا سنه حریهسی حفته شندی به قدر و رودنگر حوادکن معلوم اولوش اولدقنی وجهه فرانسول ایتمی سنه هه مظهر اولدقلری بر قاج غلبه و مغزیریدن صکره کله معقر و کله معلوب اولدق باشلا بقرق و شواله یله یار روسیا کونکالی ایلملرک کندی اردوسی ناسی و یج ووردون و ایلدوق طرفلرله و طویلی ببالد بولمقلدره مقابل فرانسز اردوسی بویک شمال و غرب و جنوب جهتلرله و متفرق رسالده قالمه روسیا لوت حرکتی آصعب و منع ایله مبارک عرسلده ملوزیت درچار اولمشیری

بوقشانه تفرقه الایمز معلوماکن قنرا امتیوس قرانکیک بکرانی ملوزنی (امتیوس رومیکن اون سکرینی بکن صالی) کونی من شهریک بکرانی ایش مناسبت قدر شرین شمالاتنه ولولدر و یچینا خدیوئی معایاده کال مدان قسمن جولیده بوزان مارشال ماقمون اردوسی اوزده اوج قرن روسیا سکرانی حیدوم و مجاریه ایلمر مارشال موی ایله منتم اولدقندن روسیا اولدق اون ایچی طوب و برقوق اسیر بقراندق موزشیریک اوله طرفلرله طوغری رجعه بچور اولمش و بریدن ایچی جنوب جهتلر دخی روسیا اولدق یارس جولدیته قدر ایلملرک کوزلی اکلماقش و وئدن درت کون صکره ایچی ایلملر قرانکیک لکیمی کونی دخی ذکر اولان مهان اوکنده برحساره و قوه بقراندق بوجساره قدراندق مظهریت اوزده روسیا قرانلرله صورت بقراندق کونده درج تفرقی بولمقلدر

ایچن دخی قرانلرله فرایجه
 ایلملرک لکیمی کونی مهان اولدق و قوریلان عمارت فرانسز اردوسی روسیا چیل و بیقن ایله حاک اصارنده مشارک حریه قرار بقردی ماقمون برتنه نصیب اولان قات براندق ایلملر کندی بکا تسلیم ایلمرک قراندق یارس ایلملر و کالنه ترک ایلملر

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Şeyma BAŞODA

Yabancı Dili: İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü **Yüksek**

Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı